

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Sotsiaalteaduskond

Õiguse Instituut

Juta Sepp

**LEPINGUEELEDSED TEAVITAMIS- JA KONTROLLIKOHUSTUSED
TARBIJAKREDIIDILEPINGU SÕLMIMISEL**

Magistritöö

Juhendaja: Madis Kallion

Tallinn 2014

Deklareerin, et käesolev magistritöö,
mis on minu iseseisva töö tulemus,
on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
magistrikraadi taotlemiseks ja sellel alusel
ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Üliõpilane: Juta Sepp

"...." 2014 a.

Töö vastab kehtivatele nõuetele.

Juhendaja: Madis Kallion

"...." 2014.a.

Kaitsmisele lubatud: "...." 2014.a.

Õiguse instituudi magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

.....

SISUKORD

Lühendid	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. TARBIJAKREDIIDILEPINGUTE OLEMUS	10
1.1. Tarbijakrediidisuhete ajalooline ülevaade	10
1.2. Tarbijakrediidilepingu mõiste ja subjektid	12
1.3. Tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisala.....	15
1.3.1. Tarbijakrediidilepingu vorm.....	21
1.4. Poolte kohustused tarbijakrediidilepingu sõlmimisel	23
1.4.1. Krediidiandja kohustused	25
1.4.2. Krediidivahendaja kohustused.....	26
1.4.3. Tarbija kui krediidisaaaja kohustused	27
2. LEPINGUEELSETE TEAVITAMIS- JA KONTROLLIKOHUSTUSTE EESMÄRK JA ÕIGUSLIK SISU	29
2.1. Teavitamis- ja kontrollikohustuste eesmärk	29
2.2. Nõuded lepingueelsele teabele.....	31
2.3. Lepingueelse teavitamis- ja kontrollikohustuse sisu	33
2.4. Lepingueelne teavitamis- ja kontrollikohustus Euroopa õiguses	36
2.5. Lepingueelne teavitamis- ja kontrollikohustus tarbijakrediidilepingutes	39
2.5.1. Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht	41
2.5.1.1. Teave poolte isikuandmete kohta	46
2.5.1.2. Teave laenuintressi kohta	47
2.5.1.3. Teave krediidi kulukuse määra kohta	49
2.5.1.4. Teave taganemisõiguse kohta	53
2.5.2. Teavitamis- ja kontrollikohustus sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingus ..	54
2.6. Vastutustundliku laenamise põhimõte	56
2.6.1. Vastutustundliku laenamise põhimõte tarbijakrediidilepingutes	58

2.6.1.1. Tarbija krediivõimelisuse hindamiskohustus	59
2.6.1.2. Tarbijale selgituste andmise kohustus	63
2.6.2. Vastutustundliku laenamise põhimõtte arengusuunad Euroopa õiguses.....	64
3. LEPINGUEELSETE TEAVITAMIS- JA KONTROLLIKOHUSTUSTE RIKKUMISE TAGAJÄRJED	67
KOKKUVÕTE	71
SUMMARY	78
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	83
Kasutatud kirjandus.....	83
Muud allikad	85
Kasutatud Euroopa Liidu õigusaktid.....	89
Kasutatud normatiivaktid	90
Kasutatud kohtulahendid.....	91

Lühendid

KAS – Krediitiasutuste seadus

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

PS – Põhiseadus

TKS – Tarbijakaitse seadus

TsMS – Tsiviilkohtumenetluse seadustik

TsÜS – Tsiviilseadustiku üldosa seadus

VPTS – Väärtpaberituru seadus

VÕS – Võlaõigusseadus

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

SISSEJUHATUS

Laenu võtmine on tänapäeva ühiskonnas tavapärase tarbijakäitumine, mis võimaldab tarbijatel soodsate tingimuste esinemisel oma elukvaliteeti parandada ning soetada eluks vajalikke tarbekaupu.

Viimastel aastatel on toimunud märkimisväärne areng tarbijatele pakutavate ja nende poolt kasutatavate krediitiliikide osas. Turule on tulnud uued laenutooted, mille kasutamine kasvab jõudsalt. Nii on paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides laenu võtmine oluliselt suurenenud, saavutades väga kõrgeid tasemeid nii absoluutarvudes kui ka suhtes tarbijate sissetulekuga. Laenutoodete arengust sõltuvalt, on tingitud vajadus muuta olemasolevaid sätteid ning laiendada nende kohaldamisala, et oleks reguleeritud hästi toimiv krediititurg ja tagatud küllaldane tarbijakaitse krediidisuhetes.

Tarbijakrediidi, sealhulgas kiirlaenude pakkumine, on osa ettevõtlus- ja majandusruumist ning äärmiselt kerge kättesaadavuse tõttu on tekitanud hulgaliselt sotsiaal-majanduslikke probleeme. Agressiivsete laenupakkumiste ja lihtsa laenuraha kättesaadavuse tulemusena võib tarbija võlakoormus muutuda talumatuks ning tekib risk ülelaenamiseks ja makseraskustesse sattumiseks. Probleemsete krediitilepingute olemasolu viitab sellele, et sageli tarbijad ei tee oma laenuotsuseid ratsionaalselt ning krediidiandja ei analüüsi piisavalt krediitivõimalusi. Tekkinud probleemide lahendamiseks on tarvis omada põhjalikku arusaama, mis on põhjustanud ja võimaldanud ühiskonnas ebaetilise ettevõtluse ning mõtlematu või ennastkahjustava tarbijakäitumise.

Põhjendatud ja mõistlike otsustuste tegemiseks peab pooltel olema piisavalt tõest ja asjakohast teavet, mistõttu on kaasaegset lepinguõigust iseloomustav rõhuasetus heausksele käitumisele toonud kaasa muudatusi laenuvõtjate teavitamiskohustuse ulatuses ja seda eelkõige laienemise suunas.

Teavitamiskohustuste regulatsiooni peamiseks eesmärgiks on kujundada lepingupoolte kokkuleppe kvaliteeti. Ebavõrdne võimalus saada kätte informatsiooni muudavad lepingupoolte seisundi läbirääkimistel ebavõrdseks. Lepingupoolte võrdsuse põhimõttest lähtuvalt, on ilmselgelt tarbijakrediitilepingu nõrgemaks pooleks tarbija, kes vajab suuremal määral kaitset. Lepingulise suhte tasakaalu saavutamiseks tuleb kasutada õiguslikke vahendeid, et tagada vajaliku teabe edastamine poolele, kes ise seda mingil põhjusel ei oma või kelle jaoks on selle saamine seotud raskustega.

Üldisemat mõju teavitamiskohustuste kujunemisele on avaldanud Euroopa Liidu direktiivid, mille tulemusel on hakatud selgemini esile tõstma lepinguliste suhete läbipaistvuse põhimõtet, ning on loobunud privaatautonomia printsiibist. Euroopa Liidu direktiivides sisalduvate teavitamiskohustuste regulatsioonide ülekandmisega siseriiklikku õigusesse on teavitamiskohustusest saanud seaduses sätestatud kohustus. Inimeste õigust teabele selle erinevates tahkudes – teabe-vabadus, õigus teavitada, õigus saada teavet ja eeskätt tarbija õigus teabele – tunnustatakse tänapäeval ühenduse esmase õiguse süsteemis üldiselt siduva põhiõigusena (Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 11, 27, 38, 42 ja 53, Euroopa Liidu lepingu artikkel 2 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 169).

Seadusemuudatused on vajalikud nii tarbijale kui ka krediidiandjale. Kuid tähtis on ka see, et mõlemad osapooled neile seatud kohustusi järgiks ja nõudmistest kinni peaksid. Samuti on oluline, et krediidisuhte pooled neil lasuvat vastutust aduks ja jagada oskaks.

Teema käsitlemise vajalikkus on tingitud 2011.aasta 1.juulil jõustunud võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) muudatustest, mis tulenevad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivist 2008/48/EÜ, 23.aprill 2008¹, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid (edaspidi tarbijakrediidi direktiiv). Selle muudatusega suurenes oluliselt tarbijale lepingueelselt avaldatava teabe hulk. Teiste direktiivist tulenevate muudatuste kõrval on oluline uuendus ka VÕS-i täiendamine §-ga 403², mis sätestab krediidiandjale kohustuse rakendada tarbijakrediidi andmisel vastutustundliku laenamise põhimõtet. Paraku on tarbijakrediidi direktiivi vastutustundliku laenamise regulatsioon üsna abstraktne, mistõttu VÕS-i §-st 403² tulenevad poolte lepingueelsed õigused ja kohustused ei ole selged ja üheselt mõistetavad. Kui varasema õiguse kohaselt, enne krediidilepingu sõlmimist, oli maksevõimekuse tõendamiskohustus krediidivõtjal, siis nüüd on uurimiskohustus laienenud krediidiandjale, st krediidiandjad peavad senisest enam tähelepanu pöörama tarbija krediidivõimelisuse hindamisele, samas on krediidiandjatele antud vabadus ise määrata vajalike hindamistoimingute ulatus ja sisu, mis loob võimaluse kohustuse erinevaks tõlgendamiseks. Tarbija krediidivõime adekvaatne hindamine on äärmiselt oluline, kuna sellest sõltub, kas tarbija satub laenu maksmisega raskustesse või mitte.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008 direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.05.2008.

Käesoleva magistritöö põhiliseks eesmärgiks on uurida tarbijakrediidi direktiivist tulenevaid muudatusi, mis puudutavad lepingueelseid teavitamis- ja kontrollkohustusi tarbijakrediidilepingu sõlmimisel, analüüsida ja võrrelda direktiivi ülevõtmisega jõustunud õigusnormide eesmärgi saavutamist tarbijakaitse valdkonnas, nende rakendamispraktikat ning tõlgendamiskohustusi. Töö eesmärgist lähtuvalt püüab autor leida kinnitust hüpoteesile, et krediidiandjate lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuste ulatuse, sisu ja täitmise osas tekitab uus regulatsioon tõlgendamiskohustusi. Autori arvates ei piisa üksi seadusest, kui puudub arusaam, milles vastutus seisneb või kes ja kuidas seda ellu peab viima. Arvestades krediidiandjate lepingueelsete kohustuste laia tõlgendusruumi, võidakse seda ettevõtluse seisukohast ära kasutada, mistõttu maksimumharmoneerimisega liikmesriikidele pealesurutud abinõud reaalseid probleeme ei lahenda ning mille tulemusel vajavad tarbijakrediidi sätted täiendamist ning konkretiseerimist.

Käesoleva töö eesmärgist tulenevalt uurib autor järgmisi küsimusi:

1. milles seisneb poolte vastutus tarbijakrediidi lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuste täitmisel?
2. missuguseid asjaolusid tuleb arvesse võtta lepingueelsetes suhetes?
3. kas tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega jõustunud õigusnormid, mis reguleerivad poolte lepingueelseid õiguseid ja kohustusi tarbijakrediidilepingu sõlmimisel on selged ja üheselt mõistetavad?

Töös analüüsitakse probleeme eelkõige tarbija seisukohast vaadatuna.

Magistritöö sisaldab suurel hulgal teoreetilist uurimust. Tulenevalt töö eesmärgist ning kirjutamisel kasutatavatest allikatest, on tegemist kvalitatiivse uurimustööga, mille kirjutamisel on kasutatud võrdlevat, analüütilist ja kriitilist meetodit.

Võrdleva analüüsi uurimismeetodit kasutab autor töös läbivalt võrreldes tarbijakrediidi direktiivi sätteid Eesti õigusaktides sisalduvate asjakohaste normidega ja erialakirjandusega ning selgitab välja direktiivi ülevõtmisega jõustunud õigusnormide eesmärgi saavutamist. Seadusandja võimalikult täpse mõtte mõistmiseks kasutab autor analüüsimisel õigusaktide seletuskirju. Töös tuuakse võrdlusena näiteid, kuidas on tarbijakrediidilepingu sõlmimisele eelneva teavitamiskohustuse sisu, direktiivist tulenevalt, reguleeritud Saksamaa ning Ühendkuningriikide õiguses. Võrdleva ja kriitilise analüüsi tulemusena toob autor töös välja ja selgitab asjaolusid, mis on seotud püstitatud hüpoteesi, uurimisküsimustega ning võimalike lahendustega, andes omapoolse hinnangu parandusettepanekute tegemisele seal, kus kehtiv regulatsioon on puudulik

või ebaselge. Regulatsiooni toimele, lepingupoolte huvide kaitsele või selle puudumisele hinnangu andmiseks kasutab autor magistritöö teemaga seonduvaid avalikke uuringuid, Euroopa Komisjoni poolt koostatud uuringuid ja küsitlusi ning kohtupraktikat. Kuna tarbijakrediidi direktiivist tulenevad seadusemuudatused jõustusid 01.juulil 2011, siis on kehtima hakanud regulatsioonide osas väga vähe kohtupraktikat nii Euroopa kui ka siseriiklikus kohtus, mistõttu kajastab antud töö kohtupraktikat vähesel määral.

Töö jaguneb kolmeks peatükiks, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks.

Esimeses peatükis selgitatakse tarbijakrediidilepingute õiguslikku olemust ja liike. Esmalt selgitatakse tarbijakrediidi definitsiooni ning määratletakse lepingupoolte - krediidiandja, krediidivahendaja ja tarbija mõisted. Seejärel võetakse lähemalt vaatluse alla tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisala, et välja tuua tarbijakrediidilepingute erisusi ning sellest tulenevaid poolte kohustusi. Samuti pööratakse tähelepanu seadusega kehtestatud tarbijakrediidilepingu vorminõudele ning selle täitmise olulisusele, et võimaldada tarbijale lepingu sõlmimisest hilisemalt lepingulise teabe kättesaadavus.

Teises peatükis analüüsitakse tarbijakrediidi lepingueelsete teavitamis- ja kontrollikohustuste eesmärki, nõudeid ning õiguslikku sisu. Peatükk jaguneb omakorda kuueks alapeatükiks, milles käsitletakse tarbijakrediidi lepingueelsete teavitamis- ja kontrollikohustuste tähendust Euroopa ja Eesti õiguses ning lepingueelsete kohustuste spetsiifikat tarbijakrediidilepingutes, sh sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingutes. Teema käsitlemisel tuuakse välja teave ning asjaolud, mida nii krediidiandja kui tarbija on kohustatud teatavaks tegema ja arvestama lepingueelses suhtes. Samuti pööratakse tähelepanu krediidiandja kohustusele nõustada tarbijat lepingueelses faasis. Lisaks analüüsitakse vastutustundliku laenamise regulatsiooni, selle avaldumist, nõudeid, poolte kohustusi ning arengusuundi Eesti ja Euroopa õiguses. Kohustuse täpse sisu ja tähenduse avamiseks tehakse kindlaks, mida tähendab krediidivõimelisus ja selle hindamine, missugune on krediidivõimelisuse hindamiseks vajalik teave ja kuidas seda koguda ning mida kujutab endast tarbijale piisavate selgituste andmine.

Kolmandas peatükis uuritakse tarbijakrediidi lepingueelsete teavitamis- ja kontrollikohustuste rikkumise tagajärgi. Antud peatükis selgitab autor kohustuste rikkumise puhul kohaldatavaid õiguskaitsevahendeid ning era- ja avalik-õiguslikke sanktsioone.

Tulenevalt magistritöö piiratud mahust ei ole töös analüüsitud tarbijakrediiditeenuste reklaamis esitatavat teavet ja regulatsiooni, kuigi sellel on tarbija seisukohast väga oluline roll.

Magistritöö kirjutamisel olid olulisemateks allikateks tarbijakrediidi direktiiv², võlaõigusseadus³, võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaanded, võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri ja selle lisad⁴. Samuti on püütud läbi töötada teemakohane eesti keeles ilmunud õiguskirjandus ning erialased artiklid (Siibak, K., Ligi, R. jt). Lisaks on töö kirjutamisel kasutatud võõrkeelset tarbijakaitse ja lepinguõiguse alast kirjandust ning Euroopa Komisjoni mitmesuguseid teemaga seonduvaid artikleid ja raporteid.

Võimalike mitmemõistmiste vältimiseks olgu siinkohal öeldud, et töös kasutatud termini „kiirlaen“ all mõistetakse laenutoodet, mida iseloomustab tagatisnõude puudumine, väike laenusumma ning lühike tagasimaksetähtaeg. Kuna laenutaotluse esitamise ja laenu saamise vahele jääv aeg on väga lühike, siis on praktikas leidnud kasutust just laenutoote selline nimetus. Mõisteid „laen“ ja „krediit“ kasutatakse käesolevas töös teatud ajaperioodiks rahalise vara kasutusse andmise või võtmise tähenduses.

Autor tänab Madis Kallioni magistritöö asjatundliku juhendamise eest.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ. (viide 1).

³ Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 05.04.2013, 4.

⁴ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=6d8766fc-f9bc-7da0-8398-ecdbcff3a0&>, 01.03.2014.

1. TARBIJAKREDIIDILEPINGUTE OLEMUS

1.1. Tarbijakrediidisuhete ajalooline ülevaade

Krediidi areng on läbi ajaloo põhjalikult dokumenteeritud. Babüloomlaste, egiptlaste ja roomlaste seas oli krediidi kasutamine laialdaselt levinud. Piibel, koraan ja talmud sisaldavad lugematuid viiteid rahale, krediidile ja intressile.

Laenamise protseduurireegleid ja tarbijaid kaitsvaid üksikuid õigussätteid võib leida juba esimestest kirjutatud õiguse allikatest. Nii sisaldas Babüloonia seadusandja Hammurabi (valitses aastatel 1728-1686 eKr) koodeksi paragrahvid 100 - 126 regulatsiooni krediidisuhete, kaupade ja teenuste kvaliteedinõuete ja hinnakujunduse kohta⁵.

Ajalooliselt võib tarbijate klassi tekkimist seostada tööstusrevolutsiooni algusega Euroopas 16.-17.sajandil, mis tõi kaasa keskaegse naturaalmajapidamisel põhinenud talupojauhiskonna lagunemise. Tarbijate kogenematusel tingitud arvukate vaidluste ja kaebuste tõttu hakati kaubandussuhteid põhjalikult reguleerima lepinguõiguse kodifikatsiooniga⁶.

Esimese tänapäeva käsitlusele vastava tarbijakrediiditehingu pooleks peetakse Singeri õmblusmasinatest Ameerika Ühendriikides. Singeri õmblusmasinatest nägi koduperenaistele järelmaksuga õmblusmasinate müümises võimalust müügi kasvatamiseks. Nad kasutasid esmast sissemaksu ning kuumakseid. Järelmaksuga müügi kaudu avanes võimalus müüa õmblusmasinaid peredele, kellel polnud piisavalt raha, et maksta kogu hind korraga⁷.

1962.aastal kinnitas USA Kongress president J.F.Kennedy poolt esitatud tarbijaharta. Seda hartat peetakse kaasaja tarbijakaitse üheks moraalseks ja poliitiliseks alustalaks. Nn Kennedy tarbijaharta fikseeris esmakordselt maailmas tarbija 4 põhiõigust:

1. Õigus ohutusele - õigus olla kaitstud elule ja tervisele ohtlike toodete ja teenuste tootmise ja turustamise eest;
2. Õigus informatsioonile - õigus saada asjakohast infot toodete ja teenuste kohta ning kaitset müüja poolt esitatud väärast ja eksitava teabe korral;
3. Õigus valikule - tarbijal peab olema õigus valida laia hulga võistleva hinnatasemega toodete seast. Monopoolse pakkumise korral peab tarbija olema kindlustatud õiglaste hindade, kvaliteedi ja teenustega;

⁵ Forbes, J.D. The Consumer Interest. Kent 1987. lk. 3-4.

⁶ Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn. Läte 2011. lk. 20.

⁷ Erlach, E., Jaagund, K., Kaasik, A. jt. Krediit ja võlad. AS Äripäev 2008. lk. 10.

4. Õigus olla ärakuulatud - õigus nõuda tarbija seisukohtade arvestamist valitsuse poliitika formuleerimisel ja rakendamisel.⁸

Tarbija põhiõigusi on õiguskirjanduses peetud ka lausa eraldi inimõigusteks, mille tagamise eest peaks hoolitsema rahvusvahelised organisatsioonid nagu ÜRO⁹. Siiski ei ole tarbijaõigusi seni Inimõiguste hartasse lisatud ning diskussioon selles valdkonnas on jäänud senini vaid teoreetilisele tasandile. Inimeste õigus teabele, mis sisaldub enamikus universaalsetes põhiõigusi käsitlevates deklaratsioonides ja hartades, muutus täielikult Euroopa Ühenduse õigussüsteemi lahutamatuks osaks alles Euroopa põhiõiguste harta lisamisel Lissaboni lepingusse (jõustunud 1.detsembril 2009.a.). See hõlmab teabevabadust, õigust anda teavet või õigust saada teavet ja kohustust anda teavet või kohustust saada teavet (vt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 11, 27, 38, 42 ja 53, Euroopa Liidu lepingu artikkel 2 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 169). Lisaks on Euroopa Ühenduse eesmärgiks edendada tarbijate õigust teavitamisele, koolitamisele ja organiseerumisele oma huvide kaitseks.

Mitmetes Euroopa riikides (nt Hispaania, Portugal, Šveits) on tarbija õiguste kaitse sätestatud põhiseaduses. Eesti põhiseadus (PS) ei sisalda otsest viidet tarbija õiguste kaitsele. PS-i § 13 sätestab üldise kaitsepõhiõigusena igäühe õiguse riigi ja seaduse kaitsele. Üldist kaitsekohustust realiseeritakse tsiviilõiguses nõrgemal positsioonil oleva isiku huve kaitsvate õigusnormide abil. Otseselt tarbija õigusi kaitsvaks aktiks on Eesti siseriiklikus õiguses tarbijakaitseseadus (TKS), mis kehtib alates 15.aprillist 2005.a. Õigus teabele on sätestatud tarbija põhiõigusena TKS-i §-s 3 punktides 2 ja 3. TKS-i rakendamine on tihedalt seotud VÕS-iga, milles on sätestatud nõuded erinevat liiki tarbija lepingutele ning tarbija võimalused lepingust taganeda. VÕS täpsustab eri liiki lepingute osas tarbijate õigusi ning seab teisele poolele selged nõudmised. Samas on VÕS-i rakendamisel oluline järgida ka TKS-i nõudeid¹⁰.

Hoolimata asjaolust, et krediiti kui nähtust võib pidada inimühiskonnaga samaealiseks, on tarbijakrediit Eestis suhteliselt uus fenomen. Selle areng sai alguse aastatel 1997-1999 kestnud Vene pankade kriisi mõjutustest Eestis. Finantskriisi mõju ühiskonnale võimendas kallite ning lihtsasti kättesaadavate krediitoodete nn kiiralaenude areng¹¹. Alates 2000. aastast on Eestis

⁸ United States Congressional Quarterly 1962. lk. 890-893.

⁹ Harland, D. The United Nations Guidelines for Consumer Protection. Journal of Consumer Policy 1987. lk. 262.

¹⁰ Kingisepp, M. (viide 6). lk. 32-33.

¹¹ Brown, S., Taylor, K., Wheatley Price, S. Debt and distress: Evaluating the psychological cost of credit. Journal of Economic Psychology. 2005. 26 (5). lk. 643.

saanud tarbijate seas ülipopulaarseks krediiditurul pakutavate võimaluste ära kasutamine. Laenuga finantseeritakse igapäevaseid sisseoste ning ennekõike eluaseme ja sõiduvahendi soetamist. Vaatamata sellele, et Eesti Pank ja Finantsinspeksioon on nii tarbijaid kui ka krediidasutusi hoiatanud võimalike ohtude eest, mis krediitoodete kasutamisega võivad kaasneda, ei ole krediidi tarbimine vähenenud¹². Lõppkokkuvõttes võib krediidist rahastatud tarbimine muutuda ühiskondlikult kulukas. Starr'i hinnangul, kui krediidi kättesaadavus on lihtne, võivad tarbimine, pakkumine ja tööpuudus tõusta mittejätkusuutlikule tasemele, mille tulemuseks on kodumajapidamiste kulude piiramine, ettevõtete sulgemine ning halbade laenude mahakirjutamine¹³. Vaba ligipääs krediidile, mille najal turumajandus enne kriisi õitses, juurutas tõsiseltvõetavad algmed ka vajadusele piirata laenu andmist ning täiendada tarbijakrediidi regulatsioone¹⁴.

Kokkuvõtvalt toob krediidituru pidev muutumine jätkuvalt kaasa vajaduse tarbijaõiguse normide ajakohastamiseks. Kuni 20. sajandi keskpaigani reguleeriti tänapäevases mõttes tarbijaõigussuhteid tsiviil- ja kaubandusõiguse regulatsiooni alusel. 20. sajandi alguses hakati nõudeid detailsemalt sätestama. Sellest ajast alates on Euroopa riikides tarbijate huvisfääri kuuluvate õigusaktide hulk järjest suurenenud. Inimeste õigus teabele on Euroopa Ühenduse õigussüsteemi lahutamatu osa. Viimastel aastatel on ka Eesti tarbijaõiguse regulatsioon pidevalt muutunud ja täienenud. Lisaks siseriiklikele õigusaktidele on Eesti tarbijaõiguseks ka Euroopa Liidu otsekohalduvad õigusaktid.

1.2. Tarbijakrediidilepingu mõiste ja subjektid

Krediidilepingu mõiste on sätestatud VÕS-i §-s 401 lg 1, mille kohaselt krediidileping on leping, millega krediidiandja kohustub andma krediidisaaaja käsutusse rahasumma, krediidisaaaja aga kohustub krediidi kasutamise eest maksma tasu ja lepingu lõppemisel krediidi tagasi maksma. Krediidilepingute alaliigiks on tarbijakrediidilepingud. Tarbijakrediidiks loetakse VÕS-i § 402 kohaselt selliseid krediidilepinguid, millega majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja

¹² Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse (746 SE) eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=402e94ae-771e-c7a7-7090-24c4d0d4484f&. lk.1. 01.03.2014.

¹³ Starr, M. A. Debt-Financed Consumption Sprees: Regulation, Freedom and Habits of Thought. *Journal of Economic Issues* (M.E. Sharpe Inc.). 44 (2) 2010. lk. 459.

¹⁴ *Ibid.* lk. 459.

annab või kohustub andma tarbijale krediiti. Tarbijakrediidilepingu esemeks on tarbijale antav laen või krediit. Lisaks võib krediidilepingu esemeks olla ka maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel (VÕS § 401 lg 2).

Seadus eristab erinevaid tarbijakrediidilepingu liike, millele kohaldatakse osaliselt ka erinevaid sätteid.

Tarbijaga seotud krediidilepingutest tuntakse praktikas järgmisi liike:

- väikelaen (tagatud käendusega või ilma, nt õppelaen);
- hüpoteegiga tagatud krediidileping (tagatiseks panditud kinnisvara);
- arvelduskrediit;
- sidevahendi abil sõlmitud laenud ja muud kiiralaenud (reeglina tagatist ei nõuta).

Eelkõige eristab seadus tavapärasest tarbijakrediidilepingut, mille puhul tarbija krediteerimine toimub laenu vormis ning tarbijakrediidilepinguid, kus tarbijast krediidisaaaja krediteerimine toimub muul viisil ning mille esemeks on „asja omandamise, teenuse osutamise või muu lepingu eseme finantseerimine“ VÕS-i § 405 lg 1 tähenduses.

Tarbijakrediidilepingu poolteks ehk subjektideks on tarbija ja krediidiandja ja/või krediidivahendaja.

Tarbija mõistet on õigusaktides käsitletud erinevalt, nt Euroopa Liidu õiguses on enamikes tarbijaõiguslikes direktiivides defineeritud tarbijat isikuna, kes tegutseb kaupade ja teenuste hankimisel väljaspool majandus- või kutsetegevust. Kehtiva TKS-i § 2 punkti 1 kohaselt on tarbija füüsiline isik, kellele pakutakse või kes omandab või kasutab kaupa või teenust eesmärgil, mis ei seonu tema majandus- ja kutsetegevusega. Sellest tulenevalt on tarbija mõistega hõlmatud isik, kellele pakutakse, kes omandab või kasutab tarbimishüvesid. VÕS-i § 34 kohaselt on tarbija füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu tema iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. Eeltoodu põhjal saab järeldada, et erinevalt TKS-i tarbija mõiste definitsioonist, ei ava VÕS-is toodud definitsioon täpsemalt, millisel eesmärgil võib tarbija saadud hüvesid kasutada. Riigikohus on oma otsuses kohtuasjas nr 3-2-1-8-06 öelnud, et TKS-is sätestatud tarbija mõiste täiendab VÕS-is sisalduvat tarbija mõistet¹⁵. Käesoleva magistr töö autori arvates, peaks õigusselguse põhimõtte kohaselt, tarbija mõiste olema sätestatud erinevates seadustes sarnaselt.

¹⁵ RK TsK 23.03.2006 otsus kohtuasjas nr. 3-2-1-8-06, p.15.

Võlaõigusseaduses kohaldatakse tarbijakrediidi kohta sätestatud tarbijale, kelle elukoht on Eestis või Euroopa Liidu liikmesriigis, ka siis, kui leping sõlmiti Eestis toimunud avaliku pakkumise, reklaami või muu seesuguse majandustegevuse tulemusena või kui leping on muul põhjusel Eesti territooriumiga oluliselt seotud, sõltumata sellest, millise riigi õigust lepingule kohaldatakse (VÕS § 403 lg 6). Täiendavalt laieneb VÕS-i § 403 lõike 2 kohaselt tarbijakrediidi eriregulatsioon ka sellistele krediidilepingutele, millega füüsiline isik on võtnud krediiti iseseisva majandus- või kutsetegevuse alustamiseks ja mille puhul krediidi netosumma või krediidi eest omandatava asja või teenuse netohind ei ületa 50 000 eurole vastavat summat. Eelnevalt lähtuvalt ei kohaldu tarbijakrediidi sätteid füüsilisest isikust tarbija suhtes, kes juba tegutseb majandus- või kutsetegevuses.

Krediidiandja mõiste on võlaõigusseaduses (VÕS § 402) avatud läbi tarbijakrediidilepingu definitsiooni, mille kohaselt on krediidiandjaks majandus- või kutsetegevuses tegutsev füüsiline või juriidiline isik, kes annab või kohustub andma krediiti oma kaubandus-, äri- või kutsetegevuse raames. Sõltuvalt tehingust võib lepingupooleks olla ka kredidivahendaja - füüsiline või juriidiline isik, kes ei tegutse krediidiandjana, kuid kellel on sõlmitud kredidivahendusleping, mille alusel ta kohustub oma majandus- ja kutsetegevuses vahendama teisele isikule tasu eest krediiti või osutama krediidilepingu sõlmimise võimalusele või kohustub krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid vahendama või neid krediidiandja nimel ja arvel sõlmima (VÕS § 401¹). Seadusest ei tulene, et laenu andmine peab olema krediidiandja põhitegevusala, samuti ei ole laenu andmine piiritletud krediidasutuste seaduses (KAS) määratletud krediidi-¹⁶ või finantseerimisasutusega¹⁷. Järelikult võivad krediidiandjaks olla Eestis ka need ettevõtjad, kes annavad ja lubavad anda oma majandus- või kutsetegevuses krediiti, kuid kelle tegevuse üle finantsjärelevalvet ei teostata ja kelle selliseks äritegevuseks ei ole vaja taotleda Finantsinspeksioonilt vastavat tegevusluba. Sellisteks ettevõtjateks on näiteks nn kiiralaenukontorid, liisingettevõtjad või muud järelmaksuteenust pakkuvad ettevõtjad – nende üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet. Tarbijakrediiti väljastavate krediidasutuste üle teostab järelevalvet tarbijat puudutavates küsimustes Tarbijakaitseamet ning organisatsioonilise ülesehituse ja tegevuse üle Finantsinspeksioon.

¹⁶ KAS § 3 lg 1 kohaselt on krediidasutus äriühing, mille peamiseks ja püsivaks majandustegevuseks on avalikkuselt rahaliste hoiuste ja muude tagasimakstavate vahendite kaasamine ning oma arvel ja nimel laenu andmine või muu finantseerimine.

¹⁷ KAS § 5 mõistes on finantseerimisasutus äriühing, mis ei ole krediidasutus, kuid mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on osaluste omandamine või seaduses loetletud finantsteenuste osutamine (sh tarbijakrediidi andmine).

Finantsinspektsiooni poolt teostatav finantsjärelevalve hõlmab endas muu hulgas turule sisenemise kontrolli ehk tegevusluba (hetkel kehtib tegevusloa kohustus krediidasutustele). See omakorda tähendab, et nii turule sisenemisel kui ka hilisemal tegutsemisel hinnatakse krediidasutuse omanike ja juhtide sobivust (laitmatu reputatsioon, piisav kutseoskus jmt), organisatsiooni kohast ülesehitust (riskide juhtimine, sisekontrollisüsteemid jmt), kapitali läbipaistvust, sise- ja protseduurireeglite kohasust ja piisavust jmt, mis samuti otse ja kaude seonduvad finantsteenuse järelevalvega.¹⁸ Autori hinnangul peaks tegevusloa nõue olema kehtestatud ka nendele krediidiandjatele, kelle tegevuse üle finantsjärelevalvet Finantsinspektsioon ei teosta, et tagada nende ettevõtete omanike ja juhtide usaldusväärsus ja piisavad kutseoskused, organisatsiooni kohane ülesehitus, sise- ja protseduurireeglite kohasus ning piisavus.

Kokkuvõtvalt tarbijakrediidileping on krediidileping, millega majandus- või kutsetegevuses krediidiandja, kas juriidiline või füüsiline isik, annab või kohustub andma tarbijale krediiti. Kusjuures krediidiandjaks võib olla iga isik, kes oma majandus- või kutsetegevuses pakub ja annab krediiti ja see tegevus ei pea olema tema põhitegevusalaks ning kelle selliseks äritegevuseks ei ole vaja taotleda Finantsinspektsioonilt vastavat tegevusluba. Tarbija on füüsiline isik, kellele pakutakse, kes omandab või kasutab tarbimishüvesid, mis ei seonu tema iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. Tarbijakrediidilepingu esemeks on tarbijale antav laen või krediit. Lisaks võib krediidilepingu esemeks olla ka maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel.

1.3. Tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisala

Tarbijakrediidilepingutele kohaldub Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ 23. aprillist 2008, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnustatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. Oma iseloomult on tarbijakrediidi direktiiv suunatud maksimumharmoneerimisele, mis tähendab, et liikmesriikidel ei ole lubatud säilitada või kehtestada muid riigisiseseid norme peale direktiivis sätestatud (direktiivi preambuli punkti 9 esimene ja teine lause ning art 22 lg 1). Täielikku ühtlustamist on vaja selleks, et tagada

¹⁸ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Kiirlaenu- ja ettepanekud. Veebruar 2014. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.mkm.ee/public/kiirlaenu_ ja_ ettepanekud.pdf, lk.31. 10.04.2014.

kõikidele Euroopa ühenduse tarbijatele nende huvide võrdselt kõrgetasemeline kaitse ning luua tõeline siseturg. Maksimumharmoneerimise nõue ei ole absoluutne, kuna direktiiv annab liikmesriikidele teatud küsimustes valikuvabaduse ja otsustusõiguse nende siseriiklikusse õigusesse sisseviimisel. Liikmesriikidel on õigus eelkõige laiendada uuest tarbijakrediidi direktiivist tuleneva regulatsiooni kohaldamisala.¹⁹

Tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisala reguleerib artikkel 2. Nimetatud direktiivi artikkel 2 lg 1 sätestab, et direktiivi kohaldatakse krediidilepingute suhtes. Tarbijakrediidi direktiivi artikli 3 p c kohaselt krediidileping on leping, millega krediidiantja annab või lubab anda tarbijale krediiti tasumise edasilükkamise, laenu või muu samalaadse finantstehingu vormis. Sellest tulenevalt võib järeldada, et antud direktiivi kohaldamisalasse kuuluvad kõikvõimalikud krediidilepingud, mis vastavad eelpool toodud definitsioonile.

Samas näeb tarbijakrediidi direktiivi artikkel 1 lg 2 ette need lepingulised krediidisuhted, mis tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu, mistõttu ei saa tarbijakrediidi direktiivi alusel tarbijakrediidilepinguks lugeda kõiki tarbijaga sõlmitavaid krediidilepinguid.

Tarbijakrediidi direktiivi preambuli punkti 10 kohaselt määratletakse direktiivis sisalduvate mõistetega ära direktiivi kohaldamise ulatus. Direktiiv kohaldub laenudele, mille summa on 200 kuni 75 000 eurot (direktiivi artikkel 2 lõige 1 punkt c), kuid mitmetes liikmesriikides (sh Eestis)²⁰ on sellest alampiirist loobutud, mis sisuliselt tähendab, et ka nn kiirlaenud alluvad direktiivist tulenevatele rangetele eeskirjadele. Sarnaselt Eestiga on ka Saksa seadusandja lähtuvalt Saksa Tsiviilseadustiku²¹ (edaspidi BGB) § 491 lg 2 p-st 1 laiendanud tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamisulatust, jättes tarbijakrediidi sätete kohaldamiseks kehtestamata krediidi ülempiiri. Erinevalt Eesti seadusandjast on Saksamaa sätestanud aga krediidi alampiiri. Ühendkuningriikides seevastu on tarbijakrediidi sätete kohaldamisulatust sarnaselt Eestiga laiendatud veelgi – tarbijakrediidi sätete kohaldamiseks on jäetud kehtestamata krediidi alam- ning ülempiir²².

¹⁹ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 1.

²⁰ seda põhjusel, et nn kiirlaenude andjad pakkusid laene just selle piiri alla jäävates summades, mis tähendas, et alla 200-euroste laenude puhul oli võimalik teavitamis- jm nõuetest mööda minna.

²¹ Bürgerliches Gesetzbuch. BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 ... BGBl. 2013 I S. 556.

²² European Parliament. Implementation of the Consumer Credit Directive. Study 01.2012. Arvutivõrgus kättesaadav:<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201201/20120130ATT36564/20120130ATT36564EN.pdf>, lk.12. 01.03.2014.

Tarbijakrediidi direktiivi sätted kuuluvad kohaldamisele sõltumata sellest, kas krediidiandjaks on juriidiline või füüsiline isik. Samas annab direktiivi preambuli punkt 15 liikmesriikidele õiguse piirata tarbijakrediidi andmist, kas üksnes või teatud juriidilistel isikutel. Eesti seadusandja ei ole sellekohaseid piiranguid seadnud.

Tarbijakrediidi kohta sätestatud kohaldatakse ka lepingule, millega üks isik (krediidivahendaja) kohustub oma majandus- või kutsetegevuses vahendama teisele isikule tasu eest krediiti või osutama krediidilepingu sõlmimise võimalusele või kohustub krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ning püsivalt lepinguid vahendama või neid krediidiandja nimel ja arvel sõlmima (VÕS § 401¹). Alates 1.juulist 2011 on krediidivahenduslepingust tekkivad õigussuhted oluliselt täpsustunud. Kui varasema õiguse kohaselt oli krediidivahendusleping sisuliselt üks maaklerlepingu alaliik, siis kehtivast tarbijakrediidi direktiivist tulenevalt, tuleb krediidivahendajaks lugeda ka need isikud, kes sõlmivad tarbijatega krediidilepinguid krediidiandja nimel.

Eelkõige peetakse antud sätte all silmas näiteks isikuid, kelle põhitegevuseks on müügi- või teenuse osutamine, kuid kes viitavad lepingu sõlmimisel võimalusele omandada asi, teenus või muu hüve järelmaksuna vms. Seda kinnitab ka tarbijakrediidi direktiivi preambuli punkt 24, mille järgi tuleks krediidivahendamine lugeda kõrvaltegevuseks, kui krediidi vahendamine ei ole vahendaja kaubandus-, äri- või kutsetegevuse põhieesmärk. Vastavalt kõnealusele põhjenduspunktile on nimetatud erandi tegemine vajalik selles valguses, et täieliku lepingueelse teabe andmise kohustus oleks nende isikute suhtes liigselt koormav. VÕS-i § 403 lg 1 kitsendab üksnes krediidivahendaja kohustust lepingueelse teabe andmisel, mis ei välista ega vähenda lepingueelse teabe andmise kohustust krediidiandja poolt. Seda kinnitab ka tarbijakrediidi direktiivi art 7 viimane lause, mis ütleb, et nimetatud piirang ei laiene krediidiandja kohustusele tagada, et tarbija saab art 5 ja 6 nimetatud lepingueelse teabe.²³

Alates 01.05.2009.a. hõlmab tarbijakrediidilepingu regulatsioon ka väikelaene ja sidevahendi abil sõlmitud, sh kiirlaenu lepinguid, mille osas varasem regulatsioon ei taganud tarbijale piisavat õiguste kaitset. Regulatsiooni muutmise põhjuseks oli ühiskonna õiglus- ja kindlustunde märkimisväärne riive²⁴. Iseenesest on küll tarbijakrediidi direktiivis ette nähtud nn maksimumharmoneerimine, kuid võrd direktiivi artikli 22 lõike 1 kohaselt ei tohi liikmesriik säilitada ega kehtestada muid riigisiseseid norme peale nende, mis on sätestatud direktiivis.

²³ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk.12.

²⁴ Kingisepp, M. (viide 6). lk. 279.

Samas aga direktiivi preambuli punkt 10 lubab liikmesriikidel laiendada direktiivi sätetele tuginevaid riigisiseseid õigusakte neile krediidilepingutele, mis muidu jääksid direktiivi reguleerimisalast välja, nt kiiralaenulepingud, mille summa on väiksem kui 200 eurot. Lisaks on nn kiiralaenude teenust võimalik seostada Euroopa Liidu erinevate direktiividega finantssüsteemi toimimise, rahapesu, siseturu korralduse ja tarbijate õiguste kohta. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2005/60/EÜ (nn rahapesu tõkestamise direktiiv) tuleneb, et ettevõtja, kes annab tarbijakrediiti, kuulub rahapesu tõkestamise direktiiviga hõlmatud isikute hulka. Sellest direktiivist tulenevalt oli liikmesriikidel kohustus võtta üle muuhulgas ka kliendi isiku tuvastamise nõuded. Eesti seadusandja võttis vastu direktiivist tulenevad muudatused 30.septembril 2010 Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seadusega²⁵, mis jõustus 1.juulist 2011.

Sidevahendi abil sõlmitud krediidilepingu puhul on tegemist nt arvuti või mobiiltelefoni kaudu võetud tagatiseta kiiralaenuga. Eelpool nimetatud lepingule kohalduvad paralleelselt mitmed Euroopa Liidu tarbijaõiguse direktiividest tulenevad õigusaktid²⁶ ning nendel põhinevad riigisisese õiguse normid (VÕS-i § 52-58).

Tarbijakrediidi direktiivis on sätete kohaldamisala avatud negatiivselt – välja on toodud loetelu krediidilepingutest, millele tarbijakrediidi sätted ei kohaldu või kohalduvad piiratud ulatuses. Direktiivi art 2 lg 2 kohaselt ei kohaldu järgnevatele krediidilepingutele: krediidi eesmärk on maa või olemasoleva või projekteeritava ehitise omandiõiguse omandamine või säilitamine (art 2 lg 2 p b); arvelduskrediidi vormis krediidilepingud, mille puhul kuulub krediit tagastamisele ühe kuu jooksul (art 2 lg 2 p e); krediiti antakse ilma intressita ja ei nõuta muude tasude maksmist või krediit makstakse tagasi kolme kuu jooksul ning maksta tuleb kõigest tähtsusetuid tasusid (art 2 lg 2 p f); krediiti annab tööandja kõrvaltegevusena ja selle intressi- või krediidi kulukuse määr on kehtivast turumäärast madalam ja krediidilepingute sõlmimist ei pakuta avalikkusele (art 2 lg 2 p g); krediidilepingud, mis sõlmitakse kohtus või muus ametiasutuses saavutatud kokkuleppe tulemusena (art 2 lg 2 p i); krediidilepingud, mis on seotud olemasoleva võla tasuta ajatamisega (art 2 lg 2 p j); krediidilepingud, mille sõlmimisel nõutakse tarbijalt krediidiandja kasuks esemelise tagatise andmist ja mille kohaselt tarbija vastutus piirdub rangelt selle panditud esemega (art 2 lg 2 p k).

²⁵ VÕS-i ja teiste seaduste muutmise seadus. RT I 2010, 77, 590.

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid: 2002/65/EÜ; 1997/7/EÜ.

Tarbajakrediidi direktiiv ei kohaldu ka käenduslepingutele.²⁷ Tarbajakrediidi direktiivi 07.10.2005. aasta ettepaneku kohaselt olid esmalt direktiivi kohaldamisalasse hõlmatud ka krediidilepingutega seotud käenduslepingud ning käendajad. Siiski jäeti need kohaldamisalast kõrvale, kuna asjakohane on jätta käsitlemata lepinguõiguse spetsiifilised aspektid, mis on liikmesriikide õiguses reguleeritud laiemas kontekstis.²⁸ Eeltoodut on Euroopa Kohus kinnitanud oma otsuses C-208/98²⁹, mille kohaselt arvestades direktiivi sõnastust, sisu ja eesmärke, ei lange käenduslepingud direktiivi kohaldamisalasse. Otsuses on märgitud, et direktiivi eesmärk on eelkõige tagada, et lepingut sõlmivad pooled oleksid teadlikud tagatistest, millest sõltub lepingu sõlmimine.³⁰ Siinkohal on autor nõus, et olemuslikult käendaja ei ole tarbajakrediidilepingu pooleks, samas arvestades seda, et käendaja on ühinenud lepingust tulenevate kohustuste täitmisega, peaksid käendajale olema kehtestatud krediidisaajaga sarnased õigused ja kohustused.

Samuti on välistatud tarbajakrediidi regulatsiooni kohaldamine krediidilepingutele, mille tarbija sõlmib investeerimisühingu või krediidasutusega väärtpaberituru seaduse (VPTS) § 44 punktis 2 nimetatud investeerimise kõrvalteenuse osutamise käigus. VPTS-i § 44 punkti 2 kohaselt on investeerimise kõrvalteenuseks investorile väärtpaberitehingu tegemiseks krediidi või laenu andmine tingimusel, et krediidi- või laenuandja ise on seotud nimetatud tehinguga. Seega peetakse silmas ainult neid tehinguid, mille puhul antakse krediiti vaid seoses väärtpaberite omandamisega (nt krediit seoses tagasiostukohustusega väärtpaberitehingute, hinnaerinevusel põhinevate lepingute või hinnamääraga seotud tehingutega). Seejuures on oluline, et VÕS-i § 403 lõike 3 punktis 5 sätestatud välistus kehtib ainult tehingutele, mis on sõlmitud investeerimisühingute või krediidasutustega (ja mitte teiste VPTS-i § 45 nimetatud isikutega, kelle teenuse osutamise võimalused on piiratumad). Välistuse eesmärgiks on jätta tarbajakrediidi

²⁷ Directorate General for Health and Consumer Protection. Establishment of a Benchmark on the Economic Impact of the Consumer Credit Directive on the Functioning of the Internal Market in this Sector and on the Level of Consumer Protection. Final Report 05.11.2009, lk 1. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_benchmarking_study_en.pdf, 22.03.2014.

²⁸ Commission of the European Communities. Modified proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers amending Council Directive 93/13/EC (presented by the Commission pursuant to Article 250(2) of the EC Treaty). Brussels 7.10.2005. lk 5; 19. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/2ndproposal_en.pdf, 23.03.2014.

²⁹ Kohtuasi C-208/98 *Berliner Kindl Brauerei AG vs. Andreas Siepert*, eelotsusetaotlus.

³⁰ *Ibid*, p. 18-19.

regulatsiooni kohaldumisasalast välja sellised selgelt eristuvad krediiditehingud, mille suhtes kohalduvad eraldiseisvalt kõrgendatud nõuded.³¹

Osaliselt ei kohaldu tarbijakrediidi sätted ka sellistele krediidilepingutele, mis on tagatud hüpoteegiga ja on sõlmitud hüpoteeklaenu tavalistel tingimustel (art 2 lg 2 p a). Juhul, kui krediidi tagamine hüpoteegiga ei ole käibes tavapärane, siis selline leping allub tarbijakrediidi sätetele.³²

Tarbijakrediidi regulatsioon hõlmab ka arvelduskrediidi lepingut. Võlaõigusseadus ja tarbijakrediidi direktiiv eristavad mitut arvelduskrediidi liiki. Esiteks võib arvelduskrediit olla selgesõnaline krediidileping, millega krediidiandja teeb kättesaadavaks vahendid, mis ületavad tarbija arvelduskonto jääki (VÕS-i § 407 lg 1, tarbijadirektiivi art 3 punkt d). Teiseks võib arvelduskrediit olla kokku lepitud kui „arvelduskonto jäägi ületamine“ ehk vaikimisi heaks kiidetud arvelduskrediit, millega krediidiandja teeb tarbijale kättesaadavaks vahendid, mis ületavad tarbija arvelduskonto jääki või kokkulepitud arvelduskrediiti (VÕS-i § 407 lg 4 ja 4¹, tarbijadirektiivi art 3 punkt e). Kahe lepinguliigi peamine eristamiskriteerium on see, kas leping tekib enne raha kasutusele võtmist või raha kasutuselevõttust. VÕS-i § 407 lõiked 4 ja 4¹ hõlmavad kahte eritüübilist olukorda:

- ületatakse maksekonto jääki ja puudub eelnev arvelduskrediidi kokkulepe;
- eelnevalt on sõlmitud arvelduskrediidi kokkulepe, kuid ületatakse eelnevas kokkuleppes sätestatud ülempiiri.³³

Arvelduskrediiti võib tarbija saada ka krediitkaardi vahendusel, mille lepingutele kohaldub kehtivas õiguses VÕS-i § 407 lõike 5 alusel arvelduskrediidi regulatsioon.

Tarbijakrediidilepingu sätete kohaldumist liisingulepingute suhtes on analüüsinud Riigikohtu tsiviilkolleegium kaasuses 3-2-1-1-07. Nimetatud kaasuses asus kolleegium seisukohale, et juhul, kui hageja (AS Hansa Liising Eesti) andis auto kostja (füüsiline isik) kasutusse liisingulepingu alusel (intressi maksmise kohustuse vastu), on ühtlasi tegemist krediidilepinguga VÕS-i § 401 lõike 2 kohaselt, mistõttu tuleb vaidluse lahendamisel arvestada ka tarbijakrediidilepingu erisätetega.³⁴

³¹ Advokaadibüroo VARUL. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Tallinn, AS Äripäev, 2005-2013. p.5.5.1. lk. 4.

³² *Ibid.* lk. 4.

³³ *Ibid.* lk. 7.

³⁴ RK TsK otsus 28.02.2007 kohtuasjas nr. 3-2-1-1-07, p.22.

Tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamine ei sõltu sellest, kas liisingulepingus on sätestatud liisingueseme omandi üleandmise tingimus või mitte. Praktikas seostatakse krediidi andmine sageli asja omandi üleandmisega. VÕS-i § 414 lõike 1 kohaselt moodustab müügileping krediidilepinguga seotud lepingu, kui krediidilepingu eesmärk on ostuhinna tasumise finantseerimine ning mõlemaid lepinguid vaadeldakse majanduslikult ühtsena eelkõige siis, kui krediidiandja kasutas krediidilepingu ettevalmistamisel või sõlmimisel müüja kaasabi või kui krediidiandja maksab krediidisumma müüjale.³⁵

Riigikohtu Tsiviilkolleegium on kaasuses 3-2-1-29-06 märkinud, et auto liisinguleping on VÕS-i § 401 lg 2 ja § 402 järgi hinnatav tarbijakrediidilepinguna ja müügilepinguga seotud lepinguna VÕS-i § 414 lg 1 tähenduses.³⁶

Kokkuvõtvalt on tarbijakrediidi regulatsiooniga hõlmatud seega kõik krediidilepingud, millega krediidiandja annab või lubab anda tarbijale krediiti tasumise edasilükkamise, laenu või muu samalaadse finantstehingu vormis, nt laenulepingud; müügilepingud, mille juures lepatakse kokku järelmaks (koos maksmata osalt intressi maksmisega); liisingulepingud; arvelduskrediidid; sidevahendi abil sõlmitud krediidilepingud; kiirraenud jms. Välistatud on krediidilepingud, millele kohalduvad eraldiseisvad kõrgendatud nõuded, nt investeerimise kõrvalteenuse osutamise käigus võetud krediit; hüpoteegiga tagatud krediidilepingud, mis on sõlmitud hüpoteeklaenu tavalistel tingimustel. Samuti ei kohaldu tarbijakrediidi direktiivi regulatsioon ka juhul, kui krediiti annab tööandja kõrvaltegevusena ja selle intressi- või krediidi kulukuse määr on kehtivast turumäärast madalam ning krediidilepingute sõlmimist ei pakuta avalikkusele. Lisaks ei hõlma tarbijakrediidi regulatsioon krediidilepingutega seotud käenduslepingud ning käendajaid. Autori hinnangul peaksid käendajale olema kehtestatud krediidisaaajaga sarnased õigused ja kohustused, kuna käendaja on ühinenud lepingust tulenevate kohustuste täitmisega.

1.3.1. Tarbijakrediidilepingu vorm

Tarbijakrediidilepingu vormiküsimusi reguleerib tarbijakrediidi direktiivi art 10 lg 1, mille kohaselt krediidileping koostatakse paberil või mõnel muul püsival andmekandjal. Samas lubab direktiivi art 10 kolmas lause lepingu sõlmimise regulatsiooni liikmesriigi enda kujundada,

³⁵ Kingisepp, M. (viide 6). lk. 279.

³⁶ RK TsK otsus 19.04.2006 kohtuasjas nr. 3-2-1-29-06, p.22.

mistõttu on Eesti seadusandja seda õigust kasutanud, arvestades võlaõigusseaduse tarbijakrediidilepingu sõlmimise paindlikkust ning sellega seotud eelist. Ühe poole tahteavaldusele on vorminõuded kehtestatud eelkõige siis, kui lepingu pooleks on tarbija. Nii on VÕS-i §-s 404 reguleeritud küll tarbija tahteavalduse vorminõuet – nimelt tarbija tahteavaldus peab olema tehtud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis –, kuid krediidiandja võib omapoolse tahteavalduse esitada ka konkludentselt, nt raha ülekandmisega vms. See lihtsustab oluliselt lepingu sõlmimise protsessi. Samuti arvestab see asjaoluga, et krediidiandja puhul võib lepingu sõlmimisele eelnev sisemine otsustamisprotsess võtta veidi kauem aega.³⁷

Alates 01.07.2011 kaotati range kirjaliku vormi nõue, mis nõudis tahteavalduse igakordset omakäelist allkirjastamist. Arvestades seda, et sisuliselt on võimalik tarbijakrediidilepingute sõlmimine ka mitmesuguste sidevahendite abil, on seadusemuudatus igati põhjendatud.

Samas selleks, et tarbijale jääks tarbijakrediidilepingu sõlmimisest tõend, peab krediidiandja tagama, et tarbijale antakse lepingudokument või selle koopia mõnel püsival andmekandjal. Püsiva andmekandja mõiste on sätestatud VÕS-i §-s 11¹, mille kohaselt on püsiv andmekandja vahend, mis võimaldab isikul säilitada isiklikult temale suunatud teavet nii, et see on teabe otstarbele vastava aja jooksul kättesaadav ja muutmata kujul taasesitatav. Lisaks on seadusandja sätestanud kohustuse teabele ja andmetele, mis peab tarbijakrediidilepingus olema märgitud (VÕS § 404 lg 2).

Erireeglid lepingu vormi osas kehtivad sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingutele (VÕS § 410). Eelkõige kehtib sidevahendi abil sõlmitud lepingule vormivabadus, tulenevalt VÕS-i § 410 lg 1. Siiski tuleb krediidiandjal tagada, et tarbija saaks ka pärast tarbijakrediidilepingu sõlmimist sidevahendi abil lepingudokumendi või selle koopia püsival andmekandjal.

Tarbijakrediidilepingu edastamise tähtpäev on seotud tarbija 14-päevase lepingust taganemisõigusega (VÕS § 409), mille tähtaeg hakkab kulgema tarbijakrediidilepingu sõlmimise päevast või päevast, kui tarbija sai kätte VÕS-i §-s 404 nimetatud lepingutingimused ja teabe, kui see päev on hilisem lepingu sõlmimise päevast.

Tarbijakrediidi direktiivis ei reguleerita vorminõude täitmata jätmise tagajärgi. Võlaõigusseaduses kohaldub sellistel juhtudel tarbijakrediidilepingutele erinorm (VÕS-i § 408), mille kohaselt on tarbijakrediidileping tühine, kui on järgimata jäetud seaduses sätestatud

³⁷ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 28.

vorminõue või kui lepingus puudub mõni VÕS-i §-des 404 või 405 sätestatud andmetest. Samas arvestades VÕS-i § 408 lõigetes 2 ja 3 sätestatut, on tarbijakrediidilepingu tühisus VÕS-i §-des 404 ja 405 sätestatud kohustuste rikkumise tagajärjena pigem erandlik tagajärg. Nimelt juhul, kui tarbija hakkab krediiti kasutama, muutub tarbijakrediidileping kehtivaks seaduses sätestatud tingimustel (VÕS § 408 lg 2 ja 3), mille kohaselt krediidiandja ei saa tarbijalt nõuda lepingutingimuste täitmist, mis lepingust puuduvad nt suuremat intressi, lisakulude tasumist, lisatagatise jne.

Kokkuvõtvalt on oluline, et tarbijale jääks tarbijakrediidilepingu sõlmimisest tõend, kas lepingudokument või selle koopia mõnel püsival andmekandjal, mis võimaldaks hilisemalt tutvuda lepingu tingimustega ning sellest tulenevate õiguste ja kohustustega. Püsiv andmekandja on vahend, mis võimaldab isikul säilitada isiklikult temale suunatud teavet nii, et see on teabe otstarbele vastava aja jooksul kättesaadav ja muutmata kujul taasesitatav. Tarbijakrediidi direktiiv ei reguleeri vorminõude täitmata jätmise tagajärge, küll aga on Eesti õiguses sätestatud erinorm (VÕS § 408), mille kohaselt on tarbijakrediidileping tühine, kui ei ole täidetud seaduses kehtestatud vorminõuet. Juhul, kui tarbija hakkab krediiti kasutama, muutub tarbijakrediidileping kehtivaks seaduses sätestatud tingimustel.

1.4. Poolte kohustused tarbijakrediidilepingu sõlmimisel

Tarbijakrediidilepingu poolteks on krediidiandja ja/või –vahendaja ja tarbija.³⁸

Krediidilepingu definitsioonist (VÕS § 401 lg 1) tulenevalt on poolte põhikohustuseks - krediidiandja poolt krediidi üleandmise kohustus ja krediidisaaajal vastusooritusena maksta tasu krediidi kasutamise eest ning krediidi tagasimaksekohustus kokkulepitud tähtpäevaks. Lisaks lepingust tulenevale põhikohustusele kaasnevad pooltele kõrvalkohustused, mis teenivad põhikohustuse ettevalmistamise, läbiviimise ja tagamise eesmärki ning seega laiendavad põhikohustusi.

Lepingueelsetel läbirääkimistel üksteiste huvidega arvestamine on sätestatud VÕS-i § 14 lõikes 1, mille kohaselt lepingueelseid läbirääkimisi pidavad või lepingu sõlmimist muul viisil ette valmistavad isikud peavad mõistlikult arvestama üksteise huvide ja õigustega. Kui isikud esitavad üksteisele lepingu sõlmimise ettevalmistamise käigus andmeid, peavad need olema

³⁸ Poolte mõisteid on täpsemalt on autor selgitanud juba eelnevalt, magistritöö alapeatükis 1.2.

tõesed. Pelgast läbirääkimisest ei teki poolte vahel soorituskohustusi, samuti ei tulene pooltele ainuüksi läbirääkimistest õiguslikke tagajärgi ka siis, kui nad läbirääkimiste tulemusel kokkulepet ei saavuta (VÕS § 14 lg 3).

Lepingust ei saa välistada poolte kohustust käituda heas usus (tsiviilseadustiku üldosa seadus (TsÜS) § 138), mis laieneb lepingu sõlmimisele (nt kohustus anda teisele poolele tõest ja lepingu sõlmimiseks vajalikku teavet), kui ka lepingu täitmisele (nt kohustus teha teise poolega koostööd). Nii eeldab seadus, et suhetes osalejad käituvad ausalt ja teist poolt ei tohi petta (TsÜS § 94), nende käitumist võib usaldada (TsÜS § 92 lg 3 p 2), nad arvestavad teise poole huvidega (TsÜS § 329) jne³⁹. Hea usu põhimõtte kui seadusest kõrgemal asuva põhimõtte tähtsus ja tähendus avaldub eelkõige VÕS-i § 6 lõikes 2, mille kohaselt võlasuhetele ei kohaldata seadusest, tavast või tehingust tulenevat, kui see oleks hea usu põhimõttest lähtuvalt vastuvõetamatu⁴⁰.

Finantsinspektsiooni kohaselt ei ole krediidisuhe usaldussuhe, sest pooltel ei ole teineteise suhtes hoolsus- ja lojaalsuskohustusi. Tarbijakrediidi puhul tuleb krediidiasutusel anda tarbijale piisavaid selgitusi, et tarbija saab hinnata pakutava tarbijakrediidilepingu sobivust tema vajaduste ja majandusliku seisuga. Vajadusel tuleb krediidiasutusel selleks tarbijale selgitada kohustuslikult esitamisele kuuluvat lepingueelset teavet, pakutavate tarbijakrediidilepingute põhitingimusi ja nende võimalikke konkreetseid mõjusid, sealhulgas tarbija poolt rahalise tagasimaksekohustuse rikkumise tagajärgi.⁴¹ Krediidiandja kohustuseks on aidata kaasa tingimuste loomisele, mis võimaldaks tarbijal hinnata võetava laenu- või krediidisuhete sobivust isikliku laenuhuviga, finantsolukorraga ja arvestada laenamisega kaasnevat riski.⁴²

Kokkuvõtvalt krediidilepingu definitsioonist tulenevalt on krediidiandja põhikohustuseks krediidi üleandmise kohustus ja krediidisaajal on kohustus vastusooritusena maksta tasu krediidi kasutamise eest ning krediidi tagasimaksekohustus kokkulepitud tähtpäevaks. Lisaks lepingust tulenevale põhikohustusele ning kõrvalkohustustele võivad pooled omandada ka kaitsekohustusi,

³⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2010. lk. 417.

⁴⁰ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Õigusteabe AS. Juura 2004. lk. 69.

⁴¹ Finantsinspektsioon. "Vastutustundliku laenamise nõuded". Soovituslik juhend on kehtestatud Finantsinspektsiooni juhatuse 01.12.2010 otsusega nr.1.1-7/ 62 ja täiendatud Finantsinspektsiooni juhatuse 27.02.2013 otsusega nr.1.1-7/21. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhend_Vastutustundlik_laenamine.pdf, lk.2.

⁴² Pangaliit „Hea pangandustava“, 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://pangaliit.ee/et/oigusaktid/hea-pangandustava>. 10.04.2014.

mille sisuks on teise poole õiguste ja huvide kaitse. Eelkõige kohustus käituda heas usus, mis on tihedalt seotud seadusest tuleneva lepingueelse teavitamis- ja nõustamiskohustusega tarbijakrediidilepingu sõlmimisel.

Järgnevat alapeatükkides selgitab autor ülevaatlikult tarbijakrediidilepingu poolte põhi- ning kõrvalkohustusi. Lepingueelsed teavitamis- ja kontrollkohustused tulevad täpsemalt vaatluse alla magistr töö teises peatükis.

1.4.1. Krediidiandja kohustused

Krediidiandja peamine kohustus on kokkulepitud viisil anda krediiti krediisaaajale. Millistel eeldustel on krediidi andmise kohustus täidetud, sõltub eelkõige konkreetsest tarbijakrediidilepingust.

Tänapäeval makstakse krediiti sularahas välja äärmiselt harva, enamasti teeb krediidiandja pangaülekande. VÕS-i § 91 lõike 3 kohaselt saab lugeda krediisaaaja kohustuse täidetuks, kui krediisaaaja arvelduskontot on krediidisumma ulatuses krediteeritud.

Krediidilepingute puhul, võib poolte kokkuleppe kohaselt, krediidisumma väljamaksmine toimuda krediisaaaja asemel kolmandale isikule. Sellisel juhul loetakse kohustus täidetuks VÕS-i § 79 lõike 1 alusel. Sarnase väljamaksmisega on üldjuhul tegemist siis, kui krediisaaajal on võimalik krediidisummat eesmärgipäraselt kasutada, nt järelmaksuga või liisinguga kaupade ostmine. Sellistel juhtudel on krediidiandja tarbijakrediidilepingu ettevalmistamisel või sõlmimisel kasutanud müüja kaasabi. VÕS-i § 414 lõike 1 mõttes peetakse omavahel seotuks krediidi- ja müügilepinguks liisingulepingut ning liisingueseme omandamiseks sõlmitud müügilepingut müüja ja krediidiandjast ostja vahel.

Krediidi üleandmise kohustusele korrespondeerub ühtlasi krediidiandja kohustus võimaldada krediisaaajal krediiti kasutada kokkulepitud ajavahemiku jooksul. Tegemist on nõ krediidiandja põhikohustusega, millele vastab krediisaaaja kohustus maksta krediidi kasutuse eest tasu ehk intressi.⁴³ Krediidi väljamaksmise nõue muutub eraldi kokkuleppe puudumise korral sissenõutavaks VÕS-i § 82 lõigete 3 ja 7 alusel põhimõtteliselt kohe pärast lepingu sõlmimist.⁴⁴

⁴³ Advokaadibüroo VARUL. (viide 31), p.5.5.3. lk.2.

⁴⁴ *Ibid.* lk. 3.

Krediidisumma väljamaksmine on ühtlasi krediisaaaja tagasimaksekohustuse tekkimise eelduseks.

Kõrvalkohustusena tekivad krediidiandjal peamiselt kohustused, mis puudutavad teabe andmist krediisaaajale ja tema nõustamist krediidiga seotud küsimustes. Sellised kohustused võivad olla poolte vahel lepinguga ette nähtud või tekkida VÕS-i § 2 lõike 2 ja § 6 alusel lepinguga kaasnevate kohustustena.

Kokkuvõtvalt on krediidiandja põhikohustuseks tarbijakrediidilepingutes anda kokkulepitud viisil tarbijale krediiti. Kõrvalkohustusena on olulised krediidiandja teavitamis- ja nõustamiskohustus tarbijakrediidilepingu sõlmimisel.

1.4.2. Krediidivahendaja kohustused

Tarbijakrediidi direktiivi teatavaid sätteid kohaldatakse füüsilistele ja juriidilistele isikutele (krediidivahendajatele), kes esitlevad või pakuvad tarbijatele oma kaubandus-, äri- või kutsetegevuse raames tasu eest krediidilepinguid.⁴⁵

Krediidivahendaja mõiste on defineeritud tarbijakrediidi direktiivi art 3 punktis f, mille kohaselt on krediidivahendaja füüsiline või juriidiline isik, kes ei tegutse krediidiandjana ning teeb rahalises või muus vormis tasu eest oma kaubandus-, majandus- või kutsetegevuse raames järgmist: esitleb või pakub tarbijatele krediidilepinguid; abistab tarbijaid, tehes krediidilepingutega seotud ettevalmistavat tööd; sõlmib tarbijatega krediidilepinguid krediidiandja nimel.

Võlaõigusseaduses on krediidivahendaja mõiste tuletatav krediidivahenduslepingu definitsioonist, mille kohaselt krediidivahendusleping on leping, millega üks isik (krediidivahendaja) kohustub oma majandus- ja kutsetegevuses vahendama teisele isikule tasu eest krediiti või osutama krediidilepingu sõlmimise võimalusele või kohustub krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid vahendama või neid krediidiandja nimel ja arvel sõlmima (VÕS § 401¹). Sisuliselt vastab selline tegevus VÕS-i § 670 lõikes 1 sätestatud agendi mõistele (isik, kes kohustub teise isiku jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid vahendama või neid käsundiandja nimel ja arvel sõlmima)⁴⁶. Sellest tulenevalt on krediidivahendaja mõistega hõlmatud võlaõigusseaduse mõttes ka agendid.

⁴⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ. (viide 1). Preambul p.16.

⁴⁶ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 11.

Enne krediidilepingute sõlmimist on kohustus tarbijat põhjalikult teavitada, olenemata sellest, kas krediidi turustamisse on kaasatud krediidivahendaja või mitte. Sellest tulenevalt tuleks lepingueelsele teabele esitatavaid nõudeid üldiselt kohaldada ka krediidivahendajate suhtes. Samas on leitud, et kui kauba tarnija või teenuse osutaja tegutseb krediidivahendajana kõrvaltegevusena, ei ole teda asjakohane koormata. Sarnastel juhtudel tagatakse seaduses siiski piisaval tasemel tarbijakaitse, mis seisneb krediidiandja kohustuses tagada, et tarbija saab kogu lepingueelse teabe kas krediidivahendajalt, kui krediidiandja ja –vahendaja nii kokku lepivad või muul sobival viisil.⁴⁷

Krediidivahendaja suhet tarbijaga reguleerib VÕS-i § 417¹ lg 1. Kõnesolevas paragrahvis on reguleeritud krediidivahendaja täiendav teavitamiskohustus seoses krediidivahenduslepinguga. Iseenesest on krediidivahendajal kahte tüüpi teabe andmise kohustusi, mida peab tarbija ees täitma. Esiteks krediidivahendaja teavitamiskohustused, mis on sätestatud nt VÕS-i §-des 54, 403¹ ja 407 ja mis seonduvad sõlmitava tarbijakrediidilepinguga ning teiseks krediidivahendaja teavitamiskohustus seoses VÕS-i §-s 401¹ sätestatud krediidivahenduslepingu sõlmimisega.⁴⁸ Oluline on rõhutada sedagi, et VÕS § 403 lg 1 kitsendab üksnes krediidivahendaja kohustust lepingueelse teabe andmisel, mis aga ei välista ega vähenda lepingueelse teabe andmise kohustust krediidiandja poolt.⁴⁹

Kokkuvõtvalt on enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist kohustus tarbijat põhjalikult teavitada, olenemata sellest, kas krediidi turustamisse on kaasatud krediidivahendaja või mitte, et tagada piisaval tasemel tarbijakaitse. Samas on oluline krediidiandja eristamine krediidivahendajast, kes pakub krediidi vahendamise teenust, seda eelkõige olukorras, kus tuleb hinnata krediidivahendaja teavitamiskohustuse olemasolu ja mahtu.

1.4.3. Tarbija kui krediidisaja kohustused

Krediidisaja peamiseks kohustuseks on maksta vastusooritusena krediidi eest kokkulepitud tasu ehk kasutusintressi.

Intressi arvutatakse tavaliselt protsendimäärana kasutusse antud rahasummalt ajaühikus, aga võib kokku leppida ka teistsuguses intressi arvutamise viisis. Põhimõtteliselt on intressi maksmise

⁴⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ. (viide 1). Preambul p.24.

⁴⁸ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 57.

⁴⁹ *Ibid.* lk. 12.

kohustuse tekkimine sõltuv krediidi väljamaksmisest krediidiandja poolt. Krediidi väljamaksmise kohustus ja krediidilt intressi tasumise kohustus on VÕS-i § 111 kohaselt vastastikusel sõltuvussuhtes olevad kohustused. Samuti on võimalik kokku leppida, et enne krediidi väljamaksmist peab krediidisaaaja maksma krediidiandjale teatud tasu, kas siis lepingutasuna või mõnes muus vormis (VÕS-i § 111 lg 4), mida mõistetakse kui tasu krediidi kasutamise eest ehk intressi.

Kokkulepped krediidi eest makstava intressi määra üle on krediidilepingute puhul keskseks küsimuseks.

Põhimõtteliselt on intresside suuruse puhul kasutusel kaheksaüheksa kokkuleppeid: fikseeritud ja fikseerimata intressiga krediidilepinguid. Samuti on võimalik kokku leppida krediidiandja kujundusõiguse ühepoolne intresside muutmise õigus. Üldjuhul kasutatakse sarnast kokkulepet pikemaajaliste lepingute juures sellisel, et krediidiandjal on kindla ajavahemiku tagant õigus intressi suurust muuta. Siinjuures tuleb silmas pidada, et juhul kui selline kokkulepe sisaldub tüüptingimustes, on see üldjuhul tühine (VÕS-i § 42 lõike 3 punkti 14 kohaselt ebamõistlikult kahjustav tüüptingimus).

Intress on tasu raha laenamise eest, mille suuruse osas seadus otsesid kitsendusi ei tee ja selles lepivad pooled kokku krediidilepingu sõlmimisel. Kuigi siinkohal tuleb arvestada teatud reegleid, mis tulenevad TsÜS-i §-st 86, mille keskseks mõisteks on liigkasuvõtmine. Ebamõistlikult kõrge intressiga krediidilepingu võib üks pool tühistada, kui esinevad raskete asjaolude ärakasutamise asjaolud⁵⁰.

Teiseks krediidisaaaja põhikohustuseks on krediidi tagasimaksmise kohustus, mis tekib hiljemalt krediidilepingu lõppemisel. Tagasimaksmise kohustus lepitakse tavaliselt kokku perioodiliste maksete tegemise kaudu kogu laenuperioodi vältel. Krediit tuleb tagasi maksta samas summas, milles see välja maksti (nn nominaalpõhimõte VÕS-i § 92).

Kokkuvõtvalt on tarbijal lisaks tarbijakrediidilepingust tulenevatele põhikohustustele – tasuda intressi krediidi kasutamise eest ja krediidi tagasimaksmise kohustus, ka kõrvalkohustused, millest üheks peamisteks on teavitamiskohustused krediidiandja ees ning nõutavate tagatiste andmine krediidiandjale. Krediidisaaajast tarbija teavitamiskohustused seonduvad eelkõige teabe andmisega oma varandusliku seisundi ja majandustegevuse olukorra kohta, mida täpsemalt käsitletakse järgnevas peatükis.

⁵⁰ TsÜS § 97; RK TsK 3-2-1-106-00, 3-2-1-80-02.

2. LEPINGUEELSETE TEAVITAMIS- JA KONTROLLIKOHUSTUSTE EESMÄRK JA ÕIGUSLIK SISU

2.1. Teavitamis- ja kontrollikohustuste eesmärk

Teavitamis- ja kontrollikohustused võivad tekkida lepingulise suhte erinevates etappides: lepingu sõlmimise faasis, lepingu täitmise ajal kui ka pärast lepingu täitmist.

Tänapäeval ei vaadelda lepingut ainuüksi riskide jaotamise vahendina, vaid ka leping ise baseerub teatavatel õigustatud ootustel, millest tuleneb lepingueelsete kohustuste, sh teavitamiskohustuste tähtsustumine⁵¹.

Teabe omamine ja selle õigeaegne kasutamine peaksid tarbijale tagama edu laenuotsuste tegemisel. Tarbija on lepingus siiski nõrgem osapool, kuna tal on ebavõrdne võimalus kätte saada informatsiooni või informatsiooni omamisest saadud eelised ei pruugi talle kahjuks siiski tagada veel võrdsust. Seega on püütud leida õiguslikke vahendeid, mille abil saaks kindlustada vajaliku teabe edastamist poolele, kes seda ise mingil põhjusel ei oma või kelle jaoks on selle saamine seotud raskustega. Sellest lähtuvalt on teavitamiskohustusest saanud seaduses sätestatud kohustus.⁵²

Tarbija teavitamine on üks tähtsamaid tarbijakaitse vahendeid. Õigus teabele on sätestatud tarbija põhiõigusena TKS-i § 3 p 2 ja 3. Tarbija õigust teabele rõhutab ka Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 153. Ilma informatsioonita ei oleks tarbijatel võimalik teha teadlikke ja ratsionaalseid tehinguotsuseid⁵³. Samas tuleb arvestada, et tarbijale teabe edastamine ei too automaatselt kaasa informeeritud tarbijat. See on protsess, milles käigus pole tähtis mitte ainult teabe sisu, vaid loeb see, millises vormis ja kuidas see on esitatud⁵⁴. Eesmärgi saavutamiseks tuleb kasutada erinevaid teavituskanaleid, et luua objektiivne pilt pakutavatest toodetest ja teenustest. Objektiivne pilt peab tasakaalustama pakkuja poolt edastatavat fragmentaarset, ühekülgsset või isegi moonutatud informatsiooni, mis on reeglina suunatud äriliste eesmärkide täitmisele. Objektiivne teave peaks kaasa aitama tarbija positsiooni tugevdamisele suhetes paremaid teadmisi omava pakkujaga⁵⁵.

⁵¹ Parrest, I. Lepingueelne teavitamiskohustus. Lepingueelse teavitamiskohustuse funktsioonid, piiritlemise probleemid ja rikkumise tagajärjed. Magistritöö. Tartu 2005. lk. 44.

⁵² Kull, I., Parrest, I. Teavitamiskohustus võlaõigusseaduse kontekstis. Juridica 2003/4. lk. 214.

⁵³ Micklitz, H.-W., Reich, N. The Basics of European Consumer Law. Macao Government Printing Bureau 2001. lk. 97.

⁵⁴ Helberger, N. Form matters: informing consumers effectively. IViR. University of Amsterdam 2013. lk.4. Arvutivõrgus kättesaadav: http://741513.websites.xs4all.nl/publications/helberger/Form_matters.pdf, 10.04.2014.

⁵⁵ Kingisepp, M. (viide 6). lk. 82.

Eeltoodust lähtuvalt on tarbija teavitamisel oluline roll informatsiooni asümmeetria parandamisel, võimaldades tarbijatel teha tehingulisi otsuseid, mis vastavad nende individuaalsetele eelistustele ja vajadustele.

Teavitamiskohustuse kõige üldisemaks eesmärgiks on asetada tarbija positsiooni, kus ta võiks langetada kaalutletud otsuse. Tarbija peaks oma varalise seisundi ja pakutava lepingu pinnalt aru saama, kas lepingu sõlmimine on talle vajalik ja kasulik või mitte.⁵⁶

Teavitamiskohustuse eesmärgi ja sisu selgitamine on leidnud põhjalikumalt käsitlemist ja diskuteerimist õiguslases kirjanduses mitmete autorite poolt. Thomas Wilhelmssoni hinnangul on teavitamiskohustuse peamised viis eesmärki:

1. tegeliku tahte ja nõusoleku kaitse;
2. vahend ratsionaalseks turu käitumiseks;
3. toetada informatiivset selgust;
4. õigluse kontrollimine;
5. toetada moraalselt aususe kohustust.

Wilhelmssoni leiab, et ainult informeeritud pool saab ratsionaalselt teise poolega pidada lepingulisi läbirääkimisi, kus informatsioonis nähakse abivahendit turuosaliste suutlikkuses leida endale parim valik turul pakutavate toodete ja teenuste seast. Samuti on oluline vähendada informatsiooni asümmeetria tekkimist, seda eelkõige kehtestades teabe edastamisele kirjaliku vormi, mis tagab informatsiooni säilimise mõlema lepinguosalise jaoks asjakohasel viisil. Teavitamiskohustuses nähakse peamist kaitsevahendit, läbi mille on võimalik saavutada õiglane lepingu sisu. Lisaks toetavad teavitamiskohustused moraalselt aususe kohustust, kus ühiskonna ühtekuuluvuse ja hästi toimiva ühiskonna huvides soovitakse rõhutada aususe väärtust, mille tagamiseks võidakse pidada vajalikuks sanktsioonide kehtestamine mitteaktsepteeritavale käitumisele.⁵⁷

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tarbija lepingueelsel teavitamisel on peamiseks eesmärgiks luua tarbijale objektiivne pilt pakutavast teenusest, mille tulemusel on tarbijal võimalik teha ratsionaalne valik ning langetada kaalutletud otsus. Samuti on oluline selgitada välja tarbija

⁵⁶ VÕS-i jt seaduste muutmise eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 26.

⁵⁷ Wilhelmsson, T. European Rules on Pre-contractual Information Duties? *ERA-Forum : scripta iuris europaei*, vol 2006, nr Special Issue. lk. 18-19.

arusaamine edastatud teabest ja tahe lepingu sõlmimiseks, seda just krediidiandja tõendamiskohustusest lähtuvalt.

2.2. Nõuded lepingueelsele teabele

Peamine eeldus, et tarbija saaks talle antud teabest aru, on see, et teave on esitatud talle arusaadavas keeles. Seega info peab olema keeleliselt korrektne ja arusaadav.⁵⁸ Seda kinnitab ka TKS-i § 4 lg 4, mille kohaselt peab tarbijale antav teave olema tõene ja arusaadav ning esitatud tarbijale eesti keeles. Keeleseaduse § 16 kohaselt on kaupade ja teenuste tarbijal õigus eestikeelsele teabele ja teenindamisele vastavuses tarbijakaitseseadusega.

Avaldatav informatsioon peab oma olemuselt vastama kolmele põhinõudele:

1. peab olema tõene;
2. võimaldama teadliku valiku tegemist;
3. avama võimalikud teenusega seonduvad riskid.⁵⁹

Üldtunnustatud käsitluse kohaselt eristatakse lepingueelseid läbirääkimisi pidavate isikute üldist kaitsekohustust, mille kohaselt on lepingu pooltel kohustus arvestada mõistlikult üksteise huvidega ja õigustega, mis tähendab VÕS-i § 7 lõikes 2 sätestatud asjaolude arvesse võtmise kohustust hinnangu andmisel läbirääkiva poole käitumisele ja lepingu sõlmimise ettevalmistamise tõeste andmete esitamise kohustust.⁶⁰ Sellest lähtuvalt, peavad lepinguliste läbirääkimiste käigus avaldatavad andmed olema tõesed ning teabe tegelikkusele vastavus peaks olema kontrollitav.⁶¹

Finantsteenustega seotud tarbijalepingute sõlmimisel vajab krediidiandja krediidiotsuse langetamiseks võimalikult täpseid andmeid. Andmete kogumisel võib osutuda probleemiks see, et lepingueelsetel läbirääkimistel osalev isik ei pea teatama asjaoludest, mille teatamist teine pool ei saa mõistlikult oodata. Neist asjaoludest, mille teatamist teine pool ei saa mõistlikult oodata, ei pea teatama ning puudub üldine kohustus teavitada kõigest, mida teine pool otsuste tegemiseks

⁵⁸ Radeideh, M. Fair Trading in EC law: Information and Consumer Choice in the Internal Market. Groningen: Europa Law Publishing, 2005. lk. 209.

⁵⁹ Kingisepp M. (viide 6). lk. 83.

⁶⁰ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaanne I. Õigusteabe AS. Tallinn. Juura 2006. § 14 kom 4.2.

⁶¹ Siibak, K. Pangandussüsteemi usaldusvääruse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011. lk.131.

ja lepingutingimustest arusaamiseks võiks vajada ning vajalikuks ei peeta, et lepingupool annaks teavet oma huvide kohta, mis ei lange kokku teise poole huvidega.⁶² Eeltoodud arusaam soodustab informatsiooni asümmeetria tekkimist lepingulistes suhetes, mis võib krediitdilepingute sõlmimisel soodustada teatavate asjaolude varjamist ja krediitdisaaja isikust ning tema maksevõimest tulenevate krediidiriskide suurenemist krediidiandja jaoks.

Tarbija teavitamiskohustuse realiseerimiseks võib kasutada ka erinevaid võtteid või vahendeid, et luua objektiivne pilt pakutavatest toodetest ja teenustest ning nendega seonduvatest riskidest. Nii võib tarbija teavitamine toimuda teda nõustades ja koolitades.

Tarbija koolitamise puhul on tegemist üldisemat laadi teabe jagamisega tarbijagruppidele, mille eesmärgiks on hilisemate tarbimisprobleemide ärahoidmine. Tarbija nõustamine seondub seevastu juba tekkinud või tekkida võiva konkreetse tarbimisprobleemiga, seejuures antakse infot konkreetsele, probleemi omavale isikule.⁶³

Arvestades viimaste aastate info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kiiret arengut, on tarbijale kättesaadava teabe hulk kasvanud oluliselt, mis mõjutab tarbijate ratsionaalsete ja kaalutletud otsuste tegemist. Teabe ülekülluse probleemi on välja toonud mitmed autorid. Kui esmapilgul võib informatsiooni rohkus tunduda eelisena, siis mida mahukam teave on, seda raskem on sealt leida olulist infot⁶⁴. Samuti leiab Martin Ebers, et teabe rohkus ei taga ilmtingimata informeeritud ja parimat valikut. Teabe ülekülluse puhul ei suuda keskmine tarbija tihti teavet adekvaatselt töödelda ning võib seetõttu teha vale valiku. Sellest tulenevalt järeldeb Ebers, et teave peab alati olema sisutihe, täpne, arusaadav ning esitatud tabavalt. Samas toob ta välja, et finantsteenuste puhul on teabe ülekülluse vähendamine võimalik ainult teatava piirini. Mida keerulisem on leping, seda detailsem peab olema teave, et tarbija saaks teha kaalutud valiku⁶⁵.

Kokkuvõtvalt sõltub teavituskohustuse ulatus eelkõige tarbija poolt sõlmitava lepingu tüübist ning sellekohane regulatsioon peaks olema sätestatud vastava lepingutüübi kohta kehtestatud erinormides. Kindlasti tuleb rohkem informatsiooni edastada teenuste osutamisel, sest teenused

⁶² Varul P. jt. (viide 60). § 14 kom 4.3.

⁶³ Saaremäel-Stoilov, K. Tarbijateave ja tarbija esindusõiguse tagamine Eesti ja Euroopa Ühenduse õiguses. *Juridica* 2000/6. lk. 398.

⁶⁴ B.M.de Cock et al. Consumer at protection. EU. An analysis of European consumer legislation in the information society. *Journal of Consumer Policy* 2001. lk. 301.

⁶⁵ Ebers, M. Information and advising requirements in the financial service sektor: Principles and peculiarities in EC law. *Electronic Journal of Comparative Law* June 2004 (8.2). lk. 8.

ei ole oma olemuselt nii materiaalsed kui kaubad⁶⁶, samas tuleb püüda vältida teabe ülekülluse tekkimist, mis võib tarbijat eksitada otsuse tegemisel. Sellest tulenevalt peab esitatav teave olema sisutihe, täpne ning arusaadav.

2.3. Lepingueelse teavitamis- ja kontrollkohustuse sisu

Teavitamiskohustuse konkreetne sisu ja koht teiste kõrvalkohustuste kõrval võivad olla õigussüsteemides erinevad.

Samuti kasutatakse teavitamiskohustuse tähistamiseks erinevaid termineid, mis aga ei tähenda alati kohustuste sisulist erinevust. Saksa õigusdogmaatikas eristatakse näiteks teatamiskohustust (*Auskklärungspflicht*) ja informeerimis- ehk teavitamiskohustust (*Auskunftspflicht*), teada andmise (*Anzeigepflicht*), tähelepanu juhtimise (*Hinweispflicht*), avaldamise (*Offenbarungspflicht*) ning teabe jagamise kohustust (*Auskunftsverteilungspflicht*). Anglo-Ameerika õiguses eristatakse avaldamiskohustust (*duty of disclosure*) ja informeerimis- ehk teavitamiskohustust (*duty to inform*). Võlaõigusseaduses kasutatav terminoloogia ei ole samuti ühtne. Näiteks sätestab VÕS § 14 lõige 1 kohustuse esitada andmeid, teistes sätetes pannakse pooltele teavitamiskohustus (vt VÕS § 15 lg 1, §-d 54, 232, 758, 766, 868, 870), kohustus teatada (VÕS § 14 lg 2, §-d 146, 212, 220, 644, 756, 902 lg 2) või kohustus viidata (VÕS § 37 lg 1). Erinevate terminite kasutamine seaduses viitab teatamiskohustuste sisu sõltuvusele võlasuhte olemusest.⁶⁷

Lepingueelseid läbirääkimisi reguleerib VÕS-i § 14, mille kohaselt lepingueelseid läbirääkimisi pidavad või lepingu sõlmimist muul viisil ette valmistavad isikud peavad mõistlikult arvestama üksteise huvide ja õigustega. Kui isikud esitavad üksteisele lepingu sõlmimise ettevalmistamise käigus andmeid, peavad need olema tõesed. Lisaks on kohustus teisele poolele teatada kõigist asjaoludest, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi. Üldised teatamiskohustuse tuletamise õiguslikud alused sätestatud TsÜS-i §-s 95, mis täpsustab VÕS-i §-s 14 sisalduvat teavitamiskohustuste sisu lepingueelsetes läbirääkimiste faasis. Vastavalt TsÜS-i §-le 95 tuleb teavitamiskohustuse väljaselgitamiseks eelkõige arvestada, kas asjaolu on teisele poolele tähtis, millised eriteadmised on pooltel, millised on teise poole mõistlikud võimalused vajalike andmete saamiseks ja kui suured on tema poolt nende andmete saamiseks tehtavad vajalikud kulutused. Teavitamiskohustuse ulatus sõltub pooltel

⁶⁶ Ligi, R. Teatamiskohustus – tarbija huvide kaitse tagatis Euroopa Ühenduses. *Juridica* 2006/8. lk. 533.

⁶⁷ Kull, I., Parrest, I. (viide 52). lk. 213-214.

olemasolevatest eriteadmistest – mida suurem erinevus eksisteerib pooltel nende eriteadmiste tõttu tehinguga seonduvate asjaolude kohta, seda ulatuslikumat teavitamist võib eriteadmisteta pool reeglina teiselt poolelt oodata.⁶⁸

Tavapärased on juhud, kus tarbija ei pea krediidiandjat nõuandvaks partneriks, vaid kogub infot teenuse kohta oma tuttavatelt või sugulastelt ning toetub oma otsustustes nende subjektiivsetele arvamustele ja kogemustele, mis tegelikkuses mõjutab objektiivse pildi loomist pakutavast teenusest. Siinkohal on reaalne oht, et tehtud otsus võib hilisemas perspektiivis osutuda valeks valikuks. Samuti võib olla kallutatud ka krediidiandja poolne nõustamine, seda sõltuvalt äriliste eesmärkide täitmise kohustusest, mille tulemusel võib tarbija saada teenuse osaliseks, mida ta praktikas ei vaja. Tegelikkuses on siiski tänapäeva tarbijad krediidisuhetes pigem amatöörid ning nende vastas olev pool on eelduslikult oma ala asjatundja, millest tulenevalt on autori arvates just krediidiandjal oluline roll lepingu teabe andmisel ja sisustamisel.

Õiguskirjanduses käsitletakse lepingu sõlmimisel antava teabe kategooriaid valdavalt tarbijakaitselisel eesmärgil. M. Ebers eristab teavet teenuse pakkuja kohta, teavet teenuse kohta, teavet erinevate vahenduskanalite kohta, teavet õiguskaitsevahendite kohta⁶⁹. P.Cartwright eristab teavet teenuse kohta, teenuse pakkuja institutsionaalset informatsiooni, teavet seadusega tagatud õiguste kohta ja finantsharitust⁷⁰.

Tarbijal peab valiku tegemiseks olema kogu vajaminev teave. Millist informatsiooni tarbijad vajavad või missugune teave on nende jaoks asjakohane, on võimalik määrata nii objektiivsest kui ka subjektiivsest vaatenurgast.⁷¹ Samuti on Euroopa Kohus märkinud, et tarbijatele tuleb anda vajalikku informatsiooni⁷² ning tarbijad peavad teadma fakte, mis võimaldavad neil otsustada, kas pakutavat toodet tarbida või mitte, ja kui tarbida, siis missugustes kogustes⁷³. Objektiivsest vaatenurgast viitab selline kohtu lähenemine sellele, et tarbijad peavad teadma teatud konkreetse toote kohta teatavat (vajalikku) hulka üksikasju.⁷⁴

Objektiivselt vajaliku teabe puhul võib eristada viit kategooriat: teave lepingu poole, soorituse, kulude, lepingu ja õiguskaitsevahendite kohta. Need on kategooriad, mis iseloomustavad

⁶⁸ Varul, P. jt. (viide 60). lk. 309-310.

⁶⁹ Ebers, M. (viide 65). lk. 8.

⁷⁰ Cartwright, P. Banks, Consumers and Regulation. Portland, Oregon. Hart Publishing 2004. pp 56.

⁷¹ Radeideh, M. (viide 58). lk.198.

⁷² Kohtuasi c-448/98, kriminaalasi *Jean-Pierre Guimont* suhtes, p.31.

⁷³ Kohtuasi c-217/99, *Euroopa Komisjon vs. Belgia Kuningriik*, p.26.

⁷⁴ Radeideh, M. (viide 58). lk.198.

tarbijate majanduslikke huve, ja igasugune nende kategooriatega seotud teave võib mõjutada tarbijate majanduslikku käitumist.⁷⁵

Subjektiiivselt vajalik teave – kuigi tarbijad teavad fakte, mis võimaldavad neil otsustada, võib tarbimine ikkagi erineda tulenevalt tarbijate subjektiiivsetest omadustest. See tähendab, et alati on olemas subjektiiivne vaatenurk vajalikule informatsioonile. Mitte kõik tarbijad ei otsusta samade faktide põhjal või vähemalt omistatakse eri faktidele erinev tähtsus. Põhjused võivad tuleneda isiklikest eelistustest. Oleks liigne eeldada, et seaduses saab sätestada teavitamiskohustuse, mis arvestab absoluutselt iga indiviidiga.⁷⁶

Subjektiiivselt vajaliku informatsiooni andmise kohustus ei ole nii arenenud kui objektiiivselt vajaliku informatsiooni andmise kohustus. Üldine mõte on pakkuda võimalikult kõrgel tasemel informatsiooni, mis vastaks erinevate tarbijate personaalsele infovajadusele ning mida igauks saaks töödelda vastavalt oma eelistustele.⁷⁷ Siinkohal on just teenusepakkujatel tähtis roll teabe jagamisel, mis seisneb informatsiooni andmisel lähtuda konkreetsest tarbijast.

Riigikohtu praktikas on peetud teavitamiskohustuse mahu määramisel oluliseks mõistlikkuse kriteeriumi, mis võimaldab konkreetsetel asjaoludel argumenteerida ratsionaalselt ja põhjendatult teatud teabe vajalikkust⁷⁸. Määrares, millistest asjaoludest teavitamine on mõistlik, tuleb lähtuda VÕS-i § 7 lõikes 2 sätestatust, mille kohaselt võetakse mõistlikkuse hindamisel arvesse võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, vastava tegevus- ja kutseala tavasid ja praktikad, samuti muid asjaolusid⁷⁹. Eeltoodust võib järeldada, et lepinguõiguses lähtutakse teabe vajadusest ja võimalikust informatsiooni asümmeetriast pigem objektiiivsest vaatenurgast.

Vaatamata üldisele teavitamiskohustuse tunnustamisele, on lepingupoolel endal samuti kohustus teavet hankida, et oma huve kaitsta. Puudub üldine kohustus teavitada kõigest, mida teine pool otsuse tegemiseks, asjaoludest või lepingutingimustest arusaamiseks võiks vajada. Näiteks ei peeta alati vajalikuks, et lepingupool annaks teavet oma huvide kohta, mis ei lange kokku teise poole huvidega. Kui informatsiooni määrav tähendus teise poole jaoks on äratuntav, siis peab pool andma teavet ilma küsimata. Kui aga pool teavet küsib, siis tuleb hea usu põhimõttest

⁷⁵ Radeideh, M. (viide 58). lk.199-201.

⁷⁶ *Ibid*, lk.204-205.

⁷⁷ *Ibid*, lk.206-207.

⁷⁸ RK TsK 9.09.2002 otsus kohtuasjas nr. 3-2-1-77-02.

⁷⁹ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. (viide 40). lk. 83.

tulenevalt vastata ausalt. Eeldatakse, et teavet jaganud pool kannab teabe ebaõigsusest või mittetäielikkusest tulenevaid riske.⁸⁰

Kokkuvõtvalt sõltub teavitamiskohustuse sisu eelkõige sellest, kas asjaolu on teisele poolele tähtis, millised eriteadmised on pooltel, millised on teise poole mõistlikud võimalused vajalike andmete saamiseks ja kui suured on tema poolt nende andmete saamiseks tehtavad vajalikud kulutused. Teabekohustuse sisustamisel on oluline lähtuda konkreetsest tarbijast ning sellest lähtuvalt edastada lepingueelselt nii objektiivne kui ka subjektiivne teave, mis võimaldaks langetada kaalutletud otsuse. Teavitamiskohustusest on saanud seaduses sätestatud kohustus põhjusel, et kindlustada vajaliku teabe edastamist poolele, kes seda ise mingil põhjusel ei oma või kelle jaoks on selle saamine seotud raskustega.

2.4. Lepingueelne teavitamis- ja kontrollkohustus Euroopa õiguses

Euroopa Ühendus on võtnud endale eesmärgiks tagada tarbijate huvide edendamine ja kõrgetasemeline kaitse.⁸¹

Tarbijapoliitika täpsustamiseks ja tegelikuks elluviimiseks on ühenduse tasandil vastu võetud pikaajalised tegevuskavad. Keskkel kohal on senistes tegevuskavadest⁸² olnud tarbija teavitamine, mis on kajastamist leidnud ka mitmetes tarbijalepinguid reguleerivates direktiivides.⁸³

Euroopa lepinguõiguses tunnustatud lojaalsuse ja vastastikuse koostöö mudel on muutunud üldiselt aktsepteeritavaks käitumisstandardiks ja mõjutanud teavitamiskohustuse kontseptsioonide lähenemist ka Euroopa õiguskordades.⁸⁴

Euroopa Liidus on teavitamiskohustusest kujunenud üks peamine vahend tarbijate majanduslike huvide kaitsmisel, mida on püütud direktiivide abil reguleerida. Tarbijate teadlikkuse

⁸⁰ Teavitamiskohustus tarbijalepingutes. Eesti Tarbijakaitse Liidu koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.tarbijakaitse.ee/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=273>, 25.03.2014.

⁸¹ Euroopa Ühenduse asutamislepingu art 153.

⁸² Euroopa Komisjoni teatis Nõukogule, Euroopa Parlamendile ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele. EÜ tarbijapoliitika strateegia 2007-2013: tarbijate mõjukuse suurendamine, heaolu edendamine ja tõhus kaitse KOM (2007) 99 lõplik.

⁸³ Reich, N. The impact of the Treaty of Maastricht on Community consumer law and perspectives in the context of the next intergovernmental conference. Summer programme on European Community Consumer Law. Universite' Catholique de Louvain 1995. lk. 11.

⁸⁴ Wilhelmsson. Good Faith and the Duty of Disclosure in Commercial Contracting.- Good Faith in Contract: Concept and Context. Brownsword, R., Hird, N.J., Howells, G. Dartmouth, Aldershot, 1998. lk.187.

paranemine peaks kaasa tooma ka tarbijate kindlustunde suurenemise, mis on siseturu edasiseks arenguks hädavajalik tingimus. Selle eelduse täitmiseks on Euroopa Liit loonud Euroopa tarbijakeskused (ECC-võrgustik), et anda teavet piiriülese ostmisega seotud probleemide kohta ning lahendada tarbijate kaebusi. Teine võrgustik FIN-NET täidab samasugust rolli piiriüleste finantsteenustega seotud kaebuste alal. Samuti korraldatakse liikmesriikides tarbijate teavituskampaniaid ning antakse välja tarbija käsiraamatuid.⁸⁵

Üheks peamiseks vahendiks tarbijate majanduslike huvide kaitsmisel on ettevõtjate teavitamiskohustus. Euroopa õiguses jagunevad lepingueelsed teavitamiskohustused sisuliselt kaheks erinevaks grupiks. Esimeses grupis on üldised reeglid, mis on seotud moraalse aususkohustuse ja tegeliku nõusoleku kaitsega. Enamasti sisaldavad need reegleid, mis nõuavad lepingu poolelt tema negatiivse käitumise või lepingu objekti suhtes oluliste negatiivsete faktide avaldamist teisele lepingu poolele. Teise grupi moodustavad teavituskohustused, mille peamine eesmärk on tarbija varustamine vajalike vahenditega turul ratsionaalseks käitumiseks. Selle paremaks saavutamiseks nähakse tihtipeale ette pikki nimekirju info kohta, mida tuleb enne lepingu sõlmimist avaldada.⁸⁶

Teavitamiskohustust sisaldavad mitmed Euroopa Ühenduse direktiivid⁸⁷, mille eesmärgiks on täielikult ühtlustada liikmesriikide tarbijaregulatsiooni. See tähendab, et liikmesriigid kaotavad võimaluse näha konkreetnes reguleerimisvaldkonnas ette tarbijale soodsamaid sätteid, kui seda sisaldab asjakohane direktiiv.

Tarbija huvides on teha valik võimalikult parima toote ja teenuse kasuks. Selleks peab ta olema teadlik kõigist asjakohastest faktidest. Seega peab tarbijale toote või teenuse kohta esitatud teave nii sisult kui ka ulatuselt vastama teatud kriteeriumidele: teave peab olema äratuntav, tõene, vajalik, kõikehõlmav ja arusaadav.⁸⁸ Tõese teabe esitamise kohustus on seotud eelkõige reklaamile esitatavate nõuetega. Reklaam on eksitav ja selle avaldamine keelatud, kui see tekitab valede faktide esitamise tõttu või muudel põhjustel tarbijal valearusaama.⁸⁹

⁸⁵ Euroopa Parlamendi koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu>, 25.03.2014.

⁸⁶ Liibak, K. Euroopa Liidu elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingute direktiivi kohaldamine väikeettevõtetega sõlmitavatele krediitdilepingutele. Magistritöö. Tallinn, 2012. lk 60.

⁸⁷ Nt direktiivid 2002/65/EÜ; 2005/29/EÜ; 2008/48/EÜ; 85/577/EMÜ; 87/102/EMÜ; 97/7/EMÜ jne.

⁸⁸ M.Radeideh. (viide 58). lk. 196.

⁸⁹ Direktiiv 84/450/EMÜ, 10.september 1984, art 2.

Teabe äratuntavuse huvides on välja töötatud reegleid, mis nõuavad teabe edasiandmist või kinnitamist paber kandjal või muul püsival andmekandjal.⁹⁰ Vorminõuet kasutatakse selleks, et vähendada informatsiooni asümmeetriat ja hoida ära tarbijale kahjulikud otsused. Samamoodi tagab dokumenteerimine, et tähtsatest asjaoludest ei vaadata otsuse langetamisel mööda.⁹¹ Dokumenteerimise nõue annab võimaluse kontrollida, kas nõutud teave on dokumendis olemas (vorminõude tõenduslik eesmärk). Kui pool, kellel oli teavitamiskohustus, ei suuda tõendada nõutava teabe esitamist korrektsel andmekandjal, siis koheldakse seda nii, nagu ta ei oleks oma kohustust täitnud.⁹² Teavitamiskohustuse vorminõude täitmine on ka kohustatud poole huvides, sest seeläbi on vaidluse korral tal lihtne tõendada oma kohustuse täitmist. Kui tarbijal on kogu teave pärast lepingu sõlmimist andmekandjal olemas, saab ta informatsiooni uuesti hinnata.⁹³

Euroopa Ühenduse rõhuasetus objektiivselt vajaliku teabe avaldamisele on arusaadav, sest niimoodi on kõige lihtsam võtta arvesse võimalikult paljude tarbijate erinevaid infoeelistusi. Mida suurem infokogus, seda suuremat hulka tarbijaid see rahuldab. Samas, ei mõju suur kogus teavet alati positiivselt. Seetõttu peab ühenduse seadusandja üle vaatama direktiivides sätestatud teavitamiskohustuse ulatuse ning võimaluse korral teabe ulatust vähendada või teavet lihtsustama.⁹⁴

Tarbijaga võib küll teada kõiki vajalikke fakte, kuid et sellest kasu oleks, on nendest faktidest vaja aru saada.⁹⁵ Seetõttu sätestavad direktiivid sõnaselgelt, et teave tuleb edastada selgelt ja arusaadavalt. Teabe arusaadavuse juures on oluline rääkida informatsiooni lihtsustamisest ja keelelistest nüanssidest.

Teabe lihtsustamine – parima arusaadavuse saavutamiseks on vaja võtta arvesse ühelt poolt teabe kvaliteeti ja teiselt poolt teabe vastuvõtja iseärasusi. Mida keerulisem teave, seda rohkem vajab see lihtsustamist, selleks, et tarbija suudaks seda haarata. Tarbijakrediidi direktiiv – tuua välja krediidi kulukuse määr või selle puudumise korral kogusumma, mille tarbija peab krediidi eest maksma. Tarbijakrediidi korral tähendab selline teabe lihtsustamine, et tarbijal on kohene juurdepääs sellisele infole, mis on valiku tegemisel määrav⁹⁶. Autori arvates on finantsteenuse

⁹⁰ Direktiiv 87/102/EMÜ art 4 lg 1 ja art 6 lg 1, direktiiv 2002/65/EÜ art 5 lg 1.

⁹¹ Ebers, M. (viide 65). lk. 13.

⁹² Mankowski, P. Information and formal requirements in EC private law. *European Review of Private Law* 2005 (13) 6. lk.782-783.

⁹³ *Ibid*, lk. 780-782.

⁹⁴ Ligi, R. (viide 66). lk. 530-540.

⁹⁵ Paisant, G. Tarbijakaitseõigus Euroopa Ühenduses. Tartu, Eesti Õiguskeskus 2005. lk. 20.

⁹⁶ Ebers, M. (viide 65). lk. 8.

puhul, arvestades teenuse mõisteid ja spetsiifikat, teabe lihtsustamise võimalused vägagi piiratud. Euroopa Ühenduse õigus on keele aspekti käsitletud vähe ja jätnud selle peamiselt liikmesriikide ülesandeks.

Euroopa Komisjon avaldas 2003. aastal tegevuskava⁹⁷, mille kohaselt tuleks parandada Euroopas lepinguõiguse kvaliteeti ja ühtsust. Tegevuskava hõlmab ka erinevaid tarbijalepinguid. Selline horisontaalne lähenemine võimaldaks kõigis liikmesriikides tarbijaõiguse kohaldamist samadel alustel ning siduda tarbijaõiguse printsiibid ühtsete lepinguõiguse aluspõhimõtetega.⁹⁸ Komisjoni teatises „Euroopa 2020.aastal“ tunnustatakse vajadust muuta lepingute sõlmimine muudes Euroopa Liidu riikides asuvate partneriga ettevõtjate ja tarbijate jaoks lihtsamaks ja odavamaks, pakkudes selleks eelkõige tarbijalepingute ühtlustatud vorme ja Euroopa Liidu näidislepingu sätteid. Tarbijaõigust on õiguskirjanduses peetud tulevase Euroopa lepinguõiguse tuumikalaks⁹⁹.

Kokkuvõtvalt on Euroopa Ühenduse peamiseks vahendiks tarbijate majanduslike huvide kaitsmisel ettevõtjate teavitamiskohustus, mis on sätestatud ka erinevates direktiivides. Edastatav teave peab olema äratuntav, tõene, vajalik, kõikehõlmav ja arusaadav. Euroopa Komisjoni tegevuskava näeb ette ühtse tarbijakrediidituru loomise ning piiriülese tegevuse laienemise. Sellest lähtuvalt, on autori arvates ühtsete regulatsioonide, sh sanktsioonide kehtestamine äärmiselt oluline, et tagada tarbijate kõrgetasemeline kaitse.

2.5. Lepingueelne teavitamis- ja kontrollkohustus tarbijakrediidilepingutes

Alates 01.juulist 2011 lisandunud VÕS-i § 403¹ sätestab krediidiandja ja kohaldataval juhul krediidivahendaja kohustuse tarbijat lepingueelselt põhjalikult teavitada. Tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega kaasnenud muudatused on suunatud eelkõige tarbijakaitse taseme tõstmisele tarbijakrediidi valdkonnas. Võrreldes varasema õigusega on tarbijale lepingueelselt edastatava teabe maht oluliselt suurenenud. Lisaks tarbijakrediidi direktiivi artiklist 5 lg 1 tulenevale teavitamiskohustuse laienemisele, lisandus krediidiandjale kohustus tarbijat lepingueelselt nõustada (direktiivi art 5 lg 6) ning hinnata lepingueelselt tarbija

⁹⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: A More Coherent European Contract Law – An Action Plan, COM (2003) 68 final.

⁹⁸ Carsten, J., Sinai, A.R. The Action Plan on European Contract Law: Perspectives for the Future of European Contract Law and EC Consumer Law. *Journal of Consumer Policy* nr 26/2003. lk.178.

⁹⁹ Grundmann, S., Schauer, M. *The Architecture of European Codes and Contract Law*. Kluwer Law International 2006. lk. 16-17.

krediidivõimelisust (direktiivi art 8) tarbijalt saadud piisava teabe alusel ja kasutades vajadusel asjakohaseid andmebaase.

Sarnaselt Eestiga laienes lepingueelsete kohustuste regulatsioon ka Saksamaa ja Ühendkuningriikide õiguses. Võrdlusena Eestiga, põhines Saksamaal kehtinud varasema õiguse teavitamiskohustuste sisu endisel tarbijakrediidi direktiivil (87/102/EMÜ). BGB §-s 492 sätestas krediidilepingu minimaalse sisu ja puudutas lepingueelset teavet vähesel määral. Lepingueelne teavitamiskohustus on kehtima hakanud tarbijakrediidi direktiivi tähenduses uus Saksa õiguses ja suurendab märkimisväärselt tarbijakaitse taset.¹⁰⁰ Ühendkuningriikides olid lepingueelsed kohustused varasemalt sätestatud tarbijakrediidilepingutele, mis puudutasid kaugmüüki (sidevahendite abil sõlmitud lepingud). Uue tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega Ühendkuningriikide seadusandja ei laiendanud kehtivat regulatsiooni, mistõttu on tarbijakrediidilepingute lepingueelsed kohustused reguleeritud paralleelselt. Ühelt poolt on need, mis jäävad väljapoole tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisala, ning teiselt poolt need, mis kuuluvad kohaldamisalasse.¹⁰¹

Tarbijakrediidi direktiivi järgi kehtib teavitamiskohustus vaid krediiti põhitegevusena väljastavate asutuste suhtes ja krediidivahendajate suhtes kehtib vaid piiratud hulk sätteid.¹⁰² See tähendab, et teavitamiskohustust on piiratud krediidivahendajatel, kes võimaldavad näiteks järelmaksuga toodete ostmist.¹⁰³ Tarbijakrediidi direktiiv selgitab, et kui kauba tarnija või teenuse osutaja tegutseb krediidivahendajana kõrvaltegevusena, ei ole asjakohane koormata teda juriidilise kohustusega anda lepingueelset teavet vastavalt tarbijakrediidi direktiivile.¹⁰⁴ Käesoleva töö autori hinnangul võib selline teavituskohustuse kitsendamine tuua kaasa olukorra, kus tarbija ei pruugi hoomata millisesse lepingulisse suhtesse ta krediidivahendajaga lepingut sõlmides siseneb. Seda just järelmaksuga toote ostmisel kauplusest, võib tarbija arvata, et sõlmib müügilepingu, kuigi õiguslikult on tegemist tarbijakrediidilepinguga.

Tarbija nõustamine eeldab personaalset lähenemist, st krediidiandja nõustamiskohustust ei saa lugeda täidetuks pelgalt standardvormide või tüüpnaidete esitamise ja kohustuse täitmiseks ei piisa veebilehel või pangakontoris avalikult välja pandud teabele viitamisega. Samuti ei saa

¹⁰⁰ European Parliament. (viide 22). lk. 29.

¹⁰¹ *Ibid.* lk. 31.

¹⁰² Tarbijakrediidi direktiiv 2008/48/EÜ. (viide 1). preambuli p 16 ja p 17.

¹⁰³ VÕS-is on viidatud asjaolu reguleeritud §-s 414 Tarbijakrediidilepinguga majanduslikult seotud müügilepinguna.

¹⁰⁴ Tarbijakrediidi direktiiv 2008/48/EÜ. (viide 1). preambul p 23.

poolled nõustamiskohustuse täitmata jätmises kokku leppida, sest tulenevalt VÕS-i §-st 421 on tarbija kahjuks sõlmitud kokkulepe tühine. Sellest tulenevalt tuleb tarbijale nõustamist mõistlikus ulatuses iga kord pakkuda, samas kui tarbija keeldub, siis ei ole tegemist krediidiandjapoolse kohustuse rikkumisega, vaid tarbijapoolse vastuvõtuviivitusega VÕS-i § 119 tähenduses.¹⁰⁵

Kokkuvõtvalt on võrreldes varasema õigusega tarbijale lepingueelselt edastatava teabe maht oluliselt suurenenud. Lisaks teavitamiskohustuse laienemisele, on krediidiandjal kohustus tarbijat lepingueelselt nõustada, et selgitada tarbija teabest arusaamine ning lepingu sõlmimise tegelik tahe. Tarbijakrediidi direktiivi järgi kehtib teavitamiskohustus vaid krediiti põhitegevusena väljastavate asutuste suhtes. Krediidivahendajate suhtes, kelle kõrvaltegevusalaks on krediidivahendus, kehtib vaid piiratud hulk sätteid, kuna on leitud, et neid ei ole asjakohane koormata juriidilise kohustusega anda lepingueelset teavet vastavalt tarbijakrediidi direktiivile. Töö eesmärgist lähtuvalt uurib autor järgnevates alapeatükkides tarbijakrediidi lepingueelselt antava standardinfo teabelehe eesmärki, sisu ja nõudeid ning selgitab lähemalt teabe sisu, mis puudutab: teavet poolte isikuandmete kohta, laenuintressi mõistet ja sellega seonduvat tarbijale antavat teavet, krediidi kulukuse määra mõistet ja arvutamise selgitamist ning teavet tarbija taganemisõiguse kohta. Samuti uuritakse teavitamis- ja kontrollikohustuse regulatsiooni sidevahendite abil sõlmitavates tarbijakrediidilepingutes.

2.5.1. Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht

Uuendusena, võrreldes varasema regulatsiooniga, tuleb tarbija teavitamiseks kasutada Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehte (tarbijakrediidi direktiiv art 5 lg 1, VÕS § 403¹), mis tagab oma lihtsa ja selge struktuuriga teabe võrreldavuse ning kerge jälgitavuse. Teabelehe eesmärgiks on anda tarbijale piisav info teadliku valiku tegemiseks enne lepingu sõlmimist. Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe vorm on kehtestatud justiitsministri 13.12.2010 a. määrusega nr 47¹⁰⁶.

Kuna standardinfo teabelehe kasutuselevõtu kohustus on Euroopa Liidus tegutsevatel krediidiandjatel, siis on tarbijal võimalik võrrelda nii kodu- kui ka välismaiste krediidiandjate erinevaid krediiditooteid, mis annab inimestele julgust ka piiriüleselt krediiti võtta ja millega

¹⁰⁵ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 26.

¹⁰⁶ Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehtede vormide kehtestamine, vastu võetud 13.12.2010 nr. 47. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122010004>, 04.04.2014.

soodustatakse ühendusesisese tarbijakrediidituru tekkimist. Siinkohal tuleb silmas pidada, et lepingueelselt edastatav teabeleht ei kujuta endast konkreetset pakkumust, st ei oma tahteavalduse jõudu. Teabelehel kajastatav teave peab olema tõene, vajalik ja arusaadav ning see tuleb tarbijale esitada mõistliku aja jooksul enne lepingu sõlmimist.¹⁰⁷ Sõltuvalt krediiditootest peab mõistlik aeg olema piisav, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav krediiditoode vastab tema finantsolukorrale ja laenuhuvile. Tulenevalt teabelehe eesmärgist, on autori hinnangul äärmiselt oluline lepingueelses faasis teabelehe edastamise kohustuse täitmine. Kindlasti ei ole õiguspärane ja vastutustundliku laenamise põhimõttega kooskõlas, kui tarbijakrediidi standardinfo teabeleht edastatakse alles lepingu sõlmimisel.

Tarbijale tuleb Euroopa tarbijakrediidi standardteabe infoleht esitada püsival andmekandjal. Püsiva andmekandja mõiste on sätestatud VÕS-i §-s 11¹, mille kohaselt on püsiv andmekandja vahend, mis võimaldab isikul säilitada isiklikult temale suunatud teavet nii, et see on teabe otstarbele vastava aja jooksul kättesaadav ja muutmata kujul taasesitatav. Eeltoodud definitsioonist tulenevalt peab püsiv andmekandja vastama kolmele kriteeriumile:

1. teave peab olema isikule isiklikult adresseeritud;
2. informatsioon peab olema muutumatu kujul taasesitatav;
3. teave peab olema muutumatu taasesitatav piisava aja jooksul, arvestades teabe sisu ja olulisust.

Teabe isikliku suunamise eesmärgiks on: teavitada tarbijat sellisel viisil, et tarbijale oleks arusaadav, et teave on mõeldud just talle; kaitsta tarbijat teabe hajutamise eest ehk olukorra eest, kus tarbijal pole selgust, milline informatsioon puudutab teda ja milline mitte. Püsiv andmekandja peab võimaldama teavet säilitada selliselt, et seda oleks võimalik hiljem taasesitada. Samuti ei tohi andmekandjal olev informatsioon aja jooksul ei muutuda. Säilitamise tähtaja pikkuse arvestamisel tuleb lähtuda eelkõige sellest, kui pika aja möödumisel võivad poolte vahel tekkida vaidlused, mille käigus edastatud teave on vajalik. Eelduslikult võiks selleks olla nõude aegumise tähtaeg.¹⁰⁸

Püsivaks andmekandjaks võivad olla näiteks paberandjad, e-kirjad, disketid, CD-ROM-id, DVD-d, erinevad mälukaartid, mälu pulgad ja kõvakettad ning muud meediumid.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Advokaadibüroo VARUL. (viide 31), p.5.5.2. lk. 1-2.

¹⁰⁸ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 4.

¹⁰⁹ *Ibid*, lk. 4.

Teabe sisu osas näeb VÕS-i § 403¹ lg 1 ette 15-st punktist koosneva loetelu andmetest, mis tuleb tarbijale edastada: krediidiandja nimi ja aadress; krediidi liik; kasutusse võetav krediidisumma või krediidi ülempiir; krediidi kasutusse võtmise tingimused; tarbijakrediidilepingu kestus; põhisumma, intressi ja mis tahes muude tasude summa (edaspidi tagasimakse), tagasimaksete arv ja sagedus teabe esitamise aja seisuga ning vajaduse korral erineva intressimääraga laenujääkide puhul see, milliste tarbijakrediidilepingust tulenevate maksete katteks tarbija tehtud tagasimakset arvestatakse; kõigi tarbija poolt krediidi tagasimaksmiseks ja krediidi kogukulu kandmiseks tehtavate maksete kogusumma; intressimäär aasta kohta ja selle kohaldamise tingimused; krediidi kulukuse määr aasta kohta; hoiatus tasumata maksetest tulenevate tagajärgede kohta; kohaldatav viivise määr maksetega viivitamise korral ja selle kohandamise kord ning vajadusel viivituse korral hüvitamisele kuuluvad kulud; taganemisõiguse olemasolu või puudumine; krediidi ennetähtaegse tagastamise õigus ja vajaduse korral teave, mis käsitleb krediidiandja õigust saada hüvitist ning hüvitise arvutamise viisi; tarbija õigus saada viivitamata ja tasuta teavet vastavalt VÕS-i § 403² lõikele 5 tema krediidivõimelisuse hindamiseks kasutatud andmete kohta; tarbija õigus saada nõudmise korral krediidiandjalt tasuta tarbijakrediidilepingu projekti koopia vastavalt VÕS-i § 403¹ lõikes 6 sätestatule.

Lisaks eelnevale on VÕS-i § 403¹ lõikes 2 toodud selline teave, mille esitamise kohustus sõltub konkreetsest olukorrast ja konkreetse lepingu eripäradest, sest selle teabe esitamine ei pruugi olla võimalik. Nii näiteks juhul kui tegemist ei ole krediidivahendusega, siis ei pea ega saagi lepingueelses teabes avaldada krediidivahendaja nime ja aadressi.¹¹⁰

Peamisena väärrib mainimist krediidiandja kohustus avaldada tarbijale tarbija poolt tehtavate maksete arv, summa ja sagedus ning vajaduse korral krediidi tagasimaksete tegemise järjekord erineva laenuintressiga laenujääkide puhul. Autori hinnangul, tuleks enim lisaselgitusi ja täpsustusi tarbijale edastada teabe kohta, mis puudutab laenuintressi, krediidi kulukuse määra arvutamist ja taganemisõigusega seonduvat teavet.

Teatud osas jääb teabelehele märgitavate andmete täpsuse aste siiski ka krediidiandja enda otsustada, kuivõrd direktiiv ei täpsusta alati, kui detailselt tuleb teabelehte täites andmeid esitada. Üldise juhisenäena võib öelda, et mida rohkem tarbijale infot anda, seda enam võib talle sellest lepingu sõlmimise või sõlmimata jätmise üle otsustades kasu olla.

¹¹⁰ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 19

Kui teabeleht esitatakse tarbijale paber kandjal, on lubatud teabelehe allkirjastamine ja omakäeliselt nime lisamine tarbija poolt, et krediidiandjal oleks võimalik hiljem tõendada oma kohustuse täitmist.¹¹¹

Euroopa Parlamendi tarbijakrediidilepinguid käsitleva direktiivi rakendamise uuringust nähtub, et liikmesriikides on kahtluse alla seotud standardse teabelehe mõjus. Teabelehel esitatav teave on liiga mahukas, arusaamatu ja osalt liiga tehniline, põhjustades sageli tarbijates meelepaha. On saanud küsitavaks, kas selline teabeleht sobib tarbijatele eri pakkujate pakutavate krediitide võrdluseliseks. Samuti on tõdetud, et standardse teabelehe kättesaadavus suurendab krediidiandjate kulusid, mis omakorda suurendab krediidikulusid.¹¹²

Sarnasele järeldusele, et Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht hetkel oma rolli ei täida ja tarbija laenuotsuste tegemiseks teabelehte ei kasuta, on jõudnud ka Brita Pitk oma bakalaureusetöö¹¹³ kirjutamise raames läbi viidud empiirilise uuringu tulemustes. Kuigi käesoleva töö autori arvates on standardinfo teabeleht lihtsa ja kerge struktuuriga, selgub eelpool nimetatud uuringust, et tarbijatele on teabelehel kajastatud info raskesti arusaadav nii struktuurilt kui keeleliselt. Samuti ei tea uuringus osalenud tarbijad, et kõikidel krediidiandjatel on kohustus esitada püsival andmekandjal Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabeleht mõistliku aja jooksul, enne kui tarbija on sõlminud lepingu või seotud oma pakkumusega.

Arvestades järjest keerulisemaks muutuvaid krediiditurul pakutavaid finantsteenuseid, nõustub siinkohal käesoleva töö autor eelpool tooduga ning leiab, et finantsteenuste arengust ja spetsiifikast sõltuvalt tuleb lisaks seadusesätete muutmisele ka rohkem tähelepanu pöörata tarbijate finantshariduse tõstmisele. Finantsteenuste kasutamisel eksisteerivad üheaegselt nii teabe kättesaadavuse kui ka sellest arusaadamise ja kasutamise võimekuse probleemid¹¹⁴. Selles suunas on ka juba meetmeid ette võetud nt Tarbijakaitseameti tarbijakrediidi teabeleht „Laena targalt“¹¹⁵, Finantsinspektsiooni tarbijaveeb „Minu raha“¹¹⁶ ning lisaks on Eesti elanikkonna

¹¹¹ Tarbijakaitseameti „Juhend tarbijakrediidi pakkujatele ja vahendajatele“. 22.11.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.tarbijakaitseamet.ee/sites/default/files/failid/dokumendid/juhend_krediidiandjatele_vastutustu_ndlik_laenamine_.pdf, lk.3., 8.04.2014.

¹¹² Euroopa parlamendi resolutsiooni raporti seletuskiri. 2012/2037 (INI). 19.10.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0343&language=ET#title2>, 25.03.2014.

¹¹³ Pitk, B. Lepingueelse teabe andmise kohustus hüpoteegiga tagatud tarbijakrediidilepingute korral. Bakalaureusetöö. Tallinn 2013. lk. 28-31.

¹¹⁴ Cartwright, P. (viide 70), lk. pp. 56-80.

¹¹⁵ Tarbijakrediidi teabeleht „Laena targalt“. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://laenatargalt.ee/>, 25.03.2014.

finantskirjaoskuse taseme tõstmiseks Rahandusministeeriumi eestvedamisel algatud finantskirjaoskuse valdkonna edendamise programm aastateks 2013-2022¹¹⁷, mille eesmärkideks on: teadlikum rahaasjade planeerimine, parem arusaadavus finantsteenustest ja finantsteenuste vastutustundlikum pakkumine. Tarbija vähene teadlikkus ja kogemus tarbimisest võrdub ebapiisav oskus majandada, millega kaasneb risk sattuda võlgadesse¹¹⁸.

Tarbijakrediidi direktiivi artikkel 5 lõike 4 kohaselt tuleb tarbija taotluse korral, lisaks Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehele, edastada ka tasuta krediidilepingu projekti koopia. Seda tingimusel, kui krediidiandja soovib taotluse hetkel jätkata krediidilepingu sõlmimist tarbijaga.

Arvestada tuleb ka seda, et lepingueelse teavitamiskohustusega käib paralleelselt kaasas kohustus tarbijat enne lepingu sõlmimist nõustada (direktiivi preambuli p 27, art 5 lg 6, VÕS-i § 403²), mh hõlmab nõustamine selgituste andmist teabelehel kajastatud andmete kohta. Seega juhul, kui tarbijale jääb midagi arusaamatuks või ta soovib midagi üksikasjalikumalt teada saada, siis avaneb tal selleks võimalus lepingueelse nõustamise käigus. Sellest tulenevalt, peab nii krediidiandja kui ka kredidivahendaja arvestama, et tarbijale peab jääma aeg täiendava teabe küsimiseks. Autori arvates on nõustamisel väga oluline roll lepingu sõlmimisel ja seda mitmel põhjusel: anda lisaselgitusi, sh teavitada võimalikest tagajärgedest ja riskidest ning selgitada välja tarbija arusaamine talle edastatud lepingueelsest teabest.

Kokkuvõtvalt on Euroopa tarbijakrediidi standardteabe infolehe kasutuselevõtu kohustus kõikidel Euroopa Liidus tegutsevatel krediidiandjatel, mille tulemusel on tarbijal võimalik võrrelda nii kodu- kui ka välismaiste krediidiandjate erinevaid krediiditooteid, millega soodustatakse ühendusesisese tarbijakrediidituru tekkimist. Standardteabe infoleht tuleb esitada tarbijale püsival andmekandjal ning peab vastama kolmele kriteeriumile: teave peab olema isikule isiklikult adresseeritud, informatsioon peab olema muutumatul kujul taasesitatav ja teave peab olema muutumatult taasesitatav piisava aja jooksul. Praktikas on ilmnenu probleeme teabelehe edastamise kohustuse täitmisega, lisaks on tarbijad märkinud, et teabeleht on mahukas, arusaamatu ja osalt liiga tehniline. Autori hinnangul on eelpool nimetatud probleemi põhjuseks tarbijate vähesed teadmised finantsteenustest, mistõttu on krediidiandjal oluline lepingueelselt

¹¹⁶ Finantsinspektsiooni tarbijaveeb „Minu raha“. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.minuraha.ee/>, 25.03.2014.

¹¹⁷ Finantskirjaoskuse edendamine. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/finantskirjaoskuse-edendamine>, 25.03.2014.

¹¹⁸ Fan, J. X. Linking Consumer Debt and consumer Expenditures: Do Borrowers Spend Money Differently? Family and Consumer Sciences Research Journal 2000. 28 (3). lk. 365.

abistada tarbijaid, andes lisaselgitusi ning nõustades, võttes arvesse konkreetse tarbija ja talle pakutava krediiditoote asjaolusid.

2.5.1.1. Teave poolte isikuandmete kohta

Tarbijakrediidi direktiivi art 5 lg 1 p b kohaselt tuleb lepingueelselt edastada tarbijale teave krediidiandja isikuandmete ja geograafilise aadressi kohta ning vajaduse korral asjaomase krediidivahendaja nimi ja geograafiline aadress. Eelnimetatud direktiivist tulenev kohustus on sätestatud VÕS-i §-s 403¹ lg 1 p 1 ja §-s 403¹ lg 2.

Teave tarbijakrediiti pakkuva krediidiandja andmete kohta on oluline, kuna võimaldab tarbijal identifitseerida krediiditeenuse pakkujat ning tagab tarbijale võimaluse võtta ühendust vahetu suhtlemise teel. Lisaks on tarbijal võimalik kontrollida krediidiandja tausta ning veenduda tema usaldusväärsuses. Lepinguõiguse teoorias on asutud seisukohale, et iga isik sõlmib teise isikuga lepingu, kui ta teab selle olevat usaldusväärse, efektiivse ja maksevõimelisena¹¹⁹.

Autori hinnangul on tarbijal usaldusväärsuse hindamiseks asjakohase info hankimine komplitseeritud, kuna sellise teabe kogumine eeldab eelkõige spetsiifilisi teadmisi, mistõttu lähtub klient hinnangute andmisel pigem meediaväljaannetes kajastatud infost ning teadmistest teenuse kasulikkuse kohta.

Vastavalt krediidiasutuste seaduse (KAS) § 89 lõikele 2¹ on krediidiasutus kohustatud lepingu sõlmimisel ja tehingu tegemisel tuvastama ja kontrollima kliendi või tema esindaja isikusamasuse. Sellest lähtuvalt on krediidiasutustel kohustus teha kindlaks kliendi tegelik nimi ja isikusamasus ning peab olema kindel, et eelnimetatud isik ei kasuta võõrast nime. Lisaks seadusest tulenevale kohustusele kehtivad krediidiasutustele ka Baseli Pangajärevalve Komitee poolt heakskiidetud juhendmaterjalid¹²⁰, mis sätestavad andmete ja dokumentide loetelu, mida krediidiasutustel tuleks kliendi isikusamasuse tuvastamisel ja kontrollimisel nõuda¹²¹. Samuti reguleerib rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (RahaPTS) § 12 ja 13, mis põhinevad rahapesu tõkestamise direktiivi 2005/60/EÜ artiklitel 7 ja 8, finantsteenuse pakkuja kohustust lepingu sõlmimisel tuvastama iga kliendi isikusamasuse tema esitatud dokumentide ja

¹¹⁹ Siibak, K. (viide 61). lk.140.

¹²⁰ Customer Due Diligence for Banks. Basel Committee on Banking Supervision. Publication No.85. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.bis.org/publ/bcbs85.htm> ; General Guide to Account Opening and Customer Identification. Basel Committee on Banking Supervision. Publication No 85, annex. Arvutivõrgus kättesaadav : <http://www.bis.org/publ/bcbs85annex.htm> , 03.04.2014.

¹²¹ Siibak, K. (viide 61). lk. 141.

andmete alusel ning kontrollima esitatud teavet. Rahapesu tõkestamise direktiivi regulatsiooniga on hõlmatud lisaks krediidi- ja finantseerimisasutustele ka ettevõtjad, kes pakuvad ja annavad tarbijakrediiti.

Kokkuvõtvalt on teave tarbijakrediiti pakkuva krediidiandja isikuandmete kohta oluline, kuna võimaldab tarbijal identifitseerida krediiditeenuse pakkujat ning tagab võimaluse võtta ühendust vahetu suhtlemise teel. Lisaks on tarbijal võimalik kontrollida krediidiandja tausta ning veenduda tema usaldusväärsuses. Samuti leiab käesoleva töö autor, et tarbija isikusamasuse tuvastamine ja kontrollimine krediidiandja poolt on ülimalt tähtis, et vältida olukordi, kus krediidivõimelisust hinnatakse teise isiku andmete alusel ning mille tulemusel väljastatakse krediit valele isikule¹²² või kantakse krediidisumma kolmanda isiku kontole¹²³.

2.5.1.2. Teave laenuintressi kohta

Tarbijakrediidi preambuli punkti 32 kohaselt tuleb täieliku läbipaistvuse tagamiseks anda tarbijale teavet laenuintressimäära kohta nii enne lepingu sõlmimist kui ka siis, kui krediidileping on sõlmitud. Direktiivi art 5 lg 1 p f näeb ette krediidiandja või –vahendaja lepingueelse teavitamiskohustuse laenuintressi, kõnealuse laenuintressi kohaldamistingimustest ja olemasolu korral esialgse laenuintressi suhtes kohaldatava indeksi või baasintressimäärast. Samuti tuleb edastada teave laenuintressi muutmise ajavahemike, tingimuste ja korra kohta, juhul kui erinevates tingimustes kohaldatakse erinevaid laenuintresse, siis esitatakse eespool nimetatud teave kõigi kohaldatavate laenuintresside kohta.

Tarbijakrediidi direktiivi artiklis 3 p j kohaselt on laenuintress fikseeritud või muutuva määrana väljendatud aastane intressimäär, mida kohaldatakse kasutusse võetud krediidisummadele. Tarbijakrediidi direktiivi art 3 punkt k annab fikseeritud laenuintressi mõiste. Vastavalt nimetatud punktile on fikseeritud laenuintressiks krediidiandja ja tarbija vahel krediidilepingus kokkulepitud intressimäär terveks krediidilepingu kehtivusajaks või teatud ajavahemikeks mitu laenuintressimäära, kasutades üksnes kindlaksmääratud protsendimäära. Eelpool nimetatud direktiivi punkt on sätestatud VÕS-i §-s 94 lõigetes 3 ja 4. Varasem võlaõigusseaduse

¹²² Kagge, R. Kurjategijad võtsid vanurite ja kodutute abil 200 000 euro eest kiirlaene. 12.03.2014. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://uudised.err.ee/v/majandus/a2a9faa9-01ab-43bb-80b0-c4805636b3d9> , 03.04.2014.

¹²³ Tänavsuu, T. Vanemad kasutavad lapsi massiliselt SMS-laenu võtmiseks. 28.01.2014. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/vanemad-kasutavad-lapsi-massiliselt-sms-laenu-votmiseks.d?id=67693073> , 03.04.2014.

regulatsioon eristas muutuva ja muutumatu intressimääraga laenulepinguid. Selleks, et mõisted oleksid üheselt mõistetavad, võeti seadusesse üle direktiivis sätestatud fikseeritud ja fikseerimata intressimäära mõisted. Tarbijakrediidi direktiivi art 16 tulenevalt sõltub intressimäära iseloomust (fikseeritud või fikseerimata intressimäär) tarbija kohustus hüvitada krediidiandjale seoses krediidi ennetähtaegse tagasimaksmisega tekkivad kulud ja kahjud.¹²⁴

Praktikas arvestatakse intressi kas laenusummalt või laenujäägil. Kui intressi arvestatakse laenusummalt, tuleb tarbijal kuni viimase tagasimaksena maksta intressi muutumatus suuruses. Laenujäägil makstava intressi puhul kahaneb laenujäägi kahanemisel ka makstav intress. Sealjuures võidakse laenu pakkuda kas fikseeritud või ujuva intressiga. Fikseeritud intressi puhul kehtib laenuperioodi lõpuni kindel intressimäär, ujuva intressi puhul sõltub intress lisaks lepingus sätestatud määrale Euribori¹²⁵ suurusest.¹²⁶

Otsesid kitsendusi intressi suuruse osas seadus ei tee ja lepinguvabaduse põhimõttest lähtuvalt lepivad pooled lepingu tingimustes kokku lepingu sõlmimisel. Kummatigi alluvad kokkulepped intressi määra üle teatud reeglitele, mis tulenevad TsÜS-i §-st 86, mille kohaselt on heade kommetega või avaliku korraga vastuolus olev tehing tühine. Sätte juures on keskseks mõisteks liigkasuvõtmine. Liigkasuvõtmise tunnuste tuvastamiseks tuleb tehingut vaadelda tervikuna, arvestades lepingu sõlmimise ja selle täitmise tingimusi, tagatiste olemasolu, intressi suurust, tehingupoolte varasemat praktikat sarnaste tehingute tegemisel ja nende täitmist jne ning hinnata objektiivseid ja subjektiivseid asjaolusid.¹²⁷ Autori hinnangul võiks pidada heade kommete vastaseks ja ebamõistlikult tasakaalust väljas tehingut, kus intressikohustus ületab põhikohustust enam kui kahekordselt.

Kokkuvõtvalt tuleb täieliku läbipaistvuse tagamiseks anda tarbijale teavet laenuintressimäära kohta nii enne lepingu sõlmimist kui ka siis, kui krediidileping on sõlmitud. Teave peab sisaldama informatsiooni laenuintressi, kõnealuse laenuintressi kohaldamistingimustest ja olemasolu korral esialgse laenuintressi suhtes kohaldatava indeksi või baasintressimäärast, laenuintressi muutmise ajavahemike, tingimuste ja korra kohta. Krediidi ennetähtaegse tagastamise seisukohast on oluline eristada fikseeritud ja fikseerimata intressimäära mõistet.

¹²⁴ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 8.

¹²⁵ Euribor (inglise keeles *Euro Interbank Offered Rate*, euro üleeuroopaline pankadevaheline intressimäär) on intressimäär, millega kõrge reitinguga pank on nõus laenama raha eurodes teisele kõrge reitinguga pangale ning mida arvutatakse iga päev pankadevaheliste hoiuste puhul tähtajaga kuni 12 kuud.

¹²⁶ Kingisepp, M. (viide 6). lk. 282.

¹²⁷ Advokaadibüroo VARUL. (viide 31), p.5.5.3. lk. 5.

Otseseid kitsendusi seadus intressi suuruse osas ei tee, st lepinguvabaduse põhimõttest lähtuvalt ja kooskõlas heade kommetega võivad pooled intressimäära suuruses kokku leppida.

2.5.1.3. Teave krediidi kulukuse määra kohta

Tarbijakrediidi direktiivi art 5 lg 1 p g kohaselt tuleb lepingueelselt teavitada tarbijat krediidi kulukuse aastamäärast ja tarbija poolt makstavast kogusummast tüüpilise näite kujul, märkides kõik kõnealuse määra arvutamiseks kasutatud eeldused.

Krediidi kulukuse määr on reguleeritud tarbijakrediidi direktiivi art 3 punktis i ja artiklis 19 ning I lisa. Direktiivi I lisa täpsustab krediidi kulukuse määra arvutamise matemaatilise valemi ja lisaeeldused, mis hõlbustavad krediidi kulukuse määra arvutamist olukorras, kus mõni arvutamiseks vajalikest elementidest puudub või seda ei saa määra arvutamise ajal kindlaks määrata.¹²⁸ VÕS-i §-s 406 lõikes 1 toodud krediidi kogukulu definitsioonist tulenevalt on krediidi kulukuse määr krediidi kogukulu tarbijale, mis on väljendatud aastase protsendimäärana kasutusse võetud krediidisummast või krediidi ülempiirist. Eeltoodust lähtuvalt, on krediidi kulukuse määra arvutamiseks vaja esmalt teha kindlaks krediidi kogukulu tarbijale. Krediidi kogukulu VÕS-i § 403¹ lõike 3 kohaselt on kõik kulud, kaasa arvatud intress, lepingutasud, maksud ja muud tasud, mida tarbija on kohustatud seoses tarbijakrediidilepinguga maksma ja mis on krediidiandjale teada või peavad teada olema. Siiski ei saa krediidi kogukulu määramisel lähtuda vaid VÕS-i § 403¹ lõikes 3 sätestatust, vaid arvestada tuleb ka VÕS-i § 406 lõigetes 2 ja 3 sätestatuga.

Käesoleva töö autori hinnangul on seaduses krediidi kogukulu määramise regulatsioon üsna abstraktne, mistõttu on tarbijal väga raske aru saada kui palju ja millistel tingimustel ta krediidi kasutamise eest krediidiandjale peab tasuma. Tavaliselt pööratakse tähelepanu intressile, kuid tihti moodustavad enamuse tagasimakstavast summast nt lepingu sõlmimise tasu või konto avamise ja pidamise tasud vms. Ajakirjanduses läbiviidud eksperiment¹²⁹ tõestas, et nii keskpanga, finantsinspektsiooni kui ka tarbijakaitse esindajatel puudub selge ja ühine arusaam mõistest „aastane krediidikulukuse määr“. Kui nõ majandusharidust nõudvatel ametikohtadel töötavatel inimestel puudub arusaam krediidikulukuse määra arvutamise loogikast, siis ei saa

¹²⁸ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 34-35.

¹²⁹ Tiik, K. Mida tähendab krediidikulukuse määr 4690,10%? 08.10.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ohtuleht.ee/494980/mida-tahendab-krediidikulukuse-maar-4690-10> , 23.03.2014.

eeldada, et tarbija seda mõistab. Pigem võib see olla eksitava iseloomuga ning tekitada tarbijas segadust.

Eesti õiguses ei ole seadusega kehtestatud krediidi kulukuse määra ülempiiri. 1. mail 2009 jõustus Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) regulatsioon, millega on püütud tarbijat kaitsta tarbijakrediidilepingust tulenevate ebamõistlikult kõrgete kulude eest. TsÜS-i § 86 kohaselt võib tarbijakrediidileping olla heade kommete vastane ja tühine, kui krediidiandja teab või peab teadma, et tarbija teeb tehingu tulenevalt oma erakorralisest vajadusest, sõltuvussuhtest, kogenematuses või muust sellisest asjaolust, ja kui pooltele tulenevate vastastikuste kohustuste väärtus on heade kommete vastaselt tasakaalust väljas. Tarbijakrediidilepingute korral eeldatakse, et vastastikuste kohustuste väärtus on heade kommete vastaselt tasakaalust väljas, kui tarbija poolt tasumisele kuuluva krediidi kulukuse määr ületab Eesti Panga viimati avaldatud keskmist krediidiasutuste poolt eraisikutele antud tarbimisläenude kulukuse määra enam kui kolm korda.¹³⁰ Kuigi kehtivas õiguses võib ebamõistlikult kõrge krediidi kulukuse määraga tarbijakrediidileping olla TsÜS-i § 86 alusel tühine, ei ole see sätte praktikas piisavalt hästi toimima hakanud, mistõttu ei ole sätte kehtestamisega saavutatud soovitud tarbijakaitselisi eesmärke¹³¹.

Riigikohus¹³² on nimetanud eelduslikult ebaproportsionaalseks sellist vahekorda, kui krediidi kulukuse määr ületab Eesti Panga avaldatavat keskmist krediidiasutuste poolt eraisikutele antud tarbimisläenude kulukuse määra enam kui kuus korda. Käeoleval hetkel on aga näiteid, kus soovitatavat keskmist krediidi kulukuse määra ületatakse isegi sada või enam korda. Sellest tulenevalt juhib Riigikohus seadusandja tähelepanu sellele, et „arvestades kiirläenusajate madalat õigusteadlikkust ei pruugi suur osa TsÜS-i § 86 järgi kaitset saama pidavatest isikutest tegelikkuses kaitset saada, mistõttu tuleks kehtestada seaduses otsesõnu intressipiirang ja kontrollida kiirläenuandjate tegevust administratiivselt“.¹³³ Võrdlusena on nt Soomes kehtestatud alla 2000 EUR läenude krediidi kulukuse määra ülempiiriks 50%, millele lisandub Soome intressiseaduses sätestatud intressimäär; Läti parlamendis on menetluses eelnõu, millega

¹³⁰ TsÜS § 86 lg 3.

¹³¹ Sein, K. Protection of Consumers in Consumer Credit Contracts – Expectations and Reality in Estonia, *Juridica International* XX 2013, lk 32-40, p 35.

¹³² RK TsK 17.06.2011 otsus kohtuasjas nr. 3-2-1-49-11, p.8.

¹³³ RK TsK 5.03.2014 määrus kohtuasjas nr. 3-2-1-186-13.

kehtestatakse krediidi kulukuse ülempiiriks 100%¹³⁴. Samas Saksamaa õiguses ei ole krediidi kulukuse maksimummäära kehtestatud.

Riigikogu algatas 25.märtsil 2014. aastal Tsiviilkohtumenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu¹³⁵, mille üheks kavandatavaks muudatuseks on täiendada VÕS-i §-ga 406², mis sätestab tarbijakrediidilepingu krediidi kulukuse määra maksimaalse lubatud ülempiiri, et panna praegu TsÜS-ist tulenev krediidi kulukuse määra piirangute regulatsioon paremini toimima ning kaitsta tarbijat senisest enam tarbijakrediidilepingust tulenevate ebamõistlikult kõrgete kulude (nt intress, lepingutasud, kõrvallepinguga seotud tasud) kandmise eest.

Eelnõus kavandatud muudatuse kohaselt on tarbijakrediidileping tühine, kui tarbija poolt tasumisele kuuluva krediidi kulukuse määr ületab Eesti Panga viimati avaldatud keskmist krediidasutuste poolt eraisikutele antud tarbimislaenude kulukuse määra enam kui kaks korda. Seega tulevikus on tarbijakrediidileping tühine juba liiga kõrge krediidi kulukuse määra tõttu, st täiendavaid heade kommete vastasust kaasatoovaid eeldusi, mille tõendamine on kehtiva õiguse alusel osutunud tarbijatele liiga keeruliseks, eelnõu järgi enam arvestama ei pea.¹³⁶

Kavandatava eelnõuga piiratakse tarbijakrediidilepingu poolte võimalust leppida kokku lepingu alusel makstavates tasudes, mis ületavad seaduses sätestatud ülempiiri, mistõttu riivab kavandatav regulatsioon ettevõtjate põhiseadusega kaitstud vaba eneseteostuse õigust (PS § 19) ja ettevõtlusvabadust (PS § 31).¹³⁷

Põhiseaduse § 19 lg 1 esemelisse kaitsealasse kuulub õiguslik vabadus, mis seisneb loas teha ja tegemata jätta seda, mida isik soovib.¹³⁸ Muu hulgas hõlmab vaba eneseteostuse õigus võimalust leppida vabalt kokku tarbijakrediidilepingu alusel tasumisele kuuluva intressi ning muude tasude suuruses. Eelnõuga seatakse sellele õigusele aga selged piirid, mistõttu on siinkohal tegemist vaba eneseteostuse õiguse riivega.

Põhiseaduse § 31 sätestatud ettevõtlusvabaduse esemeline kaitseala hõlmab kõiki tegevusalasid ja elukutseid, mille puhul isik pakub enda nimel kaupu või teenuseid.¹³⁹ Ettevõtlusvabaduse

¹³⁴ MKM. (viide 18). lk. 41; 44.

¹³⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/3b29fb96-f2e9-4e79-8e49-943ad30f4a73?activity=1#TyAWa2AD>, 02.04.2014.

¹³⁶ TsMS-i, VÕS-i ja TsÜS-i muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. (viide 135). lk. 2.

¹³⁷ *Ibid.* lk. 9.

¹³⁸ Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. 2012. § 19 p 3.1.1.

¹³⁹ RKPJKo 28.04.2000 a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-6-00, p 10.

kaitsealasse kuulub tulu saamise eesmärgil toimuv tegevus.¹⁴⁰ Tulenevalt eeltoodust hõlmab ettevõtlusvabadus ka tulu saamise eesmärgil laenu andmist. Eelnõuga kavandatav piirang mõjutab seda õigust ebasoodsalt, sest muudatuse jõustumisel väheneks krediidiandja võimalus tarbijakrediidilepingu alusel tulu teenida. Samas tuleb loodavat regulatsiooni vaadelda ka põhiseadusest tuleneva sotsiaaliigi põhimõtte (PS § 14) valguses. Sotsiaaliigi põhimõtet on Riigikohus sisustanud järgmiselt: „sotsiaaliik ja sotsiaalsete õiguste kaitse sisaldavad ideed abist ja hoolest neile, kes ei ole suutelised iseseisvalt end piisavas ulatuses kindlustama.“¹⁴¹ Sellest lähtuvalt, tuleb lepingulise suhte nõrgema poole õiguste kaitseks tuleb seaduses sätestada asjakohane regulatsioon, mis kehtib ka tarbijakrediidi suhetes, kus nõrgem pool on krediidivõtjast tarbija.

Arvestades, et hetkel kehtiv regulatsioon ei ole soovitud tarbijakaitse eesmärke piisavalt tõhusalt täitnud, on peetud vajalikuks kehtestada tarbija õiguste kaitseks tõhusamad meetmed. Kõnesoleva eelnõuga tõstetakse esiplaanile sotsiaaliigi põhimõtte. Ettevõtlusvabaduse tingimustes ei tohiks olla võimalik lepingulise suhte nõrgemat poolt ebamõistlikult suurte tasudega koormata ning selle arvelt rikastuda. Tegemist on küll ettevõtlusvabaduse riivega, kuid arvestades loodava regulatsiooni eesmärke ning sotsiaaliigi põhimõtet, ei saa pidada riivet ebaproportsionaalseks.¹⁴²

Kokkuvõtvalt tuleb lepingueelselt teavitada tarbijat krediidi kulukuse aastamäärast ja tarbija poolt makstavast kogusummast tüüpilise näite kujul, märkides kõik kõnealuse määra arvutamiseks kasutatud eeldused. Praktikas on osutunud krediidikulukuse määr tarbijatele väga raskesti arusaadavaks mõisteks. Tema eeliseks on tehingutasude hõlmamine, kuid probleemiks arvutamine annualiseeritud kujul, mille tulemuseks on väikeste summade ja lühikeste tähtaegade puhul isegi 1000%-ni ja üle selle küündivad kulukuse määrad, mis muutuvad tarbijale hoomamatuks¹⁴³. Seadusega ei ole kehtestatud krediidi kulukuse määra ülempiiri. Kuna kehtiv regulatsioon ei ole soovitud tarbijakaitse eesmärke piisavalt tõhusalt täitnud, on peetud vajalikuks kehtestada tarbija õiguste kaitseks tõhusamad meetmed. Sellest tulenevalt, on Riigikogu algatanud eelnõu, mille üheks kavandatavaks muudatuseks on sätestada krediidi kulukuse määra maksimaalne ülempiir. Eelnõus on tõdetud, et kavandatav muudatus riivab krediidiandjate põhiseadusest tulenevat vaba eneseteostuse ja ettevõtlusvabaduse õigust, kuid

¹⁴⁰ RKPJKo 06.03.2002 a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-1-02, p 12.

¹⁴¹ RKPJKo 21.01.2004 a otsus kohtuasjus nr 3-4-1-7-03, p 14.

¹⁴² TsMS-i, VÕS-i ja TsÜS-i muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. (viide 135). lk. 8-9.

¹⁴³ MKM. (viide 18). lk. 17.

lähtudes sotsiaalse riigi põhimõttest ning arvestades loodava regulatsiooni tarbijakaitselisi eesmärke, ei saa pidada riivet ebaproportsionaalseks.

2.5.1.4. Teave taganemisõiguse kohta

Tarbijakrediidi direktiivi artikkel 5 lg 1 p o kohaselt peab krediidiandja või –vahendaja teavitama tarbijat lepingueelselt ka taganemisõiguse olemasolust või selle puudumisest. Lisaks peab enne krediidilepingu allkirjastamist tarbijat vastavalt direktiivi artikkel 10 lg 2 p-ile p teavitama ajavahemikust, mille vältel taganemisõigust saab kasutada ning muudest taganemisõiguse kasutamise tingimustest.

Eesti õiguses on tarbijakrediidilepingu tarbijat kaitsvaks elemendiks talle lepingust taganemise õiguse andmine sätestatud VÕS-i §-ga 409, mille kohaselt on taganemine võimalik 14 päeva jooksul alates lepingu sõlmimisest või päevast, kui tarbija sai kätte VÕS-i §-s 404 nimetatud lepingutingimused ja teabe, kui see päev on hilisem lepingu sõlmimise päevast.

Kui krediidiandja tarbijat taganemisõigusest ei teavita, on tarbijal kestav õigus lepingust taganeda, seni kuni nõutav teave esitatakse.¹⁴⁴ Taganemisõigus puudutab eelkõige neid juhtumeid, kus tarbija mõistab peale lepingu sõlmimist, et talle sõlmitud krediidilepingu tingimused ei sobi või kui leiab soodsama krediidivõimaluse. Autori hinnangul on tegemist tarbijakaitsese seisukohast tõhusa ja olulise vahendiga, millest on paraku abi vaid siis, kui tarbija sellest teab.

Uue kehtima hakanud regulatsiooni kohaselt ei pea tarbijat teavitama kirjalikus vormis, vaid piisab kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis antud teabest. Samuti on oluline ära märkida, et tarbijat tuleb taganemistähtaja kulgema hakkamiseks teavitada kõigest VÕS-i §-s 404 sätestatud asjaoludest, mitte üksnes taganemisõiguse olemasolust, alusest, selle õiguse kasutamise tähtajast, tagajärgedest, kontaktandmetest ja krediidilepingu seosest majanduslikult seotud müügilepinguga.¹⁴⁵

Kokkuvõtvalt on kohustus tarbijat teavitada taganemisõigusest, selle kasutamise ajavahemikust jm taganemisõiguse kasutamise tingimustest. Tegemist on tarbijat kaitsva elemendiga, mille eesmärgiks on võimaldada lisaega, kus tarbija saab ümber mõelda, kui peale lepingu sõlmimist mõistab, et talle sõlmitud krediidilepingu tingimused ei sobi või kui leiab soodsama

¹⁴⁴ Ligi, R. (viide 66). lk. 539

¹⁴⁵ Advokaadibüroo VARUL. (viide 31). p. 5.5.2. lk. 10.

krediidivõimaluse. Tarbijakrediidilepingust taganemine on võimalik 14 päeva jooksul alates lepingu sõlmimise päevast või päevast, kui tarbija sai kätte seaduses nimetatud lepingutingimused ja teabe.

2.5.2. Teavitamis- ja kontrollikohustus sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingus

Seadusest tulenev teavitamiskohustus laieneb ka sidevahendi abil (edaspidi ka SMS-laenu) krediidi pakkujale, mida võib põhjendada asjaoluga, et lepingu sõlmimisel sidevahendi abil ei ole tarbijal võimalik ei tulevase lepingupartneri ega pakutava teenusega vahetult tutvuda ning ta saab otsuse tegemisel tugineda üksnes sidevahendi abil edastatud informatsioonile. Selleks, et tarbija saaks langetada kaalutletud otsuse, peab talle esitatav teave olema piisavalt põhjalik. Võrreldes muude sidevahendi abil sõlmitud lepingutega, tuleb finantsteenuse pakkujal tarbijale anda tunduvalt ulatuslikumat informatsiooni.¹⁴⁶

Teavitamiskohustusi reguleerivad nii sidevahendi abil sõlmitud lepingute kui ka tarbijakrediidilepingute sätted. Kuivõrd seadusandja ei ole sätestanud, kas ja kumb regulatsioon peaks prevalveerima, siis võib asuda seisukohale, et SMS-laenu andjad peavad täitma nii sidevahendi abil sõlmitud lepingute regulatsioonist (VÕS § 54) kui ka tarbijakrediidilepingute regulatsioonist (VÕS § 404) tulenevaid teavitamiskohustusi.

Ehkki reeglina tuleb tarbijakrediidilepingud sõlmida kirjalikus vormis (VÕS-i § 404 lg 1), siis sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingutele see vorminõue VÕS § 410 lõike 1 kohaselt ei laiene. Seega ei ole SMS-laenu lepingu kehtivuseks vajalik tarbija kirjalik avaldus, kuid nõutav on VÕS § 404 lõikes 2 loetletud andmete esitamine kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Siiski ei muuda eelnimetatud andmete esitamata jätmine tarbijakrediidilepingut tühiseks juhul, kui laenuvõtja saab laenu kätte (VÕS-i § 408 lg 2). Kõige olulisemateks asjaoludeks, millest tarbijat teavitada tuleb, võib pidada SMS-laenu aastaintressi määra, krediidi kulukuse määra ning tarbija seadusest tulenevat taganemisõigust. Kusjuures on oluline, et teabe esitamine toimuks nõuetekohases vormis. Kuigi SMS-laenu leping iseenesest on TsÜS-i § 77 lõike 1 kohaselt vormivaba, nõuab VÕS-i § 54¹ lõige 1, et tarbijale edastatav teave antakse üle püsival andmekandjal, mis võimaldab tarbijal teavet säilitada või salvestada või taasesitada. TsÜS sellist

¹⁴⁶ Varul, P. jt. (viide 60). lk.185.

vorminõuet nagu püsiv andmekandja ei defineeri. Siinkohal on definitsiooni aluseks finantsteenuste kaugturstuse direktiivi 2002/65/EÜ artikli 2 punkt f, mis defineerib püsiva andmekandja kui vahendi, mis võimaldab tarbijal säilitada isiklikult talle suunatud teavet nii, et sellele on võimalik hilisemaks kasutamiseks ligi pääseda teabe eesmärgiga vastavuses oleva aja jooksul, ja mis võimaldab säilitatud teavet muutmata kujul taasesitada. Sealjuures täpsustab direktiiv, et püsivate andmekandjate hulka kuuluvad eelkõige disketid, CD-ROM-d, DVD-d ja tarbija arvuti kõvaketas, millel säilitatakse elektronposti, kuid nende hulka ei kuulu veebilehed, välja arvatud juhul, kui need vastavad püsiva andmekandja kriteeriumitele (preambuli p 20).

Eesti kohtupraktikas on vaieldud selle üle, kas SMS-laenu andja veebilehekülge saab käsitada püsiva andmekandjana või mitte. Nii Saksa kui Soome õiguse valitsev arvamus on, et veebilehed ei ole *a priori* käsitatavad püsiva andmekandjana, sest nendel oleva teabe sisu ja selle püsivus on väljaspool tarbija mõjusfääri. Teabe lihtsalt kodulehele vaatamiseks või allalaadimiseks üles riputamine ei ole piisav. Küll on aga Euroopa väärtpaberiturgude ekspertrühma (*European Securities Markets Expert Group*) aruandes asunud seisukohale, et teatud tunnustele vastavad veebilehed võivad vastata püsiva andmekandja määratlusele – nimelt sellised, mis tagavad andmete isikustatud säilimise.¹⁴⁷ Lisaks on oluline, et andmekandja oleks püsiv teatud aja jooksul, kusjuures see ajavahemik sõltub lepingu pikkusest. SMS-laenu lepingute puhul peaks andmekandja püsivus olema tagatud võimalike nõuete aegumistähtaja lõpuni.¹⁴⁸

Teabe korrektse esitamise tõendamise kohustus on laenuandjal ning on tema otsustada, kas ja kuidas ta seda tehniliselt teeb. Enamik Eesti suurematest SMS-laenu andjatest kasutab isiku identifitseerimiseks kas Interneti-panga abi või isiklikku kasutajatunnust ja parooli, luues igale laenusaaajale isikliku elektroonse konto, kus säilitatakse konkreetse laenusaaaja sõlmitud lepingud, lepingute tüüptingimused prinditaval ja salvestataval kujul ning muud informatsiooni konkreetse laenusaaaja kohta. Selliseid kodulehti saab ilmselt käsitada püsivate andmekandjatena. Kuid mitte kõik Eesti SMS-laenu andjate kodulehed ei säilita isiklikult laenuvõtjale suunatud infot nõuetekohasel kujul. Sellisel juhul ei saa rääkida ka laenusaaaja teavitamisest püsival andmekandjal.¹⁴⁹

¹⁴⁷ European Securities Markets Expert Group. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://ee.europa.eu/internal_market/securities/docs/esme/durable_medium_en.pdf, lk.9. 04.04.2014.

¹⁴⁸ Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A. Laenusaaaja õiguste kaitse SMS-laenu lepingute puhul. *Juridica* 2010/1. lk. 43.

¹⁴⁹ *Ibid.* lk. 44.

Nagu juba eelnevalt öeldud, ei muuda teavitamiskohustuse rikkumine SMS-laenu lepingut tühiseks juhul, kui laenuandja väljastab laenu laenusaaajale (VÕS § 408 lg 2). Küll aga on teavitamiskohustuse rikkumisel tähendus tarbija taganemisõiguse seisukohast.

Kokkuvõtvalt on sidevahendi abil krediidi pakkujale seadusega pandud ulatuslik teavitamiskohustus, mida võib põhjendada asjaoluga, et lepingu sõlmimisel sidevahendi abil ei ole tarbijal võimalik ei tulevase lepingupartneri ega pakutava teenusega vahetult tutvuda ning ta saab otsuse tegemisel tugineda üksnes sidevahendi abil edastatud informatsioonile. Krediidiandjad peavad täitma nii sidevahendi abil sõlmitud lepingute regulatsioonist (VÕS § 54) kui ka tarbijakrediidilepingute regulatsioonist (VÕS § 404) tulenevaid teavitamiskohustusi.

2.6. Vastutustundliku laenamise põhimõte

Vastutustundliku laenamise põhimõte on otseselt seotud jätkusuutliku majandamise põhimõtetega ning peaks avaldama positiivset mõju krediidiandja ja krediidisaaaja käitumisele nii enne krediidilepingu sõlmimist kui ka lepingu kehtivuse ajal. Vastutustundetu laenamine võib aga kaasa tuua ülelaenamise - olukord, kus isik ei ole võimeline laenu tagasi maksta¹⁵⁰ ning äärmuslikel juhtudel on tulemuseks tarbija maksejõuetus¹⁵¹. Maailmapanga uuringu põhjal on peamised põhjused inimeste ülelaenamisele: ebapiisavad teadmised laenukuludest, ootamatud takistused laenu teenindamisel – nt sissetuleku kaotus, ootamatud kulud, perekondlikud sündmused ning pidev vaesus, s.o kuludele püsivalt mittevastavad tulud¹⁵².

Vastutustundliku laenamise põhimõtte regulatsiooni eesmärk on vältida tarbijapoolset ülelaenamist ning selle tagajärjel tekkivat ebamõistlikku võlakoormat juba krediidi andmise ajal¹⁵³. Siiski väidavad kriitikud õigustatult, et kõikvõimalikke tarbija ülelaenamise riske on krediidiandjal peaaegu võimatu lepingu sõlmimise hetkel üheselt kindlaks määrata, sest

¹⁵⁰ Micklitz, H.-W. Reich, N., Rott, P. Understanding EU Consumer Law. Antwerp ; Portland, Or. : Intersentia 2009. lk. 183.

¹⁵¹ Lown, J.M. Educating and empowering consumers to avoid bankruptcy. International Journal of Consumer Studies, 29 (5), 2005. lk. 402.

¹⁵² Čihák, M., Prouza, T. Responsible lending: overview of regulatory tools. The World Bank: 2013.

Arvutivõrgus kättesaadav: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2013/12/12/000356161_20131212165726/Rendered/PDF/832840WPOGFDR00Box0382083B00PUBLIC0.pdf, 13.04.2014.

¹⁵³ Rott, P. in Dausen. EU Wirtschaftsrecht, 24. Ergänzungslieferung, München: Verlag C. H. Beck, 2009, rn 852.

maksehäirete tekkimise peamiseks põhjusteks on ootamatud asjaolud, nagu töötus, lahutus ja haigused ning krediidiandjal ei ole võimalik täpselt prognoosida, kas potentsiaalne krediidivõtja jääb tulevikus haigeks ja kaotab seetõttu töövõime ning satub raskustesse krediidilepingust tulenevate kohustuste täitmisel või mitte.¹⁵⁴ Siinkohal on vastuargumendina eeltoodud käsitlusele rõhutatud, et paljud tarbijad võtavad endale selliseid kohustusi, mis juba tarbijakrediidilepingu sõlmimise ajal kujutavad endast selle tarbija jaoks märkimisväärset ülelaenamist.¹⁵⁵

Vastutustundliku laenamise printsiip tähendab seda, et krediiditooted peavad vastama tarbijate vajadustele ja olema kohandatud tarbija võimekusele laen tagasi maksta, st krediiditoode peab olema sobiv konkreetsele tarbijale. Samuti peab krediidiandja hindama tarbija krediidivõimelisust; selgitama tarbijale tema õiguseid ja kohustusi laenusaamisel; seletama tarbijale laenuga kaasnevatest riskidest ja seda mida toob kaasa lepingust tuleneva kohustuse rikkumine ning kui tarbija krediidivõimekus ei ole piisav teenindamiseks taotletavat laenu siis ühtlasi selgitama ka seda. Eeltoodust lähtuvalt on vastutustundliku laenamise printsiibi elementideks teabekäive lepingulise suhte loomisel ning krediidivõimelisuse hindamine¹⁵⁶.

Vastutustundlik laenamine on kahepoolne. Krediidiandja huvides on järgida vastutustundliku laenamise põhimõtet, et vähendada võimalikke laenukahjusid ning tarbijal on kohustus käituda lepingu sõlmimisel vastutustundlikult, et vältida talle kahjulikku ja kulukat makseviivitusse jäämist ning võimalike tagatiste realiseerimist¹⁵⁷. Vastutustundlikku tarbijat defineerib erialakirjandus eelkõige eetilise tarbijana, mis tähendab, et kasutatavad tooted ja teenused on toodetud, reklaamitud ja pakutud eetiliselt ning tarbimine ei too kaasa ebamõistlikku keskkonna kahju¹⁵⁸. Smith ja Williams toovad välja erinevuse eetilise ja vastutustundliku tarbija mõistes. Eetiline käitumine on vabatahtlik ning sageli ajendatud soovist olla prestiižne, sest eetiline

¹⁵⁴ Kösters, W., Paul, S., Stein, S. An Economic Analysis of the EU Commission's Proposal for a New Consumer Credit Directive. Offering Consumers more Protection or Restricting their Options? *Intereconomics* 2004, Number 2. lk 95.

¹⁵⁵ Rott, P. Mitverantwortung des Kreditgebers bei der Kreditaufnahme - Warum eigentlich nicht?, *Zeitschrift für Bank und Kapitalmarktrecht (BKR)*, 2003, 851rn 852.

¹⁵⁶ Siibak, K. Vastutustundliku laenamise põhimõte. *Juridica* 2009/10. lk 707.

¹⁵⁷ Public consultation on responsible lending and borrowing in the EU, Brussel 15 June 2009, European Commission, Internal Market and Services DG, Financial Institutions, Retail Issued, consumer policy and payment systems. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/responsible_lending/consultation_en.pdf, lk. 3. 13.04.2014.

¹⁵⁸ Smith N.C., Williams, E. Responsible consumers and stakeholder marketing building a virtuous circle of social responsibility. *Universia Business review*, 30, 2011. lk. 75.

tarbimine on nišikäitumine ning enamasti kulukam kui masstoodangu tarbimine. Vastutustundlik tarbija teeb oma tarbimisvalikuid pidades silmas kohustusi ja oma tegevuse laiemat mõju keskkonnale.¹⁵⁹ Jürgen Habermasi filosoofilised käsitlused kirjeldavad vastutust ja vastutusevõtmist kui tegevusvabadust talitada üht või teist viisi. Tegevusvabadus on tõlgendatav kui võimalus ennast ja enda võimalusi määratleda ning kaaluda¹⁶⁰.

Kokkuvõtvalt on vastutustundliku laenamise põhimõtte aluseks nõ „tunne oma klienti“ printsiibi kasutamine, st tarbija varalise seisundi ja sissetulekute hindamisel ei saa lähtuda nn keskmise tarbija näitajatest, vaid tuleb lähtuda konkreetsest tarbijast, arvestades just tema vajadusi ja võimalusi võetava krediidi lepingulisi kohustusi täita. Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine aitab kaasa tarbijate paremale arusaamisele tema õigustest ja kohustustest krediidisuhetes. Samuti peaksid tarbija jaoks selginema erinevad riskid, mis krediidivõtmisega kaasas käivad.

2.6.1. Vastutustundliku laenamise põhimõtte tarbijakrediidilepingutes

2011. aastal täiendati VÕS-i §-ga 403², mis sätestab krediidiandjale kohustuse rakendada tarbijakrediidi andmisel vastutustundliku laenamise põhimõtet. Tarbijakrediidi direktiivis ei ole vastutustundliku laenamise mõistet defineeritud, põhimõttega seotud kohustuste regulatsioon on jaotunud eri artiklite vahel. Tulenevalt preambuli punktis 26 sätestatust väljendavad seda direktiivi artikkel 5 lg 6 ning artiklid 8 ja 9, mis on VÕS-i § 403² allikateks.

Paraku praktikas ei saavutanud vastuvõetud seadusemuudatused oma eesmärki, mistõttu seadusandja täpsustas VÕS-i § 403² nii, et selle mõtte ning poolte õigused ja kohustused tuleksid seadusest selgemini ja üheselt mõistetavamalt välja. Eelpool nimetatud sätte muudatused jõustusid 01.juuli 2013 ja peaksid aitama tagada, et vastutustundliku laenamise regulatsioon hakkaks praktikas paremini toimima, st et krediidiandjad (eelkõige kiirraenuandjad) tõepoolest koguksid tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks vajalikku teavet, hindaksid vajaliku põhjalikkusega tarbija krediidivõimelisust ning annaksid läbiviidud hinnangu pinnalt tarbijale asjakohaseid selgitusi.

VÕS-i § 403² lõike 1 kohaselt on krediidiandja enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist kohustatud:

¹⁵⁹ Smith N.C., Williams, E. (viide 158). lk. 76.

¹⁶⁰ Habermas, J. 2008 Das Sprachspiel verantwortlicher Urheberschaft. Probleme der Willensfreiheit. Naturalismus und Menschenbild. Deutsches Jahrbuch für Philosophie. Hrsg. Janich, P. Hamburg: Felix Meiner verlag, 15-29.

1. omandama teabe, mis võimaldab hinnata tarbija krediivõimelisust. Vajaduse korral küsib krediidiandja tarbijalt teavet ja kasutab asjakohaseid andmekogusid;
2. hindama tarbija krediivõimelisust;
3. andma tarbijale piisavaid selgitusi, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav tarbijakrediidileping vastab tema vajadustele ja finantsolukorrale.

VÕS-i § 403² toimib koosmõjus VÕS-i §-ga 14. Eesti õiguses kuulub vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine olemuslikult lepingueelsete läbirääkimiste õigussuhtesse eelkõige seepärast, et tarbija teavitamine, krediivõimelisuse hindamine ja nõustamine peavad toimima ajaliselt enne tarbijakrediidilepingu sõlmimist.

Krediidiandja kohustuse täpse sisu ja tähenduse avamiseks uuritakse järgnevalt - mida tähendab krediivõimelisus ja selle hindamine, missugune on krediivõimelisuse hindamiseks vajalik teave ja kuidas seda koguda ning mida kujutab endast piisavate selgituste andmine.

2.6.1.1. Tarbija krediivõimelisuse hindamiskohustus

Tarbijakrediidi direktiiv krediivõimelisuse definitsiooni ei anna.

Direktiivi artiklist 8 tuleneb krediidiandja kohustus hinnata tarbija krediivõimelisust piisava teabe alusel ja selleks vastavat teavet koguda. Õiguskirjanduses on leitud, et piisav teave on teave, mis võimaldab krediidiandjal teha kindlaks tarbija majandusliku olukorra ning selle alusel krediidi andmise üle põhjendatult otsustada. Sellest tulenevalt on teave piisav siis, kui see võimaldab krediidiandjal tarbija krediivõimelisust lõplikult hinnata.¹⁶¹ Tarbijakrediidi direktiivist tulenevalt on liikmesriikidele jäetud teatud mänguruum krediivõimelisuse hindamise täpsemal reguleerimisel. Nii on näiteks Saksamaa direktiivi ülevõtva eelnõu seletuskirjas selgitatud, et krediivõimelisus näitab tõenäosust, millega tarbija oma lepingulised kohustused täita suudab. Krediivõimelisuse hindamine kujutab endast tõenäosusotsuse vastuvõtmist selle kohta, kuivõrd tarbija on võimeline talle antava krediidi tulevikus tagasi maksta.¹⁶² Võlaõigusseaduse regulatsioonis on sätestatud krediivõimelisuse definitsioon

¹⁶¹ Wösthoff, P. Die Verbraucherkreditrichtlinie und deren Umsetzung ins deutsche Recht. Dissertation Universität Wien. 2010. lk 88.

¹⁶² Entwurf eines Gesetzes zur Umsetzung der Verbraucherkreditrichtlinie, des zivilrechtlichen Teils der Zahlungsdiensterichtlinie sowie zur Neuordnung der Vorschriften über das Widerrufs- und

VÕS-i § 403² lg 1 p 1, mille kohaselt on tarbija krediivõimeline siis, kui ta suudab krediidi lepingus sätestatud tingimustel tagasi maksta¹⁶³.

VÕS § 403² lg 1¹ kohustab krediidiandjat toimima tarbija krediivõimelisuse hindamisel nõuetekohase hoolsusega ja täpsustab missugust teavet peaks krediidiandja tarbija krediivõimelisuse hindamisel arvesse võtma ehk siis missugust teavet tuleb koguda ning millele krediivõimelisuse hindamisel tugineda. Eelkõige peab krediidiandja võtma arvesse kõik talle teada olevad asjaolud, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediiti tagasi maksta lepingus sätestatud tingimustel. Sellisteks asjaoludeks on nt tarbija varaline seisund, regulaarne sissetulek, teised varalised kohustused, varasemate maksekohustuste täitmine ja tarbijakrediidilepingust tulenevate rahaliste kohustuste võimaliku suurenemise mõju. Vastavalt tarbijakrediidilepingu tingimustele, peab krediidiandja määrama vajalike hindamistoimingute ulatuse, kasutades krediivõimelisuse hindamiseks tarbija kohta olemasolevaid andmeid ja arvestades võetava rahalise kohustuse suurust, lisaks kasutama ka asjakohasid andmekogusid¹⁶⁴.

Eesti õiguses ei eksisteeri eraldi spetsiifilist võlaregistri instituuti, kuigi tarbijakrediidi direktiiv sellise instrumendi kasutamist võimaldab. Tarbija majanduslikku seisu kajastavad andmekogud, mida krediidiandjad krediivõimelisuse hindamisel kasutavad, on nt maksehäirete register¹⁶⁵, ametlikud teadaanded¹⁶⁶, kinnistusraamat¹⁶⁷ jne. Autori hinnangul sisaldavad eelpool nimetatud andmekogud teavet tarbija majandusliku seisu kohta vähesel määral. Andmekogudest ei ole võimalik saada infot tarbija finantsolukorra ja olemasolevate finantskohustuste kohta, mistõttu krediidiandja peab krediivõimelisuse hindamisel lähtuma eelkõige tarbija poolt edastatud teabest. Teabe tõesuse kontrollimist võimaldaks nt krediidiandja ligipääs Maksu- ja Tolliameti infole tarbijate sissetulekute kohta.

Rückgaberecht, Begründung. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/RegE_Gesetz_zur_Umsetzung_der_Verbraucherkre ditrichtlinie.pdf?__blob=publicationFile, lk 153. 13.04.2014.

¹⁶³ VÕS ja ReKS muutmise seaduse (347 SE) eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&eid=7df3d370-3b77-4c0b-be6b-c73fffd0242b>. lk. 5., 02.04.2014.

¹⁶⁴ Avaliku teabe seaduse § 43¹ tähenduses on andmekogu riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mida asutatakse ja kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks.

¹⁶⁵ maksehäireregistris registreeritakse maksehäired, mis on vanemad kui 45 päeva alates maksetähtpäevale järgnevast päevast, on koos intresside ja viivistega vähemalt 30 eurot ega ole vaidlustatud.

¹⁶⁶ sisaldab teavet nt isiku suhtes varem alustatud täite- või pankrotimenetluste kohta.

¹⁶⁷ sisaldab teavet hüpoteekide kohta.

Krediidivõimelisuse hindamise põhjalikkus on eelkõige seotud krediidiandja individuaalse hinnanguga konkreetse tarbija kohta, arvestades tarbijakrediidilepingust tulenevate kohustuste suurust ning konkreetse krediiditoote omapära. Kui tarbijat mõjutavad riskid on suuremad (suurem laen, keerulisem krediiditoode, halvem majanduslik olukord vms), siis seda põhjalikumalt peab tarbija krediidivõimelisust hindama. Kusjuures ei tohi valikuline asjaolude hindamine tuua kaasa olukorda, kus krediidiandja jätab olulised asjaolud hindamata või jääb tarbija ilma teabest või hoiatusest, millel võib objektiivsetel kaalutlustel olla oluline kaal krediidiotsuse kujunemisel krediidilepingu sõlmimiseks¹⁶⁸. Eelpool nimetatud täpsustuse on tinginud Tarbijakaitseameti teostatava järelevalve käigus ilmnenud probleemid. Kuna hindamistoimingute ulatuse saab krediidiandja ise määrata ning asjakohaseid andmekogusid tuleb krediidivõimelisuse hindamisel kasutada üksnes „vajadusel“, argumenteerivadki krediidiandjad, et vajadus tekib üksnes teatud summast (nt 900 EUR) suuremate summade puhul ning kuni selle piirmääraneni võib piirduda kas tarbija (dokumenteerimata) ütlustega oma sissetulekute ja rahaliste kohustuste kohta või veel vähem, üksnes maksehäireregistri päringuga.¹⁶⁹ Muuhulgas üritati vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine ja krediidivõimelisuse hindamist lükata tarbija kaela sel viisil, et kui tarbija omaalgatuslikult krediidiandjale mingit teavet pakkuma ei hakanud, siis krediidivõimelisuse hindamist läbi ei viidud ning tarbijale nõutavaid selgitusi ei antud¹⁷⁰. Samas, arvestades krediidiandja seadusest tulenevat kohustust koguda vajalikku teavet tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks (VÕS § 403²), peaks just krediidiandja olema aktiivsem pool, st ütlema tarbijale, missugust teavet ta tema kohta vajab, et tarbija krediidivõimelisust hinnata.

Paraku ei täpsusta tarbijakrediidi direktiiv ega ka võlaõigusseadus, kuidas hinnata tarbija krediidivõimelisust, mistõttu jätab see tõlgendusruumi krediidiandjatele krediidivõimelisuse arvestusliku tulemi arvutamisel, st mis summa peab tarbijale kätte jääma, et krediidiandja käitaks vastutustundliku laenajana. Üheks võimaluseks on lisada seadusesse krediidiandjale kohustus arvestada krediidivõimelisuse hindamisel tarbija toimetulekupiiri määra, mis võimaldaks tarbijal täita tarbijakrediidilepingust tulenevad kohustused ning jääks vajalik summa igapäevaseks äraelamiseks ühe kuu jooksul. Eeltoodud muudatus ei tooks kaasa lepingu sõlmimise keeldu, küll aga vähendaks makseraskustesse sattumise võimalikkust. Muudatuse jõustumisel, kui krediidiandja ei ole arvestanud toimetulekupiiri määra, kannab krediidiandja teatud juhtudel

¹⁶⁸ Finantsinspektsioon. (viide 41). punkt 7.2. lk.3.

¹⁶⁹ MKM. (viide 18). lk. 23.

¹⁷⁰ VÕS ja ReKS muutmise seaduse (347 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 163). lk. 6-7.

isiklikku vastutust, nt krediidiandjal puudub õigus nõuda teatud ulatuses viivist. Muudatuse sisse viimise tulemusel on üheselt selge, et krediidivõimelisuse hindamine on krediidiandja kohustus ning täpsustaks krediidivõimelisuse hindamist.

Täiendavaks suuniseks, lisaks seaduses sätestatud regulatsioonile, on krediidiandjatele Finantsinspektsiooni soovituslik juhend vastutustundliku laenamise kohta¹⁷¹ ja Tarbijakaitseameti juhend tarbijakrediidi pakkujatele ja vahendajatele¹⁷².

Finantsinspektsiooni juhend “Vastutustundliku laenamise nõuded” kohaldub punkti 3.1. alusel Eestis tegutsemisõigust omavatele krediidasutustele, välisriigi krediidasutuste filiaalidele ja piiriülese teenuse pakkujatele Eestis ning tarbijakrediidi ja eluasemelaenu lepingute sõlmimisel¹⁷³. Tarbijakaitseameti juhend kohaldub tarbijakrediiti pakkuvatele ja vahendatavatele krediidiandjatele, kellele ei laiene Finantsinspektsiooni poolt kehtestatud nõuded¹⁷⁴. Autori hinnangul on Finantsinspektsiooni vastutustundliku laenamise juhend oluliselt põhjalikum, seda osas, mis puudutab tarbija krediidivõimelisuse hindamise nõudeid. Juhendi punkti 9.3. kohaselt hindab krediidasutus, kas klient on võimeline tagastama laenu oma sissetulekute arvelt (võttes arvesse kliendi sissetulekute suurust), kas krediidasutusele laenuandmise otsuse kaalumise perioodil teada olevate asjaolude põhjal võib oletada, et kliendi maksevõime on ettenähtavas tulevikus jätkusuutlik ja kas kliendi võime laenu tagasi maksta on olemas vaatamata tema olemasolevate finantskohustustele.¹⁷⁵

Kokkuvõtvalt reguleerib krediidivõimelisuse hindamist võlaõigusseaduses vastutustundliku laenamise regulatsioon (VÕS § 403²), mis sätestab krediidiandja kohustuse hinnata tarbija krediidivõimelisust piisava teabe alusel ja selleks vastavat teavet koguda, võttes arvesse kõik talle teada olevad asjaolud, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediiti tagasi maksta lepingus sätestatud tingimustel. Seadusandja ei täpsusta kuidas ja mis ulatuses hinnata tarbija krediidivõimelisust, mistõttu jätab see tõlgendusruumi Eesti krediidiandjatele, mida võidakse ettevõtluse seisukohast ära kasutada. Seadusesätte erineva tõlgendamise ärahoidmise lahendusena pakub autor tarbija krediidivõimelisuse hindamisel toimetulekupiiri määra arvestamise nõude kehtestamist ning Finantsinspektsiooni kohaldamisala laiendamist seadusandja poolt.

¹⁷¹ Finantsinspektsioon. (viide 41).

¹⁷² Tarbijakaitseamet. (viide 112).

¹⁷³ Finantsinspektsioon. (viide 41). lk. 1.

¹⁷⁴ Tarbijakaitseamet. (viide 112). lk. 1.

¹⁷⁵ Finantsinspektsioon. (viide 41). lk. 5.

2.6.1.2. Tarbijale selgituste andmise kohustus

Eesti õiguses tunnustatakse krediidiandja kohustust anda krediidisajale informatsiooni ja nõustada teda krediidiga seotud küsimustes lepingulise kõrvalkohustusena või võlasuhte olemusest tuleneva ja hea usu põhimõtte alusel lepinguga kaasneva kohustusena (VÕS-i § 2 lg 2 ja § 6)¹⁷⁶.

Võlaõigusseaduse kommentaaride autorid on asunud seisukohale, et krediidiandja ei ole üldjuhul kohustatud krediidisajat nõustama, nt konkureerivate krediidingimuste või krediidi kasutamise majandusliku otstarbekuse asjus, kuid mõnavad, et krediidiandja võiks olla kohustatud enne laenulepingu sõlmimist hindama krediidisaja majanduslikku olukorda ja krediidi tagasimaksmise võimet ning hoiatama krediidivõtjat ülemäärase laenukoormuse võtmise eest tulenevalt VÕS § 14 lõigetest 1 ja 2. Ühtlasi osutatakse samas krediidiasutuste seaduse (edaspidi nimetatud KAS) § 89 lõikele 3¹, mille kohaselt on krediidiasutusest laenuandja kohustatud informeerima klienti „võimalikest ohtudest laenu võtmisel.“¹⁷⁷

Tarbijakrediidi direktiivi artikli 5 lg 6 kohaselt on krediidiandjal kohustus anda tarbijale piisavaid selgitusi, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav tarbijakrediidileping on kohandatud tema vajadustele ja finantsolukorrale vastavaks. Vajaduse korral tuleb selgitada tarbijale esitatud lepingueelset teavet, pakutud toodete põhiomadusi ning mõju, mida need võivad tarbijale avaldada, sealhulgas maksete tasumata jätmisest tulenevaid tagajärgi. Piisavate selgituste andmine sõltub näiteks tarbija isikust, lepingu pakkumise asjaoludest, krediidi ja lepingutingimuste keerukusest, kusjuures hinnangu eeltoodule annab krediidiandja temale teadaolevate asjaolude pinnalt¹⁷⁸. Eesti seadusandja on direktiivi artikli 5 lõike 6 ja artikli 8 omavahel sidunud VÕS-i §-s 403², sellest tulenevalt võib eeldada, et seadusandja on näinud ette krediidiandja kohustuse nõustada ja selgitada tarbijat krediidivõimelisuse hindamise tulemustest.

Vastutustundliku laenamise printsiibi rakendamise abil antakse tarbijale tema individuaalsetest vajadustest ja võimalustes lähtuvalt vajalik informatsioon, mis annab tarbijale võimaluse teha ise informeeritud otsus lepingutingimuste kohta. Samuti hõlmab printsiip tarbija kohustust usalduslikult käituda ja täita heas usus oma kohustusi, mille ta on lepinguga võtnud. See hõlmab ka tarbija kohustust laenu taotlemise protsessis avaldada krediidiandjale relevantset, täielikku ja õiget teavet oma finantsiliste võimaluste kohta ning tarbija võimekust teha teadlik ja jätkusuutlik

¹⁷⁶ Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.07.2011, 6.

¹⁷⁷ Siibak, K. (viide 61). lk.73.

¹⁷⁸ VÕS-i jt seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. (viide 4). lk. 26.

otsus krediidi võtmise kohta. Saadud teave võimaldab anda *ex ante* vaate lepingulisele suhtele ja lepingust tulenevatele riskidele ning võimaldab riske vältida või vähendada, so kahjusid ennetada.¹⁷⁹

2.6.2. Vastutustundliku laenamise põhimõtte arengusuunad Euroopa õiguses

Euroopas sai vastutustundliku laenamise põhimõtte tuntuks tarbijakrediidi direktiivi eelnõu kaudu alles 2002. aastal. Vastutustundliku laenamise põhimõtte edendamisel on Euroopa Komisjon nõudnud krediidi andmisel eelkõige tarbija ja krediidiandja vahelises suhtes vastutuse tasakaalustatumat jagamist¹⁸⁰. Direktiivi kehtestamist peeti vajalikuks seetõttu, et see kohustaks laenuandjat klienti nõustama ja tundma õppima ning leidma talle kõige sobilikum laenukoode. Direktiiv peamine kohustus on eelkõige hinnata kliendi võimekust laenu tagasimaksmisel.

Tarbijakrediidi direktiivi eelmise redaktsiooni (87/102/EMÜ) preambul tõi esile tarbijate erinevad võimalused saada krediiti teistes liikmesriikides.¹⁸¹ Nimetatud direktiiv rõhutab ühise tarbija krediidi turu loomise vajadust, mis tooks ühtmoodi kasu nii tarbijatele, krediidiandjatele, tootjatele, hulgi- ja jaekaubanduse ettevõtjatele kui ka teistele teenuste osutajatele. Terminit „maksevõimelisus“, „krediidivõimelisus“, „risk“ või „krediidirisk“ tarbijakrediidi direktiivi varem kehtinud redaktsioon ei kasuta. Selgelt ja ühetähenduslikult on püütud reguleerida tarbija õigusi saada piisavalt teavet krediidingimuste ja maksumuse ning oma kohustuste kohta; muu hulgas peab tarbija saama teavet krediidikulukuse aastamäära või selle puudumise korral kogusumma kohta, mis tal tuleb krediidi eest maksta. Tarbijakrediidi direktiivi eelmises redaktsioonis ei peetud silmas võimalust, et ka tarbijatel võivad tekkida makseraskused laenukohustuste täitmisel, mis võivad viia ka maksejõuetuseni.¹⁸²

Antud kohustuste sisse viimine tõi aga kaasa ka palju kriitikat, kuna arvati, et oluliselt väheneks laenusajatele võimalus krediiti saada. Direktiivi kehtestamise eel tehti sellele ka mõjude analüüs, mis annaks hinnangu, kulude ja selle muudatuse vajalikkuse kohta. Analüüsis jõuti selgusele, et krediidipakkujate kohustus hinnata tarbija krediidivõimelisust võib vähendada krediidisaaamise võimalusi madala krediidireitinguga tarbijatel. See võib küll aidata vältida liigse

¹⁷⁹ Siibak, K. (viide 156). lk 707.

¹⁸⁰ Rott, P. in Dausen. EU Wirtschaftsrecht, 24. Ergänzungslieferung, München: Verlag C. H. Beck, 2009., rn 383.

¹⁸¹ Nõukogu direktiiv, 22. detsember 1986, tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta.

¹⁸² Siibak, K. (viide 156). lk 705.

võlgnevuse tekkimise eest, kuid avaldati ka kahtlust, kas tarbijate valikuvõimaluste vähenemine ja kulude suurenemine aitab eesmärki saavutada.¹⁸³ Mõjude analüüsis leiti, et eesmärki saaks efektiivselt saavutada, kui informeerida tarbijat erinevatest krediidiriskidest, ning lõpliku otsuse jätab siiski tarbija teha.¹⁸⁴

Tarbijakrediidi direktiivi artikkel 26 sätestab, et Euroopa Liikmesriigid peaksid võtma asjakohaseid meetmeid, et edendada vastutustundliku teenusepakkumise põhimõtteid krediidisuhete kõikides etappides, võttes arvesse oma krediidituru eripära. Need meetmed võivad sisaldada näiteks tarbijate teavitamist ja harimist, sealhulgas hoiatusi maksete tasumata jätmise ja ülelaenamisega seotud riskide kohta. Piiriülese krediidituru loomisel on oluline, et krediidiandjad ei tegeleks vastutustundetu laenamisega ega annaks krediiti ilma eelneva krediidivõimelisuse hinnanguta ning liikmesriigid peaksid teostama vajalikku järelevalvet sellise käitumise ärahoidmiseks ja ette nägema vajalikud meetmed krediidiandjate karistamiseks, kui nad nii käituvad. Ilma et see piiraks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2006. aasta direktiivi 2006/48/EÜ (krediidiasutuste asutamise ja tegevuse kohta) krediidiriski käsitlevate sätete kohaldamist, peaks krediidiandjatel olema kohustus individuaalselt kontrollida tarbija krediidivõimelisust. Sel eesmärgil peaks krediidiandjatel olema lubatud kasutada mitte ainult asjaomase krediidilepingu ettevalmistamise ajal tarbija poolt esitatud teavet, vaid ka pikaajase ärisuhte ajal esitatud teavet. Liikmesriikide ametiasutused peaksid andma ka krediidiandjatele asjakohaseid juhtnõure ja suuniseid. Tarbijad peaksid samuti toimima läbimõeldult ja austama oma lepingulisi kohustusi.¹⁸⁵ Direktiivis ei kasutata küll vastutustundliku laenamise põhimõtet, kuid kasutatakse vastutustundliku teenusepakkumise põhimõtet. Viimasega osutatakse vajadusele võtta liikmesriikides oma krediidituru eripära arvestades asjakohaseid meetmeid, et seda põhimõtet edendada krediidisuhete kõikides etappides.¹⁸⁶

Euroopa Komisjon on seisukohal, et tarbijakrediidi direktiivi uues redaktsioonis välja toodud lähenemine jätab liikmesriikidele ruumi, et võtta kasutusele meetmeid vastutustundliku laenamise edendamiseks ning annab võimalused, kuidas kujundada laenuandja kohustused laenuabistamisel laenuotsuse tegemisel nii, et need vastaks tarbija vajadustele ja finantsilistele võimalustele.

¹⁸³ Siibak, K. (viide 156). lk 705.

¹⁸⁴ Oxera. What is the impact of the proposed Consumer Credit Directive? April 2007. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.oxera.com/Oxera/media/Oxera/Impact-of-the-proposed-Consumer-Credit-Directive.pdf?ext=.pdf>, 12.04.2014.

¹⁸⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv 2008/48/EÜ, 23. aprill 2008.

¹⁸⁶ Siibak, K. (viide 156). lk 705.

Euroopa Komisjon algatas 2009. a avaliku diskussiooni vastutustundliku laenamise printsiibi rakendamise, sest eelnimetatud printsiibi rakendamisel võib olla osaline mõju ülelaenamise probleemi lahendamisel. Euroopa Komisjon oli seisukohal, et tarbijakrediididirektiivi uues redaktsioonis toodud lähenemine jätab ruumi liikmesriikidele võtta kohaseid meetmeid vastutustundliku laenamise edendamiseks ja annab laialdase võimaluse, kuidas kujundada laenuandja kohustused laenaja abistamisel laenuotsuse tegemisel nii, et see oleks kohane tarbija vajadustele ja finantsilistele võimalustele.¹⁸⁷

Kokkuvõtvalt arvestades krediidiasutustele¹⁸⁸ kehtestatud ulatuslikku vastutustundliku laenamise põhimõtte regulatsiooni on käesoleva töö autor seisukohal, et ülelaamisega seotud probleemid ei tulene sageli traditsioonilistest krediidiasutuste pakutavatest laenudest, vaid erinevatest ebapiisavalt reguleeritud alternatiivsetest laenudest, mida väljastavad paljud mittekrediidiasutustest tarbijakrediidiandjad (nt järelmaksuga tasumist võimaldavad ettevõtjad, liisinguandjad, kiirlaenuandjad, hoiu-laenuühistud). Neile kehtestatud juhendeid kehtestatud ei ole, mistõttu saavad nemad lähtuda vaid seadusest. Sellest tulenevalt tuleks rohkem reguleerida just nende finantseerimisasutuste õiguseid ja kohustusi, millele KAS-i sätteid ei kohaldu. Eelkõige tuleks üle vaadata VÕS-is, kuidas saaks vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamist ja maksevõimelisuse tõestamist tegelikult kontrollida ja see seadusesse selgelt kirja panna. Lisaks Tarbijakaitseameti poolt täiendavate selgitavate juhendmaterjalide koostamine, lähtudes järelvalvepraktika käigus ilmsiks tulevatest tähelepanekutest. Võrreldes Euroopa Liidu riikidega on Eesti kiirlaenu pakkuvate ettevõtete tegevust reguleeriv seadusandlus üks liberaalsemaid ning selle kohta on etteheiteid teinud ka ümberkaudsed riigid, kuna tarbijakrediit on üks parimana sobituv finantsteenuse, mida saab ülepiirilisel pakkuda¹⁸⁹ ning ohustab seega ka nende riikide tarbijaid.

¹⁸⁷ Siibak, K. (viide 61). lk 150.

¹⁸⁸ KAS § 3 mõistes.

¹⁸⁹ Micklitz, H.-W. Reich, N., Rott, P. (viide 150). lk. 181.

3. LEPINGUEELSETE TEAVITAMIS- JA KONTROLLIKOHUSTUSTE RIKKUMISE TAGAJÄRJED

Kohustuse rikkumiseks nimetatakse vastavalt VÕS-i §-le 100 kohustuse täitmata jätmist või mittekohast täitmist, sealhulgas täitmisega viivitamist. Võlaõigusseadus annab küll kohustuse rikkumise definitsiooni, kuid ei ole iseseisvaks õiguslikuks aluseks kohustuse või nõude tekkimisele. Eelkõige võib mõista kohustuse rikkumise all poole sellist käitumist, mis ei ole kooskõlas konkreetses võlasuhtes poolelt oodatava käitumisega.¹⁹⁰

Kahjustatud poolele annab seadus õiguse kasutada kohustust rikkunud poole suhtes õiguskaitsevahendeid (VÕS § 101). Tarbija jaoks on oluline, et oleks hästi reguleeritud nii teavitamiskohustuse sisu, nõuded kui ka õiguslikud tagajärjed juhuks, kui neid rikutakse. Taganemisõiguse tähtaja pikenemine on sisuliselt ainuke ühenduse õiguses sõnaselgelt sätestatud õiguslik tagajärg, mis kaasneb teavitamiskohustuse rikkumisega. Taganemiseks ettenähtud aeg ei hakka aga kulgema enne, kui teavitamiskohustus on täidetud. Kui krediidiandja tarbijat taganemisõigusest ei teavita, on tarbijal kestev õigus lepingust taganeda, seni kuni nõutav teave esitatakse. Taganemisõiguse kasutamise võimalus on tõhus vahend, kui tarbija sellest võimalusest teab.¹⁹¹

Eesti õiguses on tarbijakrediidilepingu tarbijat kaitsvaks elemendiks talle lepingust taganemise õiguse andmine sätestatud VÕS-i §-ga 409, mille kohaselt on taganemine võimalik 14 päeva jooksul alates lepingu sõlmimisest või päevast, kui tarbija sai kätte VÕS-i §-s 404 nimetatud lepingutingimused ja teabe, kui see päev on hilisem lepingu sõlmimise päevast. VÕS-i § 409¹ lõike 2¹ järgi peab tarbija lepingust taganemiseks krediidiandjat teavitama enne 14-päevase tähtaja möödumist. Sealjuures loetakse tarbija taganemine tähtajast kinni pidanuks, kui taganemisteade on esitatud püsival andmekandjal ning on ära saadetud enne tähtaja möödumist. Iseenesest seadus taganemisavaldusele kindlat vorminõuet ei ole kehtestanud, sellest tulenevalt võib taganemisteade olla edastatud ka suuliselt või telefoni teel. Siinkohal on oluline ka see, et kui tarbija taganeb krediidilepingust VÕS-i § 409 alusel, siis võib ta VÕS-i § 414 lõike 2 alusel taganeda ka krediidilepinguga seotud müügilepingust.

Tarbijakrediidilepingust taganemise korral maksab tarbija krediidiandjale viivitamata, kuid mitte hiljem kui 30 päeva jooksul taganemisavalduse tegemisest arvates tagasi krediidi põhisumma ja

¹⁹⁰ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. (viide 40). lk. 187-188.

¹⁹¹ Ligi, R. (viide 66). lk. 539

põhisummal alates krediidi kasutusse võtmisest kuni tagasimaksmiseni kokkulepitud intressi, muid tasusid ei ole krediidiandjal õigus nõuda.¹⁹²

Krediidisaaaja võib nõuda ka vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Riigikohtu hinnangul, kuna tegemist on lepingueelsete läbirääkimiste olukorraga, tähendab VÕS-i § 403¹ kohustuste rikkumine samal ajal ka VÕS-i § 14 lõike 2 rikkumist. Tarbija õiguskaitsevahendina võib kõne alla tulla kahju hüvitamise nõue VÕS-i § 115 lõike 1 alusel. Kuna tegemist on lepinguelse kohustuse rikkumisega, on kahju hüvitamise eesmärgiks VÕS § 127 lg 1 järgi kahjustatud isiku asetamine olukorda, milles ta oleks olnud, kui ta ei oleks lepingut sõlminud, ehk nn negatiivse huvi või usalduskahju hüvitamine.¹⁹³ Teisisõnu tähendaks see viivise, leppetrahvi või vara vähenemise rahalist hüvitamist, mida saab tasaarvestada krediidiandja nõude arvelt ja on võimalik, et lepingueelsete kohustuste rikkumise tõttu ei peagi krediidisaaaja krediiti vähemalt osaliselt tagastama.

Vastutustundliku laenamise nõude rikkumine võib teatud asjaoludel kaasa tuua ka tehingu tühisuse. Karistusõiguslikud tagajärjed sõltuvad esmalt sellest, kas krediidiandja võlgneb krediidivõtjale usaldussuhtest tuleneva kohustuse ning kas seda rikutakse (nt usalduse kuritarvitamine). Tõese info väljastamist ja teavituskohustust peab lugema lepingupoolte üksteise huvidega arvestamise kohustuse vältimatuks osaks.

Riigikohus on tsiviilasjas nr 3-2-1-136-12 p-s 24 märkinud: “/.../ krediidiandja võib olla kohustatud koguma andmeid ja hindama erapooletult, kas krediidist võib tekkida krediiditaotlejale olulisi raskusi ja kokkuvõttes kahjulikke majanduslikke tagajärgi /.../ Kõigist olulistest ja kahtlustäratavatest asjaoludest krediiditaotleja krediidivõimekuse osas ja krediidiga seotud riskidest võib krediidiandjal olla nii krediiditaotleja kui ka tema kohustusi tagava isiku teavitamise kohustus VÕS § 14 lg 2 alusel.” Riigikohus on p-s 25 oma seisukohta täpsustanud, sidudes täiendavalt vastutustundliku laenamise põhimõtet ja teavitamiskohustust ning märkinud, et krediidisaaaja, kelle osas on nimetatud kohustust rikutud võib muu hulgas nõuda rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Viidatud lahendis loetakse kahju hüvitamiseks krediidisaaajale eelkõige viivise, leppetrahvi ja vara vähenemise hüvitamist. Selle kahju hüvitamise nõude saab tasaarvestada võlausaldaja krediidi tagastamise nõudega ja on võimalik, et lepingueelsete

¹⁹² Advokaadibüroo VARUL. (viide 31). lk.10.

¹⁹³ RK TsK otsus 15. 01.2007 kohtuasjas nr. 3-2-1-89-06, p 16.

kohustuste rikkumise tõttu ei peagi krediidisaaaja krediiti vähemalt osaliselt (kahju ulatuses) tagastama.

Tarbijakrediidi direktiivi preambuli punkti 47 ja artikli 23 kohaselt peaksid liikmesriigid kehtestama eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse direktiivi alusel vastu võetud siseriiklike õigusaktide rikkumise korral, ja tagama nende eeskirjade rakendamise. Liikmesriikidele annab direktiiv karistuste valikul otsustusõiguse, samas peavad sätestatud karistused olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

Enamik liikmesriike¹⁹⁴ on kehtestanud tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega spetsiaalsed sanktsioonid tarbijakrediidi õigusaktidega, mis võivad olla sõltuvalt rikkumise alusest tsiviil-, haldus- või kriminaalõiguslikud. Nii on näiteks Saksamaa õiguses on kehtestatud tsiviilõiguslikud sanktsioonid juhul, kui teavitamiskohustust ei ole täidetud (BGB §§ 494 (4) - (7) ja 507 (2) – (5)).¹⁹⁵ Kuna Eesti õiguses on tarbijakrediidileping reguleeritud lepinguõigust ja tarbijaõigust puudutavates seadustes, siis võib lepingueelsete teavitamis- ja kontrollikohustuste rikkumine tuua kaasa nii eraõiguslikud kui ka avalik-õiguslikud sanktsioonid.

Tarbijakaitseaduse (TKS) § 41¹ kohaselt võib tarbijakaitseameti peadirektor või tema volitatud ametiisik VÕS-i §-s 403¹ sätestatud teavitamiskohustuse rikkumise korral teha ettekirjutuse rikkumise lõpetamiseks ja edaspidisest rikkumisest hoidumiseks. Nimetatud ettekirjutuse täitmata jätmisel võib TKS-i § 40 lõike 5 kohaselt rakendada krediidiandja suhtes sunniraha maksmise kohustust ülemmääraga 640 eurot (TKS § 40 lg 5, § 41 lg 6) ning teha rikkumiste tuvastamise korral trahve sõltuvalt rikkumisest kuni 3200 euro ulatuses (TKS § 47¹ lg 2). Finantsinspektsiooni võimalused on suuremad, s.h on võimalik vajadusel ka peatada krediidiasutuse tegevusluba (KAS § 17 lg 1).

Krediidiandja vastutustundliku laenamise põhimõttega seotud kohustuse rikkumise korral on Tarbijakaitseametil kehtiva õiguse alusel võimalik teha vaid ettekirjutus tarbijate kollektiivsetes huvides. Eelpool nimetatud meede ei ole aga piisav, et sundida krediidiandjaid järgima vastutustundliku laenamise põhimõtet iga konkreetse krediidilepingu sõlmimisel, kuna konkreetse krediidilepingu sõlmimisel tuleb lähtuda konkreetse tarbija vajadustest ja finantsolukorrast ning krediidiandja võimalik rikkumine ei kahjusta mitte niivõrd tarbijate

¹⁹⁴ Austria, Küpros, Tšehhi Vabariik, Läti, Rumeenia.

¹⁹⁵ European Parliament. (viide 22). lk. 34;45.

kollektiivseid huve, kuivõrd konkreetse potentsiaalse tarbija majandushuve¹⁹⁶. Riigikogu võttis menetlusse 9.detsembril 2013 karistusseadustiku ja sellega seonduvate teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu¹⁹⁷, millega muuhulgas muudetakse ja täiendatakse TKS-i §-ga 47³, mille kohaselt loetakse vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamata jätmine väärteoks, mille eest on võimalik krediidiandjale määrata rahatrahv kuni 32000 eurot. Autori hinnangul on kavandatav muudatus asjakohane ning võimaldab Tarbijakaitseametil rakendada tõhusamaid meetmeid, et tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine krediidiandjate poolt.

Kokkuvõtvalt on taganemisõiguse tähtaja pikenemine sisuliselt ainuke Euroopa ühenduse õiguses sõnaselgelt sätestatud õiguslik tagajärg, mis kaasneb teavitamiskohustuse rikkumisega. Eesti õiguses võib lisaks taganemisõigusele tarbija õiguskaitsevahendina kõne alla tulla kahju hüvitamise nõue, mis tähendab viivise, leppetrahvi või vara vähenemise rahalist hüvitamist, mida saab tasaarvestada krediidiandja nõude arvelt ja on võimalik, et lepingueelsete kohustuste rikkumise tõttu ei peagi krediidisaaaja krediiti vähemalt osaliselt tagastama. Tarbijakrediidi direktiiv annab liikmesriikidele karistuste valikul otsustusõiguse, samas peavad sätestatud karistused olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Enamik liikmesriike on kehtestanud tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega spetsiaalsed sanktsioonid tarbijakrediidi õigusaktidega, mis võivad olla sõltuvalt rikkumise alusest tsiviil-, haldus- või kriminaalõiguslikud. Kuna Eesti õiguses on tarbijakrediidileping reguleeritud lepinguõigust ja tarbijaõigust puudutavates seadustes, siis võib lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuste rikkumine tuua kaasa nii eraõiguslikud kui ka avalik-õiguslikud sanktsioonid. Sanktsioonina on teavitamiskohustuse rikkumise korral Tarbijakaitseametil õigus teha ettekirjutuse rikkumise lõpetamiseks ja edaspidisest rikkumisest hoidumiseks või rakendada sunniraha maksmise kohustust. Finantsinspektsiooni võimalused sanktsioneerimisel on suuremad, sh vajadusel on võimalik peatada krediidiasutuse tegevusluba. Vastutustundliku laenamisega seotud kohustuste rikkumise tagajärjed on Eesti õiguse kohaselt üldjuhul võlaõiguslikud – õigus nõuda kahju hüvitamist, kuid teatud asjaoludel võib kohustuse rikkumine tuua kaasa ka tehingu tühisuse. Hetkel menetluses oleva seaduseelnõuga kavandatav rahatrahvi kehtestamine võimaldab Tarbijakaitseametil rakendada tõhusamaid meetmeid, et tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine krediidiandjate poolt.

¹⁹⁶ Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (554SE) eelnõu seletuskiri. 9.12.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad&>, lk. 148., 28.04.2014.

¹⁹⁷ *Ibid.* lk. 85.

KOKKUVÕTE

Magistritöö on kirjutatud teemal „Lepingueelsed teavitamis- ja kontrollkohustused tarbijakrediidilepingute sõlmimisel“.

Teema käsitlemise vajalikkus oli tingitud 2011.aasta 1.juulil jõustunud võlaõigusseaduse muudatustest, mis tulenevad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivist 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja mille eesmärgiks oli täielikult ühtlustada liikmesriikide vahelised erinevused tarbija kaitsmisele suunatud krediidi regulatsiooni osas. Selle muudatusega suurenes oluliselt tarbijale lepingueelselt avaldatava teabe hulk ning sätestati krediidiandjale kohustus rakendada tarbijakrediidi andmisel vastutustundliku laenamise põhimõtet.

Magistritöö põhiliseks eesmärgiks oli uurida ja selgitada: milles seisneb poolte vastutus tarbijakrediidi lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuste täitmisel, missuguseid asjaolusid tuleb arvesse võtta lepingueelsetes suhetes ning kas tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega jõustunud õigusnormid, mis reguleerivad poolte lepingueelseid õiguseid ja kohustusi tarbijakrediidilepingu sõlmimisel on selged ja üheselt mõistetavad.

Töö eesmärgist lähtuvalt püüdis autor leida kinnitust hüpoteesile, et krediidiandjate lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuste ulatuse, sisu ja täitmise osas tekitab uus regulatsioon laia tõlgendamisruumi, mistõttu maksimumharmoneerimisega liikmesriikidele pealesurutud abinõud reaalseid probleeme ei lahenda ning mille tulemusel vajavad tarbijakrediidi sätted täiendamist ning konkretiseerimist.

Järgnevalt toob autor välja seisukohad, milleni ta töö kirjutamise käigus jõudis.

Esmalt on uurimustöös ära määratletud tarbijakrediidi sätete kohaldamisulatus ja subjektid, et uurida tarbijakrediidilepingu erisusi ning sellest pooltele tulenevaid lepingueelseid teavitamis- ja kontrollkohustusi. Nii tarbijakrediidi direktiivis kui ka võlaõigusseaduses on sätete kohaldamisala avatud negatiivselt - välja on toodud loetelu krediidilepingutest, millele tarbijakrediidi sätted ei kohaldu või kohalduvad piiratud ulatuses. Eesti seadusandja on tarbijale taganud laiaulatuslikuma kaitse, kui direktiiv seda ette näeb. Nimelt ei ole võlaõigusseaduse tarbijakrediidi sätetes kehtestatud krediidi netosumma ülem- ega alampiiri, mistõttu on Eesti õiguses tarbijakrediidi regulatsiooniga hõlmatud suur osa sõlmitavaid krediidilepinguid. Tarbijakrediidi reguleerimisala on laiendanud ka teised liikmesriigid, sh Saksamaa ja Ühendkuningriigid. Eesti seadusandja on tarbijakrediidi kohaldamisalast välistanud

krediidilepingud, millele kohalduvad eraldiseisvad kõrgendatud nõuded, nt investeerimise kõrvalteenuse osutamise käigus võetud krediit; hüpoteegiga tagatud krediidilepingud, mis on sõlmitud hüpoteeklaenu tavalistel tingimustel. Samuti ei hõlma tarbijakrediidi regulatsioon krediidilepingutega seotud käenduslepingud ning käendajaid. Autor nõustub, et olemuslikult käendaja ei ole tarbijakrediidilepingu pooleks, samas võttes arvesse, et käendaja on ühinenud lepingust tulenevate kohustuste täitmisega, siis on autor arvamusel, et käendajale võiksid olla kehtestatud krediidisaja sarnased õigused ja kohustused.

Tarbijakrediidilepingu poolteks on krediidiandja ja/või –vahendaja ja tarbija. Krediidiandjaks võib olla iga juriidiline või füüsiline isik, kes oma majandus- või kutsetegevuses pakub ja annab krediiti ja see tegevus ei pea olema tema põhitegevusalaks ning kelle selliseks äritegevuseks ei ole vaja taotleda Finantsinspeksiioonilt vastavat tegevusluba. Autori hinnangul, peaks olema kehtestatud tegevusloa nõue ka nendele krediidiandjatele, kelle tegevuse üle finantsjärelvalvet Finantsinspeksiioon ei teosta, et tagada nende ettevõtete omanike ning juhtide usaldusväärsus ja piisavad kutseoskused, organisatsiooni kohane ülesehitus, sise- ja protseduurireeglite kohasus ning piisavus.

Krediidivahendaja on füüsiline või juriidiline isik, kes esitleb või pakub tarbijatele krediidilepinguid; abistab tarbijaid, tehes krediidilepingutega seotud ettevalmistavat tööd; sõlmib tarbijatega krediidilepinguid krediidiandja nimel, aga ise ei ole krediidiandjaks. Krediidivahendaja eristamine krediidiandjast on oluline olukorras, kus tuleb hinnata krediidivahendaja seadusest tulenevat teavitamiskohustuse olemasolu ja mahtu. Autori hinnangul võib teavitamiskohustuse kitsendamine tuua kaasa olukorra, kus tarbija ei pruugi hoomata, millisesse lepingulisse suhtesse ta krediidivahendajaga lepingut sõlmides siseneb. Seda just järelmaksuga toote ostmisel kauplusest, võib tarbija arvata, et sõlmib müügilepingu, kuigi õiguslikult on tegemist tarbijakrediidilepinguga.

Tarbijakaitse eesmärkidest lähtuvalt, on seadusandja pannud krediidiandjale kohustuse tagada, et tarbija saab kogu lepingueelse teabe, olenemata sellest, kas krediidi turustamisse on kaasatud krediidivahendaja või mitte.

Tarbija, keda nii krediidiandja kui ka -vahendaja on kohustatud lepingueelselt teavitama, on füüsiline isik. Täiendavalt laieneb tarbijakrediidi eriregulatsioon teatud tingimustel ka alles alustavale ettevõtjale.

Teiseks on kindlaks tehtud lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuse eesmärk, nõuded ning sisu. Lepingueelse teavitamiskohustuse peamine eesmärk on suurendada poolte võrdsust lepingueelsete läbirääkimiste faasis. Selleks, et kindlustada vajaliku teabe edastamist poolele, kes

seada ise mingil põhjusel ei oma või kelle jaoks on selle saamine seotud raskustega, on teavitamiskohustusest saanud seaduses sätestatud kohustus. Lepingueelse teavitamiskohustusega kaasneb paralleelselt ka kohustus tarbijat enne lepingu sõlmimist nõustada, et selgitada välja tarbija arusaamine edastatud teabest ja tahe lepingu sõlmimiseks, seda just krediidiandja tõendamiskohustusest lähtuvalt.

Teavitamiskohustuse sisu sõltub eelkõige sellest, kas asjaolu on teisele poolele tähtis, millised eriteadmised on pooltel, millised on teise poole mõistlikud võimalused vajalike andmete saamiseks ja kui suured on tema poolt nende andmete saamiseks tehtavad vajalikud kulutused. Teabekohustuse sisustamisel tuleb lähtuda konkreetsest tarbijast ning sellest sõltuvalt peab krediidiandja edastama lepingueelselt nii objektiivse kui ka subjektiivse teabe, mis võimaldab langetada kaalutletud otsuse.

Teavitamiskohustuse ulatus sõltub eelkõige tarbija poolt sõlmitava lepingu tüübist ning sellekohane regulatsioon peab olema sätestatud vastava lepingutüübi kohta kehtestatud erinormides. Kindlasti tuleb rohkem informatsiooni edastada teenuste pakkumisel, sest teenused ei ole oma olemuselt nii materiaalsed kui kaubad, samas tuleb vältida teabe ülekülluse tekkimist, mis võib eksitada tarbijat otsuse tegemisel. Sellest tulenevalt peab esitatav teave olema sisutihe, täpne ning arusaadav.

Võrreldes varasema õigusraamistikuga, on tarbijale lepingueelselt edastatava teabe maht oluliselt suurenenud. Uuendusena on Euroopa tarbijakrediidi standardteabe infolehe kasutuselevõtu kohustus kõikidel Euroopa Liidus tegutsevatel krediidiandjatel, mille tulemusel on tarbijal võimalik võrrelda nii kodu- kui ka välismaiste krediidiandjate erinevaid krediiditooteid ning millega soodustatakse ühendusesisese tarbijakrediidituru tekkimist.

Tarbijale tuleb teabeleht esitada püsival andmekandjal ning teabe sisu osas näeb seadus ette 15-st punktist koosneva loetelu andmetest. Püsiv andmekandja võimaldab isikul säilitada isiklikult temale suunatud teavet nii, et see on vastava aja jooksul kättesaadav ja muutmata kujul taasesitatav. Tarbijakrediidi standardinfo teabeleht tuleb tarbijale edastada mõistliku aja jooksul enne krediidilepingu sõlmimist, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav krediiditoode vastab tema finantsolukorrale ja laenuhuvile. Mõistliku aja sisustamisel tuleb lähtuda konkreetsest laenutootest ning arvestada kõiki lepingu sõlmimisega seotud asjaolusid. Praktikas on ilmnenud probleeme teabelehe edastamise kohustuse täitmise, lisaks on tarbijad märkinud, et teabeleht on mahukas, arusaamatu ja osalt liiga tehniline. Autori hinnangul on teabelehe edastamine tarbijale lepingueelses faasis äärmiselt oluline ning kindlasti ei ole õiguspärane ja

vastutustundliku laenamise põhimõttega kooskõlas, kui tarbijakrediidi standardinfo teabeleht edastatakse alles lepingu sõlmimisel või ei edastata seda üldse. Teabelehel oleva info mittemõistmise probleemi põhjuseks peab autor tarbijate väheseid teadmiseid finantsteenustest ning leiab, et finantsteenuste arengust ja spetsiifikast sõltuvalt, tuleb lisaks seadusesätete muutmisele, rohkem tähelepanu pöörata ka tarbijate finantshariduse tõstmisele. Tarbijate vähene teadlikkus ja kogemus võrdub ebapiisava oskusega majandada, millega kaasneb risk sattuda makseraskustesse.

Uurimustöös on lähemalt analüüsitud tarbijakrediidilepingu sõlmimisel edastatava teabe sisu, mis puudutab: lepingupoolte isikuandmeid, laenuintressi, krediidikulukuse määra ning tarbija taganemisõigust.

Teave tarbijakrediiti pakkuva krediidiandja isikuandmete kohta on oluline, kuna võimaldab tarbijal identifitseerida krediiditeenuse pakkujat ning tagab võimaluse võtta ühendust vahetu suhtlemise teel. Samuti leiab käesoleva töö autor, et tarbija isikusamasuse tuvastamine ja kontrollimine krediidiandja poolt on ülimalt tähtis, et vältida olukordi, kus krediidivõimelisust hinnatakse teise isiku andmete alusel ning mille tulemusel väljastatakse krediit valele isikule või kantakse krediidisumma kolmanda isiku kontole.

Täieliku läbipaistvuse tagamiseks tuleb tarbijale anda teavet laenuintressimäära kohta nii enne lepingu sõlmimist kui ka siis, kui krediidileping on sõlmitud. Teave peab sisaldama informatsiooni laenuintressi, kõnealuse laenuintressi kohaldamistingimustest ja olemasolu korral esialgse laenuintressi suhtes kohaldatava indeksi või baasintressimäärast, laenuintressi muutmise ajavahemike, tingimuste ja korra kohta. Krediidi ennetähtaegse tagastamise seisukohast on oluline eristada fikseeritud ja fikseerimata intressimäära mõistet. Otseseid kitsendusi seadus intressi suuruse osas ei tee, st lepinguvabaduse põhimõttest lähtuvalt ja kooskõlas heade kommetega võivad pooled intressimäära suuruses kokku leppida.

Tarbijat tuleb lepingueelselt teavitada krediidi kulukuse aastamäärast ja tarbija poolt makstavast kogusummast tüüpilise näite kujul, märkides kõik kõnealuse määra arvutamiseks kasutatud eeldused. Praktikast on osutunud krediidi kulukuse määr tarbijatele väga raskesti arusaadavaks mõisteks. Tema eeliseks on tehingutasude hõlmamine, kuid probleemiks arvutamine annualiseeritud kujul, mille tulemuseks on väikeste summade ja lühikeste tähtaegade puhul ebamõistlikult suured krediidi kulukuse määrad, mis muutuvad tarbijale hoomamatuks. Erinevalt naaberriikidest (Soome, Läti) ei ole Eesti õiguses krediidi kulukuse määrale kehtestatud ülempiiri. Paraku ei ole kehtiv regulatsioon soovitud tarbijakaitselisi eesmärke piisavalt tõhusalt täitnud, mistõttu on Riigikogu algatanud seaduseelnõu, mille üheks kavandatavaks eesmärgiks

on sätestada krediidi kulukuse määra maksimaalne ülempiir, et kaitsta tarbijat senisest enam tarbijakrediidilepingust tulenevate ebamõistlikult kõrgete kulude kandmise eest. Kavandatav muudatus riivab küll krediidiandjate põhiseadusest tulenevat vaba eneseteostuse ja ettevõtlusvabaduse õigust, kuid lähtudes sotsiaalse riigi põhimõttest ning arvestades loodava regulatsiooni tarbijakaitselisi eesmärke, ei saa pidada riivet ebaproportsionaalseks.

Tarbijat on kohustus teavitada taganemisõigusest, selle kasutamise ajavahemikust jm taganemisõiguse kasutamise tingimustest. Tegemist on tarbijat kaitsva elemendiga, mille eesmärgiks on võimaldada lisaaga, kus tarbija saab ümber mõelda, kui peale lepingu sõlmimist mõistab, et talle sõlmitud krediidilepingu tingimused ei sobi või kui leiab soodsama krediidivõimaluse.

Kolmandaks on tähtis tarbijakrediidilepingu sõlmimisel järgida vastutustundliku laenamise põhimõttega seotud kohustusi, mis on Eesti õiguses paigutatud lepingueelsete läbirääkimiste õigussuhtesse. Seda põhjusel, et tarbija teavitamine, nõustamine ja krediidivõimelisuse hindamine peavad toimuma ajaliselt enne krediidilepingu sõlmimist. Vastutustundliku laenamise põhimõtte aluseks on nõ „tunne oma klienti“ printsiibi kasutamine, st tarbija varalise seisundi ja sissetulekute hindamisel ei saa lähtuda Eesti keskmise tarbija näitajatest, vaid tuleb lähtuda konkreetsest tarbijast, arvestades just tema vajadusi ja võimalusi täita lepingulist tulenevaid kohustusi. Kohustuse täpse sisu ja tähenduse avamiseks on töös uuritud krediidivõimelisuse mõistet ja selle hindamist, hindamiseks vajalikku teavet ja selle kogumist ning mida tähendab piisavate selgituste andmine.

Krediidivõimelisuse hindamist reguleerib võlaõigusseaduses vastutustundliku laenamise regulatsioon, mis sätestab krediidiandja kohustuse hinnata tarbija krediidivõimelisust piisava teabe alusel, koguda selleks vastavat teavet, võttes arvesse kõiki teadaolevaid asjaolusid, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediiti tagasi maksta lepingus sätestatud tingimustel, lisaks kasutada asjakohaseid andmekogusid. Tarbijakrediidi direktiivis ja võlaõigusseaduses ei täpsustata, kuidas ja mis ulatuses tuleb hinnata tarbija krediidivõimelisust, mistõttu jätab see tõlgendusruumi krediidiandjatele, mida võidakse ettevõtluse seisukohast ära kasutada. Krediidiandja saab ise määrata vajalike hindamistoimingute ulatuse ning krediidivõimelisuse arvestusliku tulemi arvutamise. Seadusesätte erineva tõlgendamise ärahoidmise lahendusena, pakub autor, toimetulekupiiri määra arvestamise nõude kehtestamist seadusandja poolt tarbija krediidivõimelisuse hindamisel. Samuti on autor arvamusel, et krediidiandjatele tuleks võimaldada ligipääs Maksu- ja Tolliametile infole tarbijate sissetulekute kohta, kuna olemasolevad

andmekogud, mida krediidiandjad kasutavad, ei sisalda andmeid tarbijate finantsolukorra ja – kohustuste kohta, mida peab arvesse võtma krediidivõimelisuse hindamisel.

Arvestades krediidiasutustele kehtestatud ulatuslikku vastutustundliku laenamise põhimõtte regulatsiooni, on autor seisukohal, et ülelaenamisega seotud probleemid ei tulene sageli traditsioonilistest krediidiasutuste pakutavatest laenudest, vaid erinevatest ebapiisavalt reguleeritud alternatiivsetest laenudest, mida väljastavad paljud mittekrediidiasutustest tarbijakrediidiandjad (nt järelmaksuga tasumist võimaldavad ettevõtjad, liisinguandjad, kiirleanduandjad, hoiu-laenuühistud). Neile juhendeid kehtestatud ei ole, mistõttu saavad nemad lähtuda vaid seadusest. Sellest tulenevalt leiab autor, et tuleb rohkem reguleerida just nende ettevõtjate õiguseid ja kohustusi, millele KAS-i sätted ei kohaldu. Võrreldes Euroopa Liidu riikidega on Eesti kiirleenu pakkuvate ettevõtete tegevust reguleeriv seadusandlus üks liberaalsemaid. Selle kohta on etteheiteid teinud ka ümberkaudsed riigid, kuna tarbijakrediit on üks parimana sobituv finantsteenuse, mida saab ülepiirilisel pakkuda ning ohustab seega ka nende riikide tarbijaid. Autori hinnangul tuleb üle vaadata VÕS-i regulatsioon ning kehtestada normid, mis võimaldaksid vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamist ja maksevõimelisuse tõestamist tegelikult kontrollida ja see seadusesse selgelt kirja panna. Lisaks tuleks täiendada Tarbijakaitseameti juhendmaterjale osas, mis puudutab järelvalvepraktika käigus ilmsiks tulnud tähelepanekuid ning seada tingimused krediidiprotsessidele.

Tarbijakrediidi lepingueelsete kohustuste rikkumisel kohaldatavaid õiguskaitsevahendeid ja sanktsioone analüüsitakse ning selgitatakse uurimustöö kolmandas peatükis. Taganemisõiguse tähtaja pikenedamine on sisuliselt ainuke ühenduse õiguses sõnaselgelt sätestatud õiguslik tagajärg, mis kaasneb teavitamiskohustuse rikkumisega. Eesti õiguses võib lisaks taganemisõigusele tarbija õiguskaitsevahendina kõne alla tulla kahju hüvitamise nõue, mis tähendab viivise, leppetrahvi või vara vähenemise rahalist hüvitamist, mida saab tasaarvestada krediidiandja nõude arvelt ja on võimalik, et lepingueelsete kohustuste rikkumise tõttu ei peagi krediidisaja krediiti vähemalt osaliselt tagastama.

Liikmesriikidele annab tarbijakrediidi direktiiv karistuste valikul otsustusõiguse, samas peavad sätestatud karistused olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Enamik liikmesriike on kehtestanud direktiivi ülevõtmisega spetsiaalsed sanktsioonid tarbijakrediidi õigusaktidega, mis võivad olla sõltuvalt rikkumise alusest tsiviil-, haldus- või kriminaalõiguslikud. Kuna Eesti õiguses on tarbijakrediidileping reguleeritud lepinguõigust ja tarbijaõigust puudutavates seadustes, siis võib lepingueelsete teavitamis- ja kontrollkohustuste rikkumine tuua kaasa nii

eraõiguslikud kui ka avalik-õiguslikud sanktsioonid. Sanktsioonina on teavitamiskohustuse rikkumise korral Tarbijakaitseametil õigus teha ettekirjutus rikkumise lõpetamiseks ja edaspidisest rikkumisest hoidumiseks tarbijate kollektiivsetes huvides või rakendada sunniraha maksmise kohustust. Finantsinspektsiooni võimalused sanktsioneerimisel on suuremad, sh vajadusel on võimalik peatada krediidasutuse tegevusluba. Vastutustundliku laenamisega seotud kohustuste rikkumise tagajärjed on Eesti õiguse kohaselt üldjuhul võlaõiguslikud, kahju hüvitamise nõude esitamine, kuid teatud asjaoludel võib kohustuse rikkumine kaasa tuua ka tehingu tühisuse. Magistritöö kirjutamise ajal menetluses oleva seaduseelnõuga kavandatav rahatrahvi kehtestamine on autori hinnangul põhjendatud ja vajalik ning võimaldab Tarbijakaitseametil rakendada tõhusamaid meetmeid, et tagada vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine krediidiandjate poolt.

Kokkuvõtvalt on lepingueelsed teavitamis- ja kontrollikohustused tarbijakaitse seisukohast olulised õigusinstituudid. Tarbija jaoks on oluline, et oleks hästi reguleeritud nii teavitamiskohustuse sisu, nõuded kui ka õiguslikud tagajärjed. Euroopa Ühenduse peamiseks vahendiks tarbijate majanduslike huvide kaitsmisel on ettevõtjate teavitamiskohustus, mis on sätestatud ka erinevates direktiivides. Kehtiva tarbijakrediidi direktiivi eesmärk on tarbijakrediidi sätete täielik ühtlustamine liikmesriikides, et tagada kõikidele ühenduse tarbijatele nende huvide võrdselt kõrgetasemeline kaitse, luua toimiv siseturg ning piiriülese tegevuse laienemine. Sellest lähtuvalt, on autori arvates ühtsete regulatsioonide, sh sanktsioonide kehtestamine äärmiselt oluline, et tagada tarbijate laiaulatuslik kaitse.

Autori hinnangul on vastavad eesmärgid täidetud vaid osaliselt, kuna tarbijakrediidi direktiiv annab liikmesriikidele teatud küsimustes valikuvabaduse ja otsustusõiguse nende siseriiklikusse õigusesse sisseviimisel. Sellest tulenevalt on liikmesriigid tarbijakrediidi sätteid reguleerinud erinevalt, mistõttu on ka tarbijakaitse tagatud liikmesriigiti erineval tasemel.

Uurimustöö analüüsi tulemustest nähtub, et Eesti seadusandja on tarbijakrediidi direktiivi sätete ülevõtmisel kohaldamisala pigem laiendanud tarbijale soodsal viisil, samas esineb tarbijakrediidi valdkonna olulistest aspektides veel määratlematust, millel ei ole ühtset lahendust, mistõttu leidis kinnitust ka uurimise hüpotees.

SUMMARY

PRE-CONTRACTUAL OBLIGATIONS OF INFORMATION AND INSPECTION IN CONSUMER CREDIT AGREEMENTS

The discussion is significant due to changes in the Law of Obligations Act that came into force on 1st July 2011. The changes are a result of the directive of European Parliament and European Council that concern consumer credit agreements and aim to harmonise certain regulations of the member states “concerning agreements covering credit for consumers” (2008/48/EC). This change brought about a noticeable growth in the amount of information provided to the consumer, and obliged the creditor to apply principles of responsible lending during all stages of the credit relationship.

The main aim of the Master’s thesis is to study and explain the parties’ responsibilities in the obligation of the provision of pre-contractual information and inspection in consumer credit agreements, the circumstances to be considered in pre-contractual relations, and whether the legal provisions concerning the parties’ pre-contractual rights and obligations are clear and unambiguous.

The author has attempted to confirm the hypothesis that the new regulations provide creditors with the chance to interpret the scope, significance and execution of the obligation of inspection and providing of pre-contractual information relatively freely, which may be exploited from entrepreneurial perspective. Therefore, the real problems are not solved with the measures forced on the member states with maximum harmonization. Thus, the consumer credit provisions need further complementing and concretizing in each member state.

In the first chapter of the thesis, the author explains the term *consumer credit* and specifies the definition of the parties – *creditor*, *credit intermediary* and *consumer*. To accentuate the differences between consumer credit agreements, and the arising obligations of the parties, the focus of the thesis is on the ambit of directive. The author also observes the consumer credit agreement’s statutory requirement of format and the significance of following it.

The second chapter focuses on the aims, requirements and legal content of the obligation of the provision of pre-contractual information and inspection in consumer credit agreements. The chapter is divided into six sub-chapters that discuss the meaning of the obligations in European and Estonian law, and the peculiarity of pre-contractual obligations in consumer credit agreements. The author has pointed out the information and circumstances that both the creditor

and the consumer are obliged to apprise and consider in the pre-contractual relationship. The author has also referred to the creditor's obligation to advise the consumer in the pre-contractual stages, and analysed the regulations of responsible lending.

The third chapter explains the sanctions for the violation of the obligation of the provision of pre-contractual information and inspection in consumer credit agreements. Both private and public sanctions are discussed in the chapter.

Here the author states the conclusions reached in the process of composing the thesis.

The scope of regulations is defined negatively in both the Directive on Credit Agreements and the Law of Obligations Act. Both exclude credit agreements with special requirements, those secured with/by mortgage, and a number of other cases. The author admits that the guarantor is not a party in the credit agreement, but considering that the guarantor has agreed to fulfil the contractual obligations, the author suggests that the guarantor should be given the same rights and obligations as the debtor.

According to the definition of consumer credit agreement, consumer credit is a credit agreement with which the creditor, a legal or natural person, gives or promises the consumer the postponement of the credit settlement in the form of a loan or some other financial transaction of that kind. Unlike the Directive of Credit Agreements, the Law of Obligations Act does not specify the credit limitations in consumer credit provisions. Therefore consumer credit regulations include all credit agreements that fit the definition, such as loan agreements, contracts of sale with a fixed instalment, leasing contracts, overdrafts etc.

The parties of consumer credit agreements are creditor and/or credit intermediary and consumer. *Creditor* means a natural or legal person who grants or promises to grant credit in the course of his trade, business or profession. *Credit intermediary* means a natural or legal person who is not acting as a creditor and who presents or offers credit agreements to consumers, assists consumers by undertaking preparatory work in respect of credit agreements or concludes credit agreements with consumers on behalf of the creditor. *Consumer* means a natural person who, in transactions covered by this Directive, is acting for purposes which are outside his trade, business or profession. Based on the definition of credit agreement, the primary obligation of the creditor is the transference of credit, and the debtor has the obligation to pay the fee for the services and the obligation of delivering on-time refunds. In addition to primary and secondary contractual obligations, the parties may have obligations protecting the interests of other parties. This mainly

means acting in good faith, a principle that is closely related to the pre-contractual obligations of inspection and providing of information.

Prior to the conclusion of consumer credit agreement, the creditor is obliged to notify the consumer, whether or not credit intermediary is a party in the process. It is important to differentiate between the creditor and credit intermediary, especially when assessing the availability and scope of the obligation of providing relevant information. The author states that the narrowing of this obligation may bring about a situation where the consumer is unaware of the relationship they agree to with the credit intermediary. Namely, when the consumer purchases goods using an instalment, they may think of it as a sales contract when it is legally a consumer credit agreement.

In addition to primary obligations, the consumer also has secondary obligations, most vital of which is obligation of notification to the creditor. These obligations refer to the providing of information about the consumer's financial status and economic activities.

The main purpose of informing the consumer in pre-contractual negotiations is to give a clear overview of the services offered, enabling the consumer to make a rational choice. It is also important to grasp the consumers understanding of given information and, according to the creditor's obligation of attestation, the consumer's will to conclude the contract.

The scope of the obligation of the providing of information depends mainly on the type of the agreement. The regulation concerning the obligation should be provided in a specific part of law concerning the type in question. In offering services the provision of information should be sufficient, but not excessive. In order not to confuse the consumer, the information should be pithy, concrete and understandable.

The contents of this obligation depend mainly on whether the matter is relevant to the other party, how extensive their knowledge of the matter is, and what their means of obtaining this information are. It is important to consider the peculiarities of the specific consumer and provide them with the information needed to make a deliberate decision.

The European Community's main means in the protection of consumers' economic interests is the credit institutions' obligation to provide information as it is provided in several directives. The policy paper of the European Community aims for the creation of a common market of consumer credit and the expansion of cross-border activity. The author believes that because of

this the establishment of regulations is of great importance, in order to protect the consumers' interests.

All creditors that act in the European Union are obliged to offer information booklets containing standard information about European consumer credit regulations. This provides the consumer with the chance to choose among local and foreign credit products and promotes the development of a common market. In practice, these booklets pose a number of problems that the author believes could be solved by changing legal provisions and educating consumers.

It is important to provide the consumer with pre-contractual information concerning the personal data of the creditor. This enables the consumer to identify and, when necessary, directly contact the creditor. The author also states the importance of verifying the identity of the consumer in order to prevent complications with the accuracy of the presented information.

To ensure full clarity, all information concerning interest rates has to be presented before the conclusion of the contract. Additional information has to be presented consecutively and immediately. From the perspective of the early repayment of credit, it is important to differentiate between fixed and unfixed interest rates. There are no direct limitations to the interest rates, so parties can agree upon the matter themselves.

A typical example is to be used when informing the consumer about the margin of expense and the summary amount that is to be paid by the consumer. In Estonia, there is no limitation to the annual percentage rate. This regulation has not justified itself, therefore the author states that this limitation should be set to protect the consumer. The parliament has motioned a draft to carry out the corresponding amendment. The planned change prejudices the constitutional rights of creditors for self-realisation and entrepreneurial freedom. The prejudice is proportional, however, considering the principles of social state and consumer protection.

The consumer has to be informed about their right of withdrawal and the corresponding conditions. This allows for spare time during which the consumer can reconsider their options. The directive does not regulate the sanctions for not informing the consumer about these rights. In Estonia, the legislative power has, in accordance with the directive, enacted these sanctions internally.

When assessing the economic state of the consumer, the creditor must consider the specific consumer and not the indicator of Estonian average.

In the Law of Obligations Act, the evaluation of credit capability is governed by the regulation of responsible lending, which obliges the creditor to assess the consumer's creditworthiness. The databases used for this do not contain information about the consumer's financial status or obligations. Therefore, the author suggests that creditors should be provided with access to the Estonian Tax and Custom Board. In order to avoid differences in the interpreting of provisions, the author supports the enactment of the claim for the considering of subsistence level and the extension of the ambit of Financial Supervision Authority.

The author believes that over-indebtedness results from the under-regulation of alternative loans that are emitted by unprofessional creditors. There are no instructions established for them which mean that their actions are guided entirely by the law. Therefore the author suggests that it is more important to regulate the rights and obligations of these institutions. In European context, Estonian legislation concerning term loans is among the most liberal ones.

Most of the member states have enacted special sanctions that can be, depending on the nature of the infringement, civil, administrative or criminal. In Estonia, the infringement may result in either private or public sanctions. The possible sanctions assigned by the Consumer Protection Board include the termination of infringements and/or the payment of penalty. The Financial Supervision Authority can also suspend the activity licence of the credit institution.

The author suggests that the regulations in the Law of Obligations Act be reviewed and the standards enabling the responsible loan principle be established. Additionally, the instructional documents of Consumer Protection Board should be further complemented.

In conclusion, the obligations of inspection and providing of pre-contractual information in consumer credit agreements are important institutes from the viewpoint of consumer protection. The aim of the valid consumer credit directive is the complete harmonisation of consumer credit provisions in all member states. This would ensure more efficient cross-border credit activities.

The results of the thesis research indicate that there are vague aspects to the vital areas of consumer credit that do not have a common solution. Thus, the hypothesis of the thesis is confirmed.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. Advokaadibüroo Paul Varul. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Kasutuslepingud. Laenu- ja krediidilepingu kommentaar. Tallinn: AS Äripäev 2005-2013.
2. B.M.de Cock et al. Consumer at protection. EU. An analysis of European consumer legislation in the information society. Journal of Consumer Policy 2001.
3. Brown, S., Taylor, K., Wheatley Price, S. Debt and distress: Evaluating the psychological cost of credit. Journal of Economic Psychology. 2005. 26 (5).
4. Carsten, J., Sinai, A.R. The Action Plan on European Contract Law: Perspectives for the Future of European Contract Law and EC Consumer Law. Journal of Consumer Policy nr 26/2003.
5. Cartwright, P. Banks, Consumers and Regulation. Portland, Oregon. Hart Publishing 2004. pp 56.
6. Ebers, M. Information and advising requirements in the financial service sektor: Principes and peculiarities in EC law. Electronic Journal of Comparative Law. June 2004 (8.2).
7. Erlach, E., Jaagund, K., Kaasik, A. jt. Krediit ja võlad. AS Äripäev 2008.
8. Fan, J. X. Linking Consumer Debt and consumer Expenditures: Do Borrowers Spend Money Differently? Family and Consumer Sciences Research Journal 2000. 28 (3).
9. Forbes, J. D. The Consumer Interest. Kent 1987.
10. Grundmann, S., Schauer, M. The Architecture of European Codes and Contract Law. Kluwer Law International 2006
11. Habermas, J. Das Sprachspiel verantwortlicher Urheberschaft. Probleme der Willensfreiheit. Naturalismus und Menschenbild. Deutsches Jahrbuch für Philosophie. Hrsg. Janich, P. Hamburg: Felix Meiner verlag, 2008.
12. Harland, D. The United Nations Guidelines for Consumer Protection. Journal of Consumer Policy 1987.
13. Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn. Läte 2011.
14. Kull, I., Parrest, I. Teatamiskohustus võlaõigusseaduse kontekstis. Juridica 2003/4.
15. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Õigusteabe AS. Juura 2004.

16. Kösters, W., Paul, S., Stein, S. An Economic Analysis of the EU Commission's Proposal for a New Consumer Credit Directive. Offering Consumers more Protection or Restricting their Options? *Intereconomics* 2004.
17. Ligi, R. Teatamiskohustus – tarbija huvide kaitse tagatis Euroopa Ühenduses. *Juridica* 2006/8.
18. Liibak, K. Euroopa Liidu elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute direktiivi kohaldamine väikeettevõtetega sõlmitavatele krediidilepingutele. Magistritöö. Tallinn 2012.
19. Lown, J.M. Educating and empowering consumers to avoid bankruptcy. *International Journal of Consumer Studies*, 29 (5), 2005.
20. Madise, Ü., Aaviksoo, B., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P., Vinkel, P. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.
21. Mak, V. Braspenning, J. Errare humanum est: Financial Literacy in European Consumer Credit Law. *Journal of Consumer Policy* 2012.
22. Mankowski, P. Information and formal requirements in EC private law. *European Review of Private Law* 2005, (13) 6.
23. Micklitz, H.-W., Reich, N. The Basics of European Consumer Law. Macao Government Printing Bureau 2001.
24. Micklitz, H.-W. Reich, N., Rott, P. Understanding EU Consumer Law. Antwerp ; Portland, Or. : Intersentia 2009.
25. Morin, R., Taylor, P. Luxury or Necessity? The Public Makes a U-Turn. Washington D.C. Pew Research Center 2009.
26. Paisant, G. Tarbijakaitseõigus Euroopa Ühenduses. Tartu, Eesti Õiguskeskus 2005.
27. Parrest, I. Teavitamiskohustus lepingueelsetes kohustustes. *Juridica* 2001/5.
28. Parrest, I. Lepingueelne teatamiskohustus. Lepingueelse teatamiskohustuse funktsioonid, piiritlemise probleemid ja rikkumise tagajärjed. Magistritöö. Tartu 2005.
29. Pitk, B. Lepingueelse teabe andmise kohustus hüpoteegiga tagatud tarbijakrediidilepingute korral. Bakalaureusetöö. Tallinn 2013.
30. Radeideh, M. Fair Trading in EC law: Information and Consumer Choice in the Internal Market. Groningen: Europa Law Publishing 2005.
31. Rao, V. 2013 Compulsive buying tendencies in normal consumers The Indian experience. Vilakshan: The XIMB Journal of Management. 2013. 10 (1).
32. Reich, N. The impact of the Treaty of Maastricht on Community consumer law and perspectives in the context of the next intergovernmental conference. Summer

- programme on European Community Consumer Law. Universite' Catholique de Louvain 1995.
33. Rott, P. in Dausen. EU Wirtschaftsrecht, 24. Ergänzungslieferung, München: Verlag C. H. Beck, 2009.
 34. Saare, K., Sein, K., Simovart, M.A. Laenusaja õiguste kaitse SMS-laenu lepingute puhul. *Juridica* 2010/1.
 35. Saaremäel-Stoilov, K. Tarbijateave ja tarbija esindusõiguse tagamine Eesti ja Euroopa Ühenduse õiguses. *Juridica* 2000/6.
 36. Siibak, K. Vastutustundliku laenamise põhimõte. *Juridica* 2009/10.
 37. Siibak, K. Pangandussüsteemi usaldusväärsuse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
 38. Smith N.C., Williams, E. Responsible consumers and stakeholder marketing building a virtuous circle of social responsibility. *Universia Business review*, 30, 2011.
 39. Starr, M. A. Debt-Financed Consumption Sprees: Regulation, Freedom and Habits of Thought. *Journal of Economic Issues* (M.E. Sharpe Inc.). 44 (2) 2010.
 40. Varul P., Kull I., Kõve V., Käerdi M., Võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaanne I. Õigusteabe AS, Tallinn, Juura 2006.
 41. Varul P., Kull I., Kõve V., Käerdi M., Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2010.
 42. Whittaker, S., Zimmermann, R. Good Faith in European Contract Law. Cambridge 2000.
 43. Wilhelmsson. Good Faith and the Duty of Disclosure in Commercial Contracting.- Good Faith in Contract: Concept and Context. Brownsword, r., Hird, N.J., Howells, G. Dartmouth, Aldershot, 1998.
 44. Wilhelmsson, T. European Rules on Pre-contractual Information Duties? *ERA-Forum : scripta iuris europaei*, vol 2006, nr Special Issue.
 45. Wösthoff, P. Die Verbraucherkreditrichtlinie und deren Umsetzung ins deutsche Recht. Dissertation Universität Wien. 2010.

Muud allikad

46. Commission of the European Communities. Modified proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers amending Council Directive 93/13/EC (presented by the Commission pursuant to Article 250(2) of the EC Treaty). Brussels 7.10.2005. Arvutivõrgus kättesaadav:

- http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fin_serv/cons_directive/2ndproposal_en.pdf,
23.03.2014.
47. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: A More Coherent European Contact Law – An Action Plan, COM (2003) 68 final.
48. Customer Due Diligence for Banks. Basel Committee on Banking Supervision. Publication No.85. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.bis.org/publ/bcbs85.htm> ;
General Guide to Account Opening and Customer Identification. Basel Committee on Banking Supervision. Publication No 85, annex. Arvutivõrgus kättesaadav :
<http://www.bis.org/publ/bcbs85annex.htm> , 03.04.2014.
49. Directorate General for Health and Consumer Protection. Establishment of a Benchmark on the Economic Impact of the Consumer Credit Directive on the Functioning of the Internal Market in this Sector and on the Level of Consumer Protection. Final Report 05.11.2009. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_benchmarking_study_en.pdf, 22.03.2014.
50. Entwurf eines Gesetzes zur Umsetzung der Verbraucherkreditrichtlinie, des zivilrechtlichen Teils der Zahlungsdiensterichtlinie sowie zur Neuordnung der Vorschriften über das Widerrufs- und Rückgaberecht, Begründung. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/pdfs/RegE_Gesetz_zur_Umsetzung_der_Verbraucherkreditrichtlinie.pdf?__blob=publicationFile, 13.04.2014.
51. Euroopa Komisjoni teatis Nõukogule, Euroopa Parlamendile ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele. EÜ tarbijapoliitika strateegia 2007-2013: tarbijate mõjukuse suurendamine, heaolu edendamine ja tõhus kaitse KOM (2007) 99 lõplik. Euroopa Parlamendi koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.europarl.europa.eu> ,
25.03.2014.
52. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tarbija teavitamine“.
Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:044:0062:0067:ET:P DF>, 03.03.2014.
53. Euroopa parlamendi resolutsiooni raporti seletuskiri. 2012/2037 (INI). 19.10.2012.
Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0343&language=ET#title2> , 25.03.2014.

54. European Parliament. Implementation of the Consumer Credit Directive. Study 01.2012. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201201/20120130ATT36564/20120130ATT36564EN.pdf> , 10.04.2014.
55. European Securities Markets Expert Group. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://ee.europa.eu/internal_market/securities/docs/esme/durable_medium_en.pdf,
10.04.2014.
56. Finantsinspeksioon. “Vastutustundliku laenamise nõuded”. Soovituslik juhend on kehtestatud Finantsinspeksiooni juhatuse 01.12.2010 otsusega nr.1.1-7/ 62 ja täiendatud Finantsinspeksiooni juhatuse 27.02.2013 otsusega nr.1.1-7/21.2010. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhend_Vastutustundlik_laenamine.pdf,
15.03.2014.
57. Helberger, N. Form matters: informing consumers effectively. IViR. University of Amsterdam 2013. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://741513.websites.xs4all.nl/publications/helberger/Form_matters.pdf, 10.04.2014.
58. Kagge, R. Kurjategijad võtsid vanurite ja kodutute abil 200 000 euro eest kiirlaene. 12.03.2014. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://uudised.err.ee/v/majandus/a2a9faa9-01ab-43bb-80b0-c4805636b3d9> , 03.04.2014.
59. Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (554SE) eelnõu seletuskiri. 9.12.2013. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad&>, 28.04.2014.
60. Krediitiasutuste seaduse ja Finantsinspeksiooni seaduse muutmise seaduse seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://web.riigikogu.ee/ems/sarosbin/mgetdoc?itemid=063110011&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11> , 16.03.2014.
61. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Kiirlaenu turu – analüüs ja ettepanekud. Veebruar 2014. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.mkm.ee/public/kiirlanuturg_analyys_ja_ettepanekud.pdf, 10.04.2014.
62. Musy, A.M. Disclosure of Information in the Pre-contracting Bargaining. A Comparative Analyses. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.gelso.unitn.it/card-adm/Review/Contract/Musy-1995/musy1.htm>, 03.03.2014.

63. Oxera. What is the impact of the proposed Consumer Credit Directive? April 2007.
Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.oxera.com/Oxera/media/Oxera/Impact-of-the-proposed-Consumer-Credit-Directive.pdf?ext=.pdf>, 12.04.2014.
64. Pangaliit „Hea pangandustava“, 2011. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://pangaliit.ee/et/oigusaktid/hea-pangandustava>. 10.04.2014.
65. Public consultation on responsible lending and borrowing in the EU, Brussel 15 June 2009, European Commission, Internal Market and Services DG, Financial Institutions, Retail Issued, consumer policy and payment systems. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/responsible_lending/consultation_en.pdf, 13.04.2014.
66. Rahandusministeerium. Finantskirjaoskuse edendamine. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.fin.ee/finantskirjaoskuse-edendamine>, 25.03.2014.
67. Sein, K. Protection of Consumers in Consumer Credit Contracts – Expectations and Reality in Estonia. Juridica International XX 2013. lk 32-40, p 35.
68. Tarbijakaitseameti „Juhend tarbijakrediidi pakkujatele ja vahendajatele“. 22.11.2012.
Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.tarbijakaitseamet.ee/sites/default/files/failid/dokumendid/juhend_krediidiandjatele_vastutustundlik_laenamine_.pdf, 8.04.2014.
69. Tarbijakaitseamet. Tarbijakrediidi uuring 2012. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.tarbijakaitseamet.ee/sites/default/files/veebihaldus/artikkel/files/tarbijakrediidi_uuring.pdf, 13.04.2014.
70. Tarbijakaitseamet. Tarbijakrediidi teabeleht. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://laenatargalt.ee/>, 25.03.2014.
71. Tarbijakaitse ja ettevõtjad arutlesid vastutustundliku laenuandmise üle. 14.12.2012.
Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.tarbijakaitseamet.ee/et/node/2724>, 13.04.2014.
72. Teatamiskohustus tarbijalepingutes. Eesti Tarbijakaitse Liidu koduleht. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.tarbijakaitse.ee/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=273>, 25.03.2014.
73. Tilk, K. Mida tähendab krediidikulukuse määr 4690,10%? 08.10.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.ohtuleht.ee/494980/mida-tahendab-krediidikulukuse-maar-4690-10>, 23.03.2014.

74. Tsiviilkohtmenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnou.d.valitsus.ee/main#ctlk8JCu>, 02.04.2014.
75. Tänavsuu, T. Vanemad kasutavad lapsi massiliselt SMS-laenu võtmiseks. 28.01.2014. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/vanemad-kasutavad-lapsi-massiliselt-sms-laenu-votmiseks.d?id=67693073> , 03.04.2014.
76. United States Congressional Quarterly 1962. Arvutivõrgus kättesaadav: http://digital.library.okstate.edu/kappler/Vol6/html_files/v6p0985c.html, 10.03.2014.
77. Võlaõigusseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse (347 SE) eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&eid=7df3d370-3b77-4c0b-be6b-c73fffd0242b>, 12.03.2014.
78. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (761 SE) eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=6d8766fc-f9bc-7da0-8398-ecdbcffff3a0&>, 13.04.2014.
79. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse (746 SE) eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emspain&page=pub_file&file_id=402e94ae-771e-c7a7-7090-24c4d0d4484f&, 13.02.2014.

Kasutatud Euroopa Liidu õigusaktid

80. Euroopa Ühenduse asutamisleping (Amsterdami lepingu redaktsioonis, 1997).
81. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise leping 2008/C 115/01, 9.05.2008.
82. Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta 2010/C 83/02, 30.03.2010.
83. Euroopa Ühenduste Nõukogu 20. detsember 1985 direktiiv 85/577/EMÜ, tarbija kaitsmise kohta väljaspool äriruume sõlmitud lepingute korral. – ELT L 372, 31.12.1985.
84. Euroopa Liidu Nõukogu 22.12.1986 direktiiv 87/102/EMÜ tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta. – ELT L 42, 12.02.1987.

85. Euroopa Liidu Parlamendi ja Nõukogu 23. september 2002 direktiiv 2002/65/EÜ, milles käsitletakse tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust ja millega muudetakse nõukogu direktiivi 90/619/EMÜ ning direktiive 97/7/EÜ ja 98/27/EÜ. – ELT L 271, 09.10.2002.
86. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/29/EÜ, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (eaausate kaubandustavade direktiiv) ELT L 149, 11.06.2005.
87. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ, mis käsitleb rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta - ELT L 309, 25.11.2005.
88. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008 direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.05.2008.
89. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoober 2011 direktiiv 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ. – ELT L 304, 22.11.2011.

Kasutatud normatiivaktid

90. Bürgerliches Gesetzbuch. BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 ... BGBI. 2013 I S. 556.
91. Krediidiasutuste seadus. RT I 1999, 23, 349 ... RT I, 29.06.2012, 12.
92. Tarbijakaitseseadus. RT I 2004, 13, 86 ... RT I 2010, 77, 590.
93. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 06.12.2010, 12.
94. Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.06.2011, 15. 79
95. Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 05.04.2013, 4.
96. VÕS-i ja teiste seaduste muutmise seadus. RT I 2010, 77, 590.

Kasutatud kohtulahendid

97. Kohtuasi C-208/98 *Berliner Kindl Brauerei AG vs. Andreas Siepert*, eelotsusetaotlus 23.03.2000.
98. Kohtuasi C-448/98, kriminaalasi *Jean-Pierre Guimont* suhtes, eelotsusetaotlus 5.12.2000.
99. Kohtuasi C-217/99, *Euroopa Komisjon vs. Belgia Kuningriik*, kohtuotsus 16.11.2000.
100. RK PJK 28.04.2000 a. otsus tsiviilasjas nr 3-4-1-6-00 (RT III 2000, 12, 125).
101. RK PJK 06.03.2002 a. otsus tsiviilasjas nr 3-4-1-1-02 (RT III 2002, 8, 74).
102. RK TsK 9.09.2002 a. otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-77-02 (RT III 2002, 22, 256).
103. RK PJK 21.01.2004 a. otsus tsiviilasjas nr 3-4-1-7-03 (RT III 2004, 5, 45).
104. RK TsK 23.03.2006 a. otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-8-06 (RT III 2006, 11, 104).
105. RK TsK 19.04.2006 a. otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-29-06 (RT III 2006, 15, 143).
106. RK TsK 15.01.2007 otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-89-06.
107. RK TsK otsus 28.02.2007 otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-1-07.
108. RK TsK otsus 17.06.2011 otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-49-11.
109. RK TsK otsus 27.11.2012 otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-136-12.
110. RK TsK määrus 5.03.2014 otsus tsiviilasjas nr. 3-2-1-186-13.